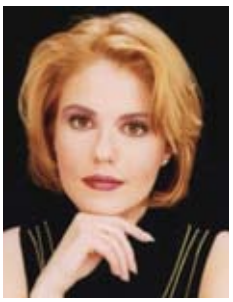
ProARME

Anul IV ● Nr. 3 (12) ● august–decembrie 2012

Revistă trimestrială de cultură militară şi patriotică

www.proarme.ro

pag. 3

Interviu cu Raluca Moianu

pag. 9

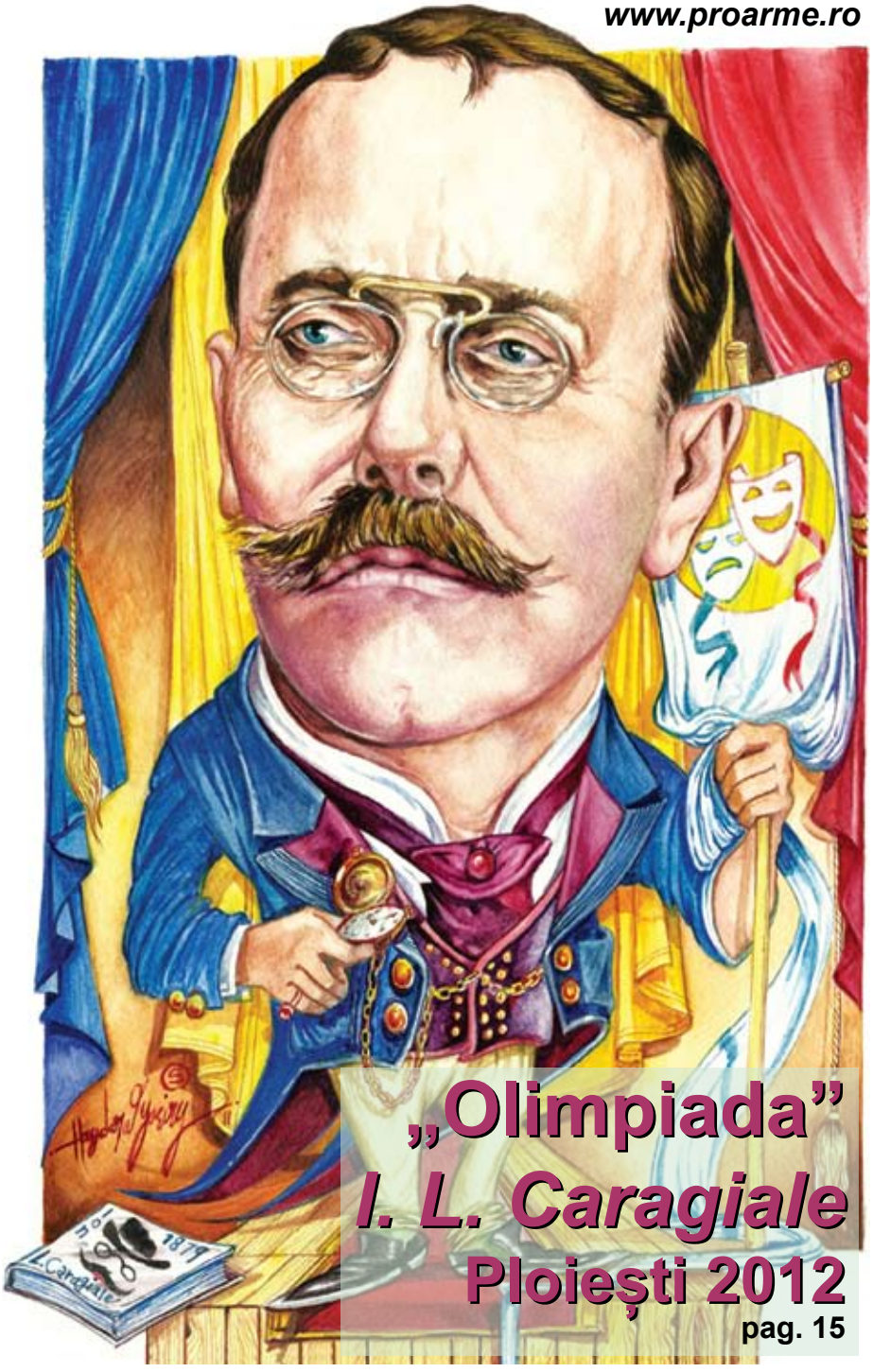
Confesiuni

Ultima zi de balanță...

pag. 20

Povestiri dideștene

„Olimpiada” I. L. Caragiale Ploiești 2012

pag. 15

Patria este norodul, iar nu tagma jefuitorilor. **(Tudor Vladimirescu)**

În loc de comentariul ediţiei

Spovedanie pentru un poet

de **Zalmo de Gikos**

Pregătisem pentru pagina aceasta un comentariu dur, ca de obicei, la adresa „puilor de rinocer”, a acelora care, după cum arăta și scriitorul Augustin Buzura, de pildă, undeva, se cred – și nu că se cred, ci chiar sunt! – *alfa şi omega* acestei lumi (inclusiv militare)... Despre cei care *nu au argumente, ci verdicte.* Despre acei care *nu analizează, ci decid* și care văd în oricine nu le seamănă un inamic de moarte, iar *în orice-i surprinde, o ameninţare directă* și, în consecință, primul lor scop în viață, dincolo de acela al accederii la funcții și onoruri nemeritate, fiind de a… *extirpa fenomenul*. Practic, chiar îmi pregătisem câteva benzi cu cartușe și era cât pe ce să apăs iar pe trăgaci, să mitraliez – a nu știu câta oară, chiar dacă fără niciun efect la țintă – tihna de final de an a „amicilor” mei puii de rinocer, știuți și neștiuți, deghizați în zei sau în mielușei, în camarazi de celulă sau în stâlpi de telegraf, nu contează. Ce m-a determinat să renunț, totuși? N-aș putea să explic… Poate că zăpada căzută prea dintr-o dată și abundent în parcul din fața camerei la care scriu, poate sentimentul tot mai acut al zădărniciei, de ce nu, poate cu totul și cu totul altceva nesimțit, nebănuit, de o forță suficientă însă încât să mă abată din drum…, nu știu… Cert este că am ales să introduc aici un text scris mai demult pentru rubrica intitulată „Din cărțile primite la redacție” și pe care, din motive mai mult sau mai puțin obiective, o tot amân de la număr la număr până când, probabil, cu gândul la Cioran (care spunea că să lași cărțile altora, să nu-ți pierzi timpul cu ele când, mai bine, poți să scrii la opera ta), cred că o să o amân *sine die*. În cele ce urmează, deci, altfel decât v-am obișnuit, voi scrie despre cineva care o să mă privească, probabil, câș de aici înainte (n-ar fi primul caz), înțelegând poate taman pe dos ceea ce am vrut să spun, dar nu numai pentru că i-am promis mai deunăzi că o să scriu într-o bună zi și despre el, mă conformez și uite că o fac. Este vorba despre scriitorul târgoviștean **Vali Nițu**, iar prilejul mi-a fost servit pe tavă o dată cu apariția cărții sale de versuri *Despletitele dimineți*, în românește și în limba engleză, în traducerea lui **Costel Ionescu**, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2011, 142 p. În ultima vreme, constatam atunci, adică acum un an, când am primit cartea (azi, dacă aș răsfoi-o, poate că aș avea alt unghi de abordare!), cu o grabă pentru unii suspectă, perfect explicabilă pentru mine, **Vali Nițu** (n. 1952) a început un bombardament efectiv cu cărți de versuri îndeosebi, tipărite în principal la Bibliotheca, dar și la alte edituri precum Singur (*Ciclul eu-lui*, 2012, 64 p.), de pildă, majoritatea traduse în franceză și engleză, una și în albaneză (la Amanda Edit, *Pereții cuvântului*, 2011), într-o enumerare succintă acestea mai numindu-se *Polen de gând albastru*, *Fluier de anotimp*, *Secunda celestă*, *Salvat de un mugur*, *Ultimul impact* ș.a.m.d. În ce mă privește, cu toate că-i cunosc lirica, în parte și publicistica (perioada de început), îndeosebi din „Impact literar”, revista pe care o patronează de ani buni, și cu toate că îi eram întrucâtva dator pentru că nu o dată au apărut în respectiva publicație generoase cronici la cărțile mele (semnate de **Veseliu**, **Sterom**, doamna **Dinu**, poate ș.a.) fără ca măcar să-l cinstesc cu un suc (asta în condițiile în care alții, la alte publicații, „sponsorizează” din greu chiar și pentru o banală cronicuță), am avut rezerve mari în a mă pronunța. Și o spun cu dureroasă sinceritate, considerându-l din start un fel de oportunist nimerit din întâmplare pe aleile literaturii târgoviștene, lirica sa nespunându-mi mai nimic; cuvinte goale aliniate frumos, ca mărgelele de sticlă colorată, să dea bine la pipițele de la bufetul autogării ori la puștoaicele de liceu navetiste, câteva dintre ele în căutare discretă de far călăuzitor într-ale culturii de masă. Pe scurt, mi se păreau fade acele prime poezele, fără un mesaj profund, doar stări de fapt și de drept, mai puțin de grație, opera unui tip isteț, în plin și grabnic proces de cizelare la curs intensiv, pe ultima sută de metri, cu talent destul de subțirel și care nu putea fi nici pe departe compensat de forța verbului, de insistenta și regulata revenire-n peisajul publicistic, o dată cu păsările calde, cu noi și noi combinații de rime aruncate-n decor aidoma rafalelor dintr-o mitralieră *Maxim*, fără țintă precisă, ci numai și numai de amorul artei. Mai mult, problema începuse să mi se pară de-a dreptul grotesc-amuzantă urmărind cum, în revista „Impact literar”, care mai de care dintre criticii contemporani, novici și profesioniști deopotrivă, se-ntrec(eau) în omagii și piruete la adresa poluțiilor literare ale „patronului”, motivele tangoului lor nefiind mai mult decât omenești și, desigur, nici pe departe condamnabile, că doar români suntem și deh, nu se găsește pe toate drumurile o tribună

Grafică: *Mihai Șerbănescu*

CONTINUARE LA PAGINA 4

ProARME
Revistă de cultură militară şi patriotică

În colaborare cu Societatea Scriitorilor Târgovişteni

ISSN 2065-9903

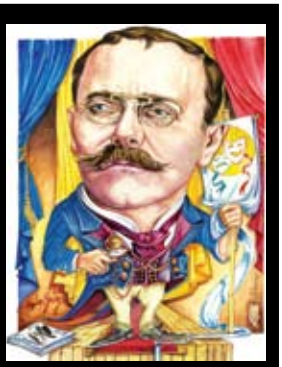
Director fondator: Bogdan DIDESCU

Colegiul editorial: George COANDĂ, Mihai STAN, Tudor CRISTEA, Victor PETRESCU

Redacţia: Karola KIM, Marius VASILE, Rheea DELFI (redactori), Cezar PÂRLOG (redactor asociat), Puşa POPA (tehnoredactor), Octavian COVACI (grafică)

Adresa redacţiei:
Editura Bibliotheca, str. Nicolae Radian, KB2/3, municipiul Târgovişte, judeţul Dâmboviţa, cod 130062

E-mail: *pro.arme@yahoo.com*
Telefon: 0727.309.606
Se distribuie gratuit.

I. L. Caragiale, în viziunea caricaturistului Hayder Al-yasiry (Irak).

Se permite orice reproducere cu citarea sursei. Răspunderea juridică aparţine semnatarilor articolelor. Manuscrisele nu se înapoiază.

Raluca Moianu:

Pământul unde te-ai născut te strigă indiferent cât de departe te duci...

interviu de **Pușa Popa**

Raluca Moianu s-a născut la 24 iulie 1969, în Bucureşti. Fiică de diplomat, a locuit câţiva ani în Columbia şi a studiat la liceul bilingv „Louis Pasteur” din Bogotá, apoi la liceul „Nicolae Bălcescu” din Bucureşti (actualul Colegiu Naţional „Sfântul Sava”), iar în 1994 a absolvit Facultatea de Chimie din Capitală. În același an a debutat la Radio Contact, câștigând, în anul 1999, „Microfonul de aur” pentru cea mai bună voce feminină. Continuându-şi activitatea în radio, marea sa pasiune, după ce urmat cursurile BBC şi-a făcut debutul în presa vizuală în 1995 la postul de televiziune SOTI, fiind prezentatoarea unui top muzical. În anul 1996 a început să lucreze la TVR 1, fiind cooptată în echipa emisiunii pentru copii „Șapte note fermecate”. În anul 2000 devine prezentatoarea emisiunii „Iartă-mă”, producţia lui Valeriu Lazarov, care a avut un succes de 16 sezoane desfăşurate timp de 8 ani. Este căsătorită de 14 ani cu Marius Ancuţa şi au împreună o fetiţă de 7 ani, Mara Ilinca. În prezent, Raluca Moianu este director de programe la radio Gold FM, trainer la Școala de televiziune „Tudor Vornicu” și prezentatoarea emisiunii „Găsește-mi familia”, producţie TV difuzată la Kanal D.

Foto: *Dana Maitec*

– Datorită conjuncturii profesionale familiale, aţi avut şansa de a trăi pentru un timp într-o ţară exotică sud-americană şi spuneaţi undeva că aţi fost tentată la un moment dat să lucraţi în străinătate, dar că n-aţi fost capabilă să vă despărţiţi de cei apropiaţi. E mai grea despărţirea de părinţi sau de ţara în care v-aţi născut?

– Orice despărțire este grea. Despărțirea de părinți este sfâșietoare la orice vârstă, iar mărturiile celor care trăiesc departe de țară mă fac să cred că pământul unde te-ai născut te strigă indiferent cât de departe te duci și cât de bine îți este acolo.

– Ce reprezintă patriotismul pentru dumneavoastră?

– E un sentiment extraordinar pe care noi, românii, din păcate în ultimii ani, știm bine să-l ascundem.

– Aţi călătorit mult prin lume, vă place să cunoaşteţi oameni şi locuri noi, sunteţi o vorbitoare fluentă a patru limbi străine (franceză, spaniolă, engleză şi rusă), sunteţi un jurnalist de succes. S-a încercat vreodată racolarea dumneavoastră de către vreun serviciu mai special?

– Nu. Poate că nu am aptitudini de spion, deși am văzut multe filme de acest gen și mă visam în copilărie agent secret.

– Care sunt sau ar trebui să fie principalele trei atuuri ale unui jurnalist, în general, la ora de faţă?

– Fler, curaj si seriozitate.

– Care sunt cele mai „mari” trei defecte profesionale ale jurnalistului român din mass-media actuală?

– Nu-mi plac cei superficiali care nu verifică informațiile și aceia care nu știu să scrie corect românește.

– Cu o viaţă jurnalistică interesantă, aşa cum rezultă din biografia de mai sus, care ar fi totuşi pentru dumneavoastră cea mai mare realizare profesională de până acum?

– Am construit 3 radiouri, cu formate diferite: Radio Contact, Magic FM si Gold FM și sunt mândră de acest lucru.

– În afara fericitului dar pe care l-aţi oferit dumneavoastră acestei lumi – mă refer la copilul deosebit de frumos şi inteligent, Mara Ilinca –, povestiţi-ne o întâmplare specială (poate fi şi ciudată) care v-a marcat în bine existenţa.

– M-am născut la aselenizare. Tata a vrut să-mi spună Selena. Mama s-a opus pentru că acesta era numele unui aparat de radio... așa începe practic povestea mea. O poveste plină de întâmplări interesante, din care am învățat mereu câte ceva... Prima ar fi... că m-am trezit la 3 ani într-o țară din America Latină, iar la grădinița unde am fost înscrisă nimeni nu vorbea românește. Acum, privind în urmă, realizez că părinții mi-au făcut cel mai mare bine când m-au înscris la o școală cu predare în franceză și spaniolă, unde am învățat fără să-mi dau seama două limbi străine aproape în joacă. Întoarsă în România, mama a ținut să învăț engleza și rusa. Doamne, cât îi mulțumesc acum!

– Pentru că acest interviu este găzduit în paginile revistei ProARME, să încheiem cu întrebarea: care ar fi „arma secretă” a personalităţii dumneavoastră în dublă ipostază – omul şi jurnalistul?

– Decența. Nu aduce mereu notorietate jurnalistului, dar te face să rămâi om.

FOTOTECA ProARME

Școala de Televiziune „Tudor Vornicu” din București, iulie 2012.
Raluca Moianu printre discipolii săi, unii aspiranți la statutul de vedetă.

Oameni care au fost… oameni

(Secvențe din luptele Regimentului 2 Roșiori Bârlad în campania 1916)

de preot militar
Iulian Toader

Bătrânul continent fierbea. *La belle époque* (dacă, într-adevăr, fusese așa) se ducea iute după veacul ei în cartea de istorie. Altă lume – necunoscută, deocamdată, dar dorită de toți, sta să se nască. Și, dintr-o dată, s-a aprins scânteia. Vâlvătaia a fost amplificată de sângele familiei moștenitoare a tronului habsburgic, arhiducele Franz Ferdinand și soția sa, ducesa Sofia. Teoretic, războiul s-a născut concomitent cu ultimatumul din 28 iunie 1914, definitivat o lună mai târziu, prin atacarea de către Imperiul cezaro-crăiesc a Serbiei, sprijinită, la rându-i, de Rusia. Acordurile diplomaților au triumfat într-o nebunie de neimaginat: la 30 iulie, Rusia decretează mobilizarea generală, la 1 august, Germania declară război Rusiei (mult mai târziu a fost descoperită o corespondență între kaiserul Wilhelm al II-lea și țarul Nicolae al II-lea care au încercat să oprească delirul diplomaților, dar nu au reușit[1]), iar la 3 august – Franței, ca, la 4 august, adic ă a doua zi, să invadeze Belgia după care, în avalanșă, la 5 august Anglia declară război Germaniei, la 6 august Austro-Ungaria Rusiei și Serbia Germaniei, la 11 august Franța și, în ziua următoare, la 12 august, Anglia intră în stare de război cu Austo-Ungaria, pe 23 august războiul devenind mondial prin declarația Japoniei contra Germaniei, ca pe final de an, aproape, la 12 noiembrie, să intre și Turcia în horă, contra Antantei. Nici relațiile de sânge dintre monarhii Europei și nici principiile liberalismului european de început de veac nu au salvat omenirea de la catastrofă: porunca divină a iubirii aproapelui fusese ștearsă din cartea lumii pentru a se face loc acordurilor politice. În carusel vor mai intra, la 23 mai 1915 – Italia, la 15 august 1916 – România și, în fine, la 6 martie 1917[2] – Statele Unite. Nebunia orgoliilor numite acorduri diplomatice va costa omenirea în jur de 10 milioane de victime.

[1] După firstworldwar.com, www.historia.ro.

[2] Datele sunt pe stilul nou, gregorian, pentru țările apusene. Pentru România se folosește datarea pe stilul vechi, iulian, oficial atunci.

1. România în anii neutralității

Parte a unui acord cu Puterile Centrale (ca și Italia) încă din 18 octombrie 1883 (*s.v.*), menit să o pună la adăpost de pretențiile Rusiei, dar și fragilul imperiu dualist de dorințele românilor, România a trebuit să facă o alegere grea, adică fie să intre și ea iute în vâltoarea dorită și începută de marile națiuni, fie să adopte o poziție rezervată, mai adecvată posibilităților și intereselor de atunci ale țării, având de revendicat teritorii de la mari puteri din ambele tabere, Rusia și Austro-Ungaria. În acest context, la 21 iulie (3 august, *s.n.*) 1914, regele Carol I convoacă la Sinaia Consiliul de Coroană spre a clarifica opțiunea, toți fruntașii politici (aflați sau nu la putere) fiind consultați cu privire la soarta țării. Punctul de vedere al regelui Carol era de intrare în conflict de partea Puterilor Centrale, în baza acordurilor și tratatelor încheiate cu acestea. Majoritatea i-a fost împotrivă însă, singurul care l-a susținut fiind P.P. Carp[1], fost prim-ministru, președinte al Partidului Conservator, membru al Junimii și adversar declarat al Rusiei. Deși rolul Consiliului era doar consultativ, regele a ținut seama de opțiunea majorității: între obligațiile tratatelor cu Austria și Germania care ne redau Basarabia (răpită de ruși în 1812), dar fără a avea Transilvania și Bucovina și promisiunilor Antantei de a ne da Transilvania, dar fără Basarabia, fiind preferată momentan, înțelept, neutralitatea. Votul Consiliului a anulat acordurile cu statele Puterilor Centrale și nu a dat garanții din partea puterilor Triplei Alianțe, plasând România într-o zonă destul de nesigură. Durerea de a nu fi de folos patriei sale natale și de a fi determinat să accepte depășirea acordurilor încheiate cu Germania și Austria (chiar dacă în legătură cu aceasta existau unele impedimente) a marcat restul vieții marelui monarh, moartea survenită în scurtă vreme, la 27 septembrie (10 octombrie, *s.n.*) 1914, punând capăt unui conflict de natură morală ce nu putea fi (în vederea severului și corectului rege) acceptat. Urmașul său la tron, regele Ferdinand I, deși germanofil (era firesc), acceptă dorința țării și se supune acesteia. Va domni „ca un bun român”, va plăti scump, chiar foarte scump, dar va purta sceptrul României Mari. Un ultim mare Hohenzollern pe tronul unei națiuni renăscute. A urmat o perioadă de intense negocieri, amenințări și promisiuni, preparative politice și militare inerente intrării țării în război. Promisiuni multe care, în firea obiceiului politic vor fi încălcate. Interesul Europei trebuia să primeze asupra celui național. Și, ca de obicei, am plătit scump promisiunile oferite cu generozitate chiar ultimativă. Curentul proantantist a avut câștig de cauză și, în Consiliul de Coroană de la

[1] Aflat în dreapta regelui, în stânga acesta având pe Th. Rosetti, cumnat al lui Cuza, consultat primul în cadrul Consiliului. După www.primary.istoriiregăsite; worldpres.com.

CONTINUARE DE LA PAGINA 2

literară, fie ea și locală însă destul de prezentabilă și cu apariție certă, în tiraj mai mult decât onorabil, unde să ne… producem și reproducem. Dar cum toate pe lume care au un început aproape că, obligatoriu, au și un sfârșit, așa și în cazul acesta. Nu mai reține ce dată era, știu precis însă că ne aflam la sediul Societății Scriitorilor Târgovișteni când **Vali Nițu** a apărut ca din altă lume (auzisem că parcă ar fi suferit un accident vascular cerebral, dar și uitasem între timp), transfigurat, cu umbletul ușor nesigur, cam neras, cu ținuta cam la fără nici un ac, nu așa cum ne obișnuise, cu privirea pierdută-n boscheți și totuși cu aerul unuia care a căzut de pe cal, dar a reușit să se ridice și să iasă din joc exact când trebuie și cu suficientă forță ca, atunci când îi va veni bine, să intre iarăși în luptă cu gândul să câștige, bineînțeles. Și, pe scurt, ca să închei spovedania, ca un făcut, din clipa aceea am început să văd poate un alt om de lume, dar în mod cert cu totul și cu totul alt om de litere în **Vali Nițu**. Unul care chiar are ceva de spus. Altminteri, nici nu m-aș fi obosit să scriu atâta. Iar poezia care mi l-a făcut credibil, dincolo de acea stranie apariție a lui de la SST, din ziua cu pricina, când mi-a și zis, în loc de orice salut: „Era să mor, Zalmo!...”, pe un ton care, efectiv, m-a cutremurat, se află în volumul prezentat aici, la p. 12/13: *timpul din ce în ce mai liber/ mă caută prin redacție/ să scriu un bref despre/ Târgul de carte Gaudeamus/ mâine e atât de vineri/ ar fi trebuit să fiu acolo/ dar atacul vascular cerebral/ m-a făcut să-mi bag mințile-n cap/ chiar dacă în program/ Polen de gând albastru/ mă așteaptă/ o adnotare/ capabilă și repetabilă/ mă trage de mânecă și mă conduce/ în fotoliul ușor/ pe marginea de viață* (adnotare). Acum, ce să mai zic? Că am simțit nevoia să-mi fac mea culpa? Poate… Mai mult de atât însă am simțit nevoia să-i spun lui **Vali Nițu** că din păcate asta s-a putut întâmpla și în cazul meu; adică a trebuit ca omul să dea de necaz – bine că nu a fost și mai rău! – ca eu să pot descoperi, dincolo de carnea omului, sufletul poetului. Dar fie și acestea, convingerea la care rămân este că abia din clipa când a scris poezia reținută aici, **Vali Nițu** și-a luat licența în această artă atât de la îndemâna tuturor, atât de violată și totuși, de cele mai multe ori, intangibilă. Din clipa aceea, vreau să precizez, ziaristul **Vali Nițu** a devenit și poet. Cel puțin, pentru mine.

14 august 1914 (*s.v.*), se hotărăște decreterea mobilizării generale și intrarea României în război de partea Antantei. Cu vehemență se va opune același P.P. Carp, într-o replică demnă de marile drame: „Am trei fii, îi dau Majestatii Voastre să se bată și să moară. Iar eu mă voi ruga lui Dumnezeu ca armata română să fie bătută..., căci numai astfel România va putea să fie scăpată". Nedrepte și grele cuvinte spuse de un mare patriot, iritat de panslavismul antantist adoptat de casa regală (și cei din jurul acesteia, chiar mânați de bune intenții) și urât de cei care făuriseră Independența. Și marele politician (se va stinge imediat după terminarea războiului) va plăti scump: unul dintre cei trei fii, căpitan de cavalerie, avea să cadă curând la datorie, în tranșeele de la porțile Moldovei, apărându-o de trupele germano-austro-ungare. Așa știau pe atunci fii marilor politicieni să onoreze promisiunile părinților…

2. Intrarea în război

Seara de 14 august 1916, orele 21.00, a marcat depunerea la Ministerul de Externe vienez a declarației de război contra Austro-Ungariei de către Edgar Mavrocordat, ministrul plenipotențiar al României acolo. Declarație formală, așteptată de ambele părți. Mobilizarea armatei române începea în aceeași noapte, la orele 0.00, reușita ei (dată și de campania din 1913) surprinzându-i totuși până și pe aliații noștri… Astfel că elementele înaintate ale armatei române au trecut frontiera fulgerător, pornind războiul pentru Întregirea Neamului. Planul acestuia (Ipoteza Z) fusese conceput din timp și în cele mai mici detalii (unele greșite, ca de pildă scăparea din vedere a inactivității trupelor aliate de pe frontul de la Salonic și a celor ruse din Dobrogea). Intram în marele război cu 4 comandamente de armată și 6 comandamente de corp de armată, adică 23 divizii de infanterie, 2 divizii de cavalerie, 5 brigăzi de călărași, 1 brigadă de grăniceri, 2 brigăzi de artilerie grea, 1 regiment și 1 divizion de artilerie de munte, unități de artilerie antiaeriană cu 113 piese – majoritatea vechi sau depășite moral –, cu unități de geniu, constituite în: 1 regiment de căi ferate, 1 regiment de pontonieri, 1 batalion specialități, având în compunere 1 companie aerostație, aviația (compusă din 4 escadrile), marina (cu flotila de Dunăre). Efectivul mobilizat a fost de 833.601 de oameni, din care 19.843 erau ofițeri și elevi din școlile militare. Ca înzestrare, armata româna începea războiul în condiții de netă inferioritate față de forțele inamice. Armamentul de infanterie era insuficient ca număr, atât în privința puștilor, cât, mai ales, a mitralierelor: un batalion român dispunea de 1–2 piese, doar, în vreme ce batalionul german sau austro-ungar avea 5–6 mitraliere grele și 9 mitraliere ușoare (puști-mitraliere la noi neexistând defel, asemenea măștilor de gaze, grenadelor de mână sau lopeților Linemann, nemaivorbind de căștile de oțel, primite abia în perioada refacerii armatei). Iar pentru a suplini parțial lipsurile în material artileristic, au fost demontate tunurile din fortificațiile orașului București. Pe de altă parte, intrarea țării în război s-a făcut cu un entuziasm general, alimentat de succesul de început al trupelor noastre. Surprinderea inamicului – care, totuși, se aștepta la asemenea operațiune, a lăsat ca acoperire pe zona Carpaților românești doar 2 divizii (71 austriacă pe latura sudică și 61 austriacă pe latura orientală), ca rezervă încă două (51 Honvezi/infanterie la Sebeș și 11 Cavalerie la Târgu Mureș) ajutate de două brigăzi alpine (143 și 144 în zona Sibiului), plus elemente de jandarmi și grăniceri[2] – a fost totală. Până pe data de 27 august/9 septembrie, cele trei armate române participante la campania din Transilvania reușiseră să-și atingă obiectivele.

3. Roșiorii bârlădeni și campania din Transilvania

Din păcate, evenimentele de pe frontul dobrogean și căderea capului de pod de la Turtucaia (24 august/6 septembrie) au determinat factorii politici (speriați de reușita inamicului la doar 60 de kilometri de Capitală) să accepte planul generalului Averescu de a opri operațiunile din Transilvania și a muta trupele pe frontul dobrogean, concentrând efortul pe zona dunăreană. În aceste condiții, Puterile Centrale au trimis pe frontul transilvan – profitând și de inactivitatea aliaților de pe mai toate fronturile – numeroase efective, totalizând, pe durata întregii campanii, până la 20 de divizii de infanterie germane, 1 brigadă de infanterie germană, 6 divizii de cavalerie germane, 16 divizii de infanterie austro-ungare, 8 brigăzi de infanterie austro-ungare, 7 divizii de cavalerie austro-ungare, 2 brigăzi de cavalerie austro-ungare, 4 divizii de infanterie bulgare, 1 divizie de cavalerie bulgară, 3 divizii de infanterie turcă[3], trupe constituite în Armata a IX-a Germană (pe frontul Carpaților Meridionali, ca zonă aleasă pentru lovitura principală), Armata I Austro-Ungară (zona cursurilor superioare ale Oltului și Mureșului) și un corp din Armata a VII-a Austro-Ungară (pe frontul de la Vatra-Dornei), iar pe frontul dobrogean, trupele bulgaro-turce și germane. Toate aceste forțe erau puse sub conducerea unor valoroși generali: Erich von Falkenhayn, Arz von Stauffenberg, August von Mackensen, asistați de alți generali la fel de apreciați: von Eben, von Kneussel, Robert Kosch, Eberhard Graf von Schmettow, toți trimiși pe frontul românesc pentru a ne da o lecție dură și a ne scoate din război iute… Aceștia au aplicat o tactică modernă, beneficiind de avantaje care la noi erau trecute la capitolul lipsuri (artilerie grea suficientă, aviație, comunicații, telefonie, telegrafie fără fir codată, trupe specializate pentru acțiuni alpine), de rivalitatea dintre generalii români (notorie este cea dintre generalii Alexandru Averescu și Dumitru Iliescu), de inacțiunile trupelor ruse și de necoordonarea operațiunilor corpurilor românești dispuse la mari distanțe între ele și fără legături. Reușita trupelor inamice nu a întârziat: la 12 septembrie 1916, este lovit Corpul I Armată român aflat sub slaba comandă a generalului Ioan Popovici[4]. La 16 septembrie, bătălia era ca și tranșată parțial în favoarea inamicului: deși nevoite să se retragă (chiar dacă au fost învăluite de trupe alpine germane și neajutate de trupele Armatei a II-a, aflate la doar câțiva kilometri spre est), forțele noastre nu au permis inamicului spargerea frontului și trecerea munților, Falkenhayn căutând alte zone sensibile: pe Jiu și în întregul sector al Armatei a II-a române, al cărui nou comandant, generalul Grigore Crăiniceanu, nu s-a ridicat la valoarea predecesorului său, Averescu. Ca variantă de flanc, după eșuarea loviturii de la Jiu, a fost încercată lovitura pe

Sursa foto: **www.stahlgewitter.com**

pasurile Oituz și Ghimeș, în speranța trecerii prin Văile Oituzului și Trotușului spre Moldova. În aceste condiții a intrat în luptă Divizia a 2-a Cavalerie[5], aparținând inițial Armatei de Nord, transferată la Armata a II-a și apoi revenită la corpul cu care începuse campania din august. În cadrul diviziei opera Brigada 5 Roșiori, compusă din Regimentele 2 și 3 Roșiori de la Bârlad și comandată de colonelul Nicolae Sinescu[6]. O mare unitate cu o structură compactă, bine legată, cu oameni care se cunoșteau, trecând prin ambele unități. Eficiența și tăria acestei brigăzi se va vedea repede, după începerea luptelor. Cavaleriștii bârlădeni veniseră în zona frontului încă din 18 august, când se aflau cu Divizia în zona Lemnia–Brețcu (Ordinul de Operații Nr. 1 din 15 august 1916), în spatele Diviziei 15 Infanterie, pe care o susțineau operativ. Venirea armatei române descătușase spiritul românesc, *prin toate satele, până la frontieră, trupele noastre sunt primate în urale și flori. Frontiera este trecută la 4.30 p.m. prin punctul de frontieră Poiana Sărată: manifestația ce se face aici de către populațiunea românească este din cele mai mișcătoare. Ofițerii și trupa sunt acoperiți cu flori*[7]. Drumul greu, datorat distrugerilor

[2] Victor Atanasiu și colectiv, *România în Primul Război Mondial*, Editura Militară, București, 1979, p. 153.

[3] Radu R. Rosetti, *Mărturisiri (1914/1919)*, Editura Modelism, București, 1997, p. 112.

[4] *Ibidem*.

[5] Înființată în 1914 ca urmare a reorganizării armatei. Cartierul la pace în Iași, la vremea accea comandată de generalul Gh. Bassarabescu, ajutor fiind generalul Petre Greceanu.

[6] Numit la comanda Diviziei 2 Cavalerie în timpul luptelor de la Pasul Oituz la începutul lunii octombrie 1916, apoi inspector pentru arma cavaleriei, va face carieră și, mai ales, va fi și va face o imagine frumoasă („tata Sinescu") în mentalul cavaleriei din perioada interbelică, apreciat pentru calitățile sale (vezi scrierile lui Gh. Magherescu).

[7] Vezi Jurnalul de operațiuni/manuscris al Regimentului 2 Roșiori pentru perioada 15 august–15 septenbrie 1916.

făcute de trupele inamice în retragere, fac ca abia seara să ajungă la ieșirea din defileu, în satul Brețcu. Aici, populația, majoritar maghiară, se refugiase, asemenea și celei din satele dimprejur: *Atât în acest sat* (Berezeszk, în românește Brețcu, *n.a.*) *cât și în celelalte sate prin care trecem avem impresia că sunt moarte. Aproape toată populația este* fugită[8]. Rezultatele propagandei făcute de autoritățile imperiale asupra armatei noastre își arătau roadele… La 20 august, personalul regimentului este informat despre acțiunile subversive ale inamicului, ajutat uneori de populația din regiune: trei etnici evrei care au călăuzit trupele inamice au fost judecați și executați în fața trupelor române, iar la un țăran roman a fost găsită o cutie cu fiole de stricnină, acesta neputând justifica proveniența otrăvii respective. Informația, citită apoi în fața tuturor ostașilor, pe escadroane (spre a fi explicată și însușită mai bine, dat fiind importanța ei), era cuprinsă în Ordinul No 22 al Diviziei 2 de Cavalerie – copie după Ordinul Nr. 135 al Armatei de Nord: *În urma inspecției făcută pe front am constatat cu regret că prescripțiunile Ordinului No 11 din 15 August a.c. nu sunt tocmai executate. Astfel, la un grup de acoperire sunt prinși trei indivizi de naționalitate evrei care au condus trupele inamice pe teritoriul nostru, arătându-le drumurile. Aceste trupe fiind respinse și trădătorii prinși, comandantul coloanei i-a arestat și trimis cu escortă înapoi. Surprins de acest procedeu am ordonat să fie readuși înapoi și executați în fața trupei. Tot de acest grup s'a găsit la un țăran român o cutie cu fiole de stricnină. Chestionat, n'a putut justifica proveniența și destinația lor. În contra acestuia nu s'a luat nici o măsură, târziu hotărându-se arestarea lui, dispăruse. Aceasta constituie un indiciu și mai mult de vinovăție. Am dat ordin să se aresteze femeia țăranului și prin constrângeri corporale să fie forțată a face declarații, iar țăranul să fie căutat, arestat și executat. Toate cele constatate mai sus dovedesc că nu ne dăm seama perfect de gravitatea momentelor prin care trecem. Atrag din nou atențiunea, tuturor acelora, pe a căror energie și capacitate se sprijină aspirațiunile unui neam întreg, să procedeze fără milă, exterminându-se pe loc în fața trupei și a satului, pe toți acei spioni sau trădători care prin actele lor ar căuta să compromită cu intențione acțiunea noastră militară. Este pentru ultima oară când dau ordin în această privință. Războiul nu se face cu mănuși.*

Comandantul Armatei de Nord

General de Divizie ss. Adj. Prezan[9].

Redescoperirea și analiza documentelor Armatei de Nord din perioada respectivă, precum și a altor documente de epocă, va face, desigur, lumină în acest caz aparte, cel puțin pentru acele zile de început de război. Se observă că bonomia și eleganța de la pace și din salon a generalului Prezan nu trebuia să însemne că și la război acesta era la fel. Dimpotrivă, având parte și de un grup de susținere și de lucru în cadrul comandamentului său (generalul Greceanu, căpitanul Antonescu ș.a.) sau generali valoroși precum Eremia Grigorescu (comandantul Diviziei a 15-a la începutul războiului), nu și-a neglijat niciuna din obligațiile de căpetenie ale unui commandant care, printre dificilele probleme ce țineau de resortul acțiunilor de luptă, mai trebuia să se îngrijească și ca trupele să aibă „spatele asigurat", nefiind supuse acțiunilor de spionaj sau sabotaj ale inamicului. Să nu uităm că de mulți ani Austro-Ungaria întreținea în România o puternică agentură care pătrunsese chiar în cele mai înalte pături ale societății românești, militare sau civile. De remarcat că societățile care ne exploatau pădurile, de regulă firme mixte româno-austro-ungare sau româno-germane, aduseseră în țară specialiști în topometrie care făcuseră măsurători precise ale terenurilor și căilor de acces, în special în zona de graniță și nu numai, hărțile militare austriece din anii 1914–1915 erau (și sunt și azi, după aproape 100 de ani) de o precizie remarcabilă (și sistemele moderne de topografie de azi au un rival serios în cei care au întocmit respectivele hărți), fiind net superioare celor românești (acolo unde existau). Aflat, cu marea unitate și structurile acesteia în poziție de rezervă, regimentul face „aplicațiuni cu brigada". Tot în aceeași zi (miercuri, 24 august), orele 15.00, apar zvonuri cum că populația din unele sate s-ar fi răsculat împotriva trupelor române. știrea se va dovedi falsă, dar se iau măsuri de rigoare, elemente ale unității (un division) sunt aduse cu cantonamentul lângă regiment. Până la miezul nopții, plutonul sublocotenentului Tiberiu Udrea face o captură aparte: 80 de vite abandonate (de vreun grof care fugise, probabil, *n.a.*) sunt aduse la regiment. Ziua de joi, 25 august, la prânz are loc, la popota ofiţerilor *un dejun intim la care ia parte Domnul Comandant al Diviziei cu Şeful de Stat Major al Diviziei, Dl Comandant al brigăzei cu adjutantul şi cu ofiţerii de ordonanţă, preotul brigăzei şi toţi ofiţerii* regimentului[10]. La ora 13.00, soseşte la regiment şi partea sedentară a acestuia, condusă de căpitanul de rezervă Marin Vasilescu[11]. Partea sedentară plecase din Bârlad în ziua de 20 august, orele 7.00, în urma unui serviciu divin. Odată cu partea sedentară, au venit maiorul Mircea Oprescu, medicul veterinar al regimentului, locotenentul Demetriade („ofiţerul comptabil"), voluntarii plutonier Henry Gherghel şi brigadierul (caporal) Gheorghe Albu (magistrat, făcuse cu regimentul campania din 1913) şi comandantul titular al regimentului, colonelul Gheorghe Naumescu[12]. Au mai venit cu 252 de cai şi trăsuri (căruţe standard) şi 232 oameni.

Constantin Prezan

Duminică, 28 august, are loc un serviciu divin, dimineaţa, la orele 8.00. sfânta Liturghie a fost oficiată unde era cantonată trupa. Au asistat, pe lângă ostaşii brigăzii, populaţia românească din sat, privată deseori de dreptul de a avea serviciu religios şi preot de acelaşi neam şi credinţă. *La ora 8 a.m. se oficiază de către Preotul Brigadei un Te-Deum* (de fapt, Sf. Liturghie, *n.a.*), *pe platoul de la S. satului Nagy Nyzyd, în faţa brigadei asistând şi Dl. Comandant al Brigadei. Este un moment mişcător atunci când se citeşte Sf. Evanghelie, căci nu numai trupa şi ofiţerii sunt în genunchi, dar şi populaţiunea civilă care fusese atrasă de oficierea serviciului divin, ascultă în genunchi şi se închină atunci când trupa îşi face semnul crucii. La sfârşit, Preotul Brigadei, luând ca motiv învăţătura dintr'o parabolă din predica citită la serviciul divin, arată soldaţilor, că cu credinţă în D(umne)zeu vom reuşi a smulge din mâinile vrăşmaşului această parte a ţării noastre căci avem drepturi sfinte asupra ei. De asemenea şi Domnul Comandant al Brigadei arată că conduşi de Înţeleptul nostru „Rege" şi cu o armată aşa de bună nu putem decât să fim învingători*[13]. De remarcat evlavia trupei şi a ofiţerilor, dar şi credinţa (deşi cu o uşoară suspiciune de naivitate) în victorie, chiar dacă războiul era legitim moral. Din duminica următoare, 6 septembrie, oamenii au început să se confeseze, pregătindu-se sufleteşte pentru ce avea să înceapă… Nu întâmplător, tot din 6 septembrie, sorţii se schimbă pe frontul din Transilvania. Ofensiva declanşată la Sibiu de către Armata a 9-a germană şi trupele anexă[14] loveşte prima dată în Corpul I armată român, comandantul acestuia (generalul Ioan Popovici) fiind depăşit de situaţie, mai mult încurcă treburile[15]. Cu atât mai mult că generalul Crăiniceanu, comandantul Armatei a 2-a române, dă ordine de inactivitate unităţilor sale de la flancul stâng, aflate aproape de zona bătăliei şi a căror intervenţie ar fi schimbat soarta acesteia. Pe frontul din Dobrogea, diviziile bulgaro-turco-germane, sub comanda aprigului „spărgător de fronturi", feldmareşal August von Mackensen, încep să dea lovituri puternice trupelor noastre care se retrag, dar şi contraatacă viguros, uneori. Aliaţii ruşi se fac remarcaţi prin prudenţa excesivă datorată ordinelor primite de la Stavka (comandamentul suprem), urmare a ordinelor politice care urmărea ca linia frontului să fie stabilită pe Siret…Mai târziu, graniţa celor două imperii (ţarist şi german) rămânea tot acolo. Pe rând, diviziile române (fără legături între ele şi lăsând inamicului spaţii de manevră) fac cunoştinţă cu tactica germană: 4–5 divizii germano-austro-ungare lovesc puternic sectorul unei singure divizii (sau mai puţin), împing şi asigură aliniamentul atins, apoi mută surplusul de forţe (iar aliaţii noştri, prin inactivitatea de pe fronturile lor, le-au asigurat acest avantaj numeric realizat pe frontul din Transilvania) în alt sector, repetând lovitura. Căile ferate din Transilvania, bine puse la punct şi necucerite de trupele noastre, le asigură deplasarea rapidă şi refacerea atât de

[8] *Ibidem*.

[9] *Ibidem*. Textul are păstrată exprimarea originală.

[10] *Ibidem*. Preotul căpitan Ioan Petrescu, de la Biserica Sf. Elefterie din Bucureşti, mobilizat la Brigada a 5-a Roşiori.

[11] Alintat de camarazi „Puşcă". De profesie avocat. În bătălia de la Prunaru va fi rănit şi va fi făcut prizonier. Om de aleasă cultură, filantrop. Va muri la Sighet, închis de regimul comunist ca „dușman al poporului".

[12] Jurnalul…, manuscris, perioada 15 septembrie–5 octombrie 1916.

[13] *Ibidem*, p. 58.

[14] Victor Atanasiu, *op.cit*. p. 168–169.

[15] Radu R. Rosetti, *op.cit*., p. 121.

necesară dintre lupte. Iar mijloacele moderne de luptă, cooperarea dintre generali, comandamentul unic, armament automat suficient, aviaţie de recunoaştere şi bombardament, spionajul bine pus la punct (chiar din M.C.G. român de la Periş, colonelul Victor Verzea, şeful Poştelor, „trăsese" derivaţie din care asculta şi transmitea informaţii secrete inamicului), toate acestea fac ca manevra ofensivă pe linii exterioare germană să-şi atingă bine scopul: baterea, succesiv, a marilor unităţi române în vederea distrugerii lor şi a scoaterii rapide a României din război. Iar ca pradă, toate resursele ţării puse la dispoziţia învingătorilor. Ce pregătise M.C.G. român prin Planul de campanie contra Puterilor Centrale (Ipoteza „Z"), adică pătrunderea rapidă a trupelor noastre în Transilvania şi apoi în Câmpia Panonică, cu scoaterea din război a Austro-Ungariei, se întorcea împotriva noastră: inamicul, pe frontul din Transilvania, avea pregătite lovituri pe trei direcţii, cea principală, bine mascată, urmând a se da prin zona Secuime–Vrancea (sectorul dintre extrema dreaptă a Armatei a 2-a române şi cea stângă a Armatei de Nord, care, în retragere divergentă lăsau o breşă în apărare), urmând să taie ţara în două şi să o scoată din război. În acest timp, starea de îngrijorare a ofiţerilor creşte, ei adunându-se în jurul puţinelor staţii de T.F.F. de unde ascultau ştirile din ţară sau de pe alte fronturi. Ştirile fiind lacunare (aceasta mărind îngrijorarea), Divizia a 2-a Cavalerie a luat măsura ca acestea să fie prelucrate: *Cu începere de azi, 6 septembrie, Divizia de cavalerie dă un comunicat oficial asupra situaţiei armatei noastre şi a aliaţilor. Acest comunicat se aduce la cunoştinţa ofiţerilor şi trupei, de altfel având în vedere lipsa de ori ce noutăţi, de veste din ţară, acest comunicat este aşteptat cu multă nerăbdare*[16]. Cenzura intra în acţiune, justificată sau nu…

Joi, 8 septembrie, fiind sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului, *la ora 9 a.m., se oficiază un Te Deum în faţa brigadei şi a tuturor ofiţerilor. După oficierea sfintei slujbe, preotul brigadei în cuvinte bine simţite arată oamenilor că este bine ca şi'n aceste vremuri grele să nu uite aşi* (aşa în text, *n.a.*) *îndrepta cugetul către cel Atotputernic. Vorbeşte apoi Domnul Comandant al brigădei* (aşa în text, *n.a.*) *închinând pentru Familia Regală. Au loc apoi în mijlocul unor animaţii generale diferite sporturi şi întreceri între soldaţi*. Iar Duminică, 11 Septembrie, *are loc o mică serbare constând din coruri şi diferite exerciţii sportive de întrecere între echipe din amândouă regimentele din brigadă. La această serbareasistă afară de D^l Comand. (aşa în text, n.a.) al Brigădei şi D^l General Bassarabescu Comandantul Diviziei*[17].

Între timp, Divizia 2 Cavalerie fusese ataşată operativ la Armata a 2-a, *care n-a ştiut ce să facă cu dânsa. Înapoierea ei la Armata de Nord a fost justificată prin faptul că se producea un gol între cele două armate care se retrăgeau divergent spre bazele lor de plecare şi numai mulţumită faptului că această divizie a aparţinut Armatei de Nord s-a putut închide la început trecătoarea Oituzului*[18]. Începând cu 15 septembrie, în baza Ordinului cu numărul 7 pentru Divizia de Cavalerie pentru această zi, această mare unitate manevrează în zona Miercurea-Ciuc–Odorheiul Secuiesc–Homorod–Măieruş–Baraolt, acoperind aproape toată zona Secuimei. Încep luptele…

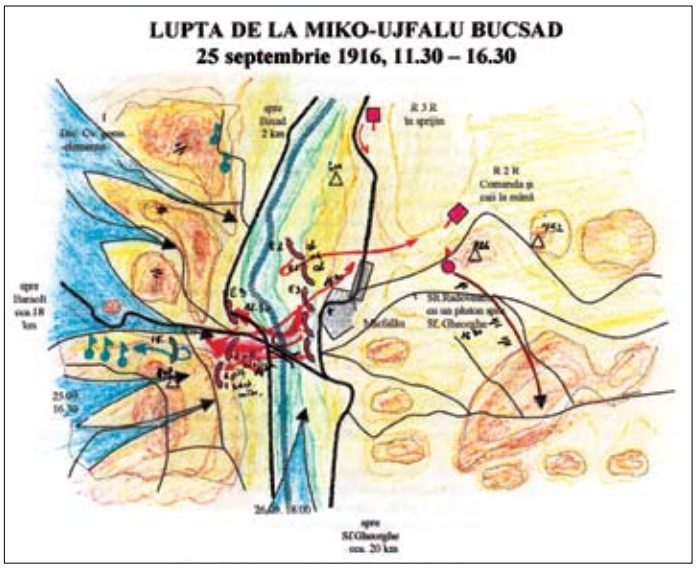
La 25 septembrie (*s.v.*), Brigada 5 Roşiori este dispusă în zona Tuşnad–Bixad, cu misiunea de a recunoaşte zona şi a înainta pe defileul Micfalău–Baraolt, spre a interzice trupelor inamice manevrarea prin zona respectivă (*vezi schema de la p. 8*). În aceeaşi zi, Grupul Schmettow (Divizia 3 Cavalerie Germană şi Divizia 1 Cavalerie Austro-Ungară), la care a fost ataşată operativ Divizia 71 Honvezi (de la Timişoara), începe înaintarea rapidă spre Pasul Oituz (de remarcat mobilitatea acestui corp de cavalerie şi capacitatea de a-şi disimula eficient intenţiile). În Directiva primită de la O.H.L. (*Oberste Heeresleitung*, Conducerea superioară germană) din ziua respectivă, se prevedea, pe lângă „urmărirea fără preget a inamicului, cu efortul în direcţia generală Bucureşti" şi *o acţiune imediată cu infanterie şi cavalerie puternică prin trecătoarea Oituz spre Târgu Ocna, pentru a tăia comunicaţiile românilor cu Moldova*[19]. Din aceasta reiese că, de fapt, interesul imediat al comandamentului german viza lovitura dată spre Moldova, al cărei rezultat pozitiv ar fi adus beneficii mai mari decât efortul prelungit de a sparge frontul românesc în zona Carpaţilor Meridionali (cum până la urmă a fost soluţia campaniei). Astfel, între orele 11.30 şi 16.30, au loc primele ciocniri între elementele înaintate ale Corpului Schmettow şi Regimentul 2 Roşiori care închisese, la Micfalău, ieşirea din defileul dinspre Baraolt. Acţiunea energică a trei escadroane ale acestui regiment, întărite cu compania de ciclişti, a oprit pentru un timp elanul inamicului şi a dat posibilitatea, în condiţii destul de dificile, replierii succesive a Diviziei 2 Cavalerie pe zona intrării în trecătoarea Oituz[20]. Crescând presiunea inamică şi vădindu-se clar intenţia acestui corp puternic, la 28 septembrie (*s.v.*), cavaleriştii români ocupă şi închid ieşirea din satul Breţcu şi drumul prin trecătoare, inclusiv crestele adiacente acestuia, de la punctul Negru (Fekete)–cota 1227 şi până la punctul Măglaş (Maglath Ponk)–cota 1047. Centrul de rezistenţă al acestui front de circa 7 kilometri era punctul „Măgheluş", cu cota 855 metri, cea mai înaltă a şoselei ce ducea de la Breţcu spre Hârja–Oituz. Tot aici era dispus şi Punctul de Comandă al dispozitivului de apărare condus de generalul adjutant Petre Greceanu (ajutorul comandantului Diviziei 2 Cavalerie). Sectorul nordic era dat Brigăzii 5, cu Regimentul 2 Roşiori pe linia crestelor din apropierea şoselei, întărit cu o companie de infanterie din Regimentul 53 şi o baterie călăreaţă (53 mm) comandată de căpitanul Erbiceanu, situate la capătul dispozitivului de la cota 1047 (Măglaşul). Regimentul 3 Roşiori rămăsese în rezerva generală a dispozitivului, în spatele cotei 873. Comandantul sectorului nordic, care a susţinut efortul major al atacului, a fost numit locotenent-colonelul Emanuil Pop, ajutorul comandantului Regimentului 2 Roşiori. Sectorul sudic a fost pus sub comanda, pe rând, a maiorilor Dobrescu şi Toderiţă. Pe poziţiile înălţimilor dinspre şosea spre vârful Negru (Fekete) – cota 1227 – au fost dispuse Regimentele 8 şi 7 şi 6 Roşiori (care venea pe jos, dinspre satul Oituz, cu o companie de infanterie din Regimentul 53, trupe puse sub comanda locotenentului-colonel Sceletti), având intercalate 2 companii din Regimentul 53, din care una cu mitraliere pe cota 1033 (Săcădat). La cota 932, în apropierea punctului de comandă al generalului Greceanu, se afla bateria comandată de căpitanul Negoescu. O secţie (2 piese) era dispusă la „gura defileului Oituz, cota 824", de unde putea executa trageri directe asupra trupelor ce ar fi forţat valea dinspre Breţcu. La punctul Monument[21], în poziţii înaintate, la marginea superioară a platoului de la ieşirea din satul Breţcu (aproximativ 1 km), aşteptau Regimentul 11 Roşiori, compania de ciclişti şi câte o secţie de artilerie şi mitraliere – „detaşamentul" colonel Gheorghe Rusescu. Generalul Nicolae Sinescu a luat comanda cailor „la mână" şi, însoţit de comandanţii titulari ai regimentelor (afară de Rusescu, iniţial) şi stindardele acestora (pentru ca acestea să fie protejate iar comandanţii, ofiţeri cu experienţă, să poată fi consultaţi în momentele grele, locţiitorii lor fiind, la rându-le, la înălţimea cerută de situaţia de luptă) şi 2 escadroane călare, au mers în punctul de rezervă al diviziei de la Poiana Sărată. Ca rezervă generală, acolo mai era un batalion (maior Niţescu) din Regimentul 65 Infanterie.

La 28 septembrie, ora 16.45, trupe inamice de tăria a 4 escadroane (cavalerie), 2–3 batalioane (infanterie), 2–3 baterii încep atacul poziţiei urmând a primi întăriri. La 18.30 (se lăsase întunericul, dar „o lună splendidă lumina terenul ca ziua"), infanterie inamică atacă punctul înaintat de la monument şi este respinsă printr-un contraatac viguros condus de căpitanul George Mirodescu. Neavând baionete la arme, călăreţii descălecaţi au şarjat inamicul cu… lancea, ca-n vremurile romantice, rănit fiind şi căpitanul Mirodescu, cu o lovitură de baionetă, la călcâi. Inamicul s-a refugiat în satul Breţcu de unde, întărit, va ataca iar, la 20.30, profitând de pauza dată vitejilor lăncieri. Forţele inamice, net superioare, au atacat poziţia de la Monument urmărind a nimici trupele şi secţiile de artilerie şi mitraliere (câte 2 piese). Lupta aprigă a dus la pierderea căpitanului Paplica din Regimentul 11 Roşiori, care a căzut la datorie, încercând să salveze un tun ce căzuse în vale. Intervenţia a 2 plutoane din Regimentul 53 Infanterie, care au contraatacat viguros, a permis detaşamentului să se retragă pe poziţia de la cota 865, unde au rămas în rezerva grupului. La ora 21.40, inamicul începe să atace în forţă, la început pe flancuri, apoi asupra întregii poziţii, profitând de luna plină, de pădurea care-i masca acţiunile şi de poziţiile insuficient amenajate ale trupelor noastre. Toată noaptea, mitralierele româneşti (câte erau…) au tras continuu, ţintuind inamicul.

A doua zi, pe 29 septembrie, luptele încep la ora 6.00 prin duel de artilerie, contraatacurile româneşti la cota 1011 (Malnaşul) respingând inamicul până la poziţia de la Monument (ora 9.00). Apoi (începând cu ora 10.00) începe un atac inamic – trupe din Divizia 71 Honvezi de

[16] *Cf.* Jurnalului, perioada 15 septembrie–5 octombrie.
[17] *Ibidem*.
[18] Radu R. Rosetti, *op. cit*., p.124 şi Toma Dumitrescu, *Războiul Naţional. Jurnal*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1997, p. 79.
[19] Victor Atanasiu şi colectiv, *op.cit*., p. 239.
[20] *Cf.* Jurnalului de operaţiuni, p. 78–81.
[21] Monumentul omagial al împărătesei Elisabeta a Austriei (Sissi), soţia împăratului Franz Josef, existent şi astăzi şi păstrat în condiţii bune la intrarea în trecătoare.

la Timişoara (cei de acelaşi neam luptau acum unii contra celorlalţi), comenzile date în româneşte acestora derutând apărătorii –, care creşte repede în intensitate, fiind respins cu ajutorul rezervelor. În timpul acestui atac, este rănit mortal de un glonţ căpitanul Petre P. Carp, comandantul escadronului 2 din Regimentul 2 Roşiori. Era fiul marelui politician P.P. Carp, germanofil convins, dar, mai ales, patriot. La ora 11.00, inamicul începe să tragă cu obuziere de munte, lovind şi bateriile noastre. La ora 12, o puternică coloană inamică atacă iar, de data aceasta poziţia de la cota 1047 (Măglaşul). Artileria noastră fiind descoperită este nevoită să schimbe poziţiile, iar artilerie inamică, grea şi de munte, beneficiind şi de un observator bun, începe să tragă în amfiladă asupra poziţiilor Escadroanelor 1 şi 2, obligând trupele să se retragă pe alt aliniament de unde, sprijinite de o companie din Regimentul 53 Infanterie, revin în poziţia iniţială (ora 12.45). Tirul artileriei grele inamice este precis şi, mai ales, intens. Este rănit chiar generalul Bassarabescu, care-şi pierde două degete şi este evacuat. Trupele se menţin din ce în ce mai greu pe poziţie. Armamentul uşor al cavaleriei nu putea face faţă inamicului numeros, bine înarmat, mai ales cu armament greu. Este nevoie de sprijinul infanteriei, aflate la Grozeşti (Divizia 15, în organizare, venită de pe frontul dobrogean, comandată de generalul Eremia Grigorescu). Se sconta pe un batalion din Regimentul 52 Infanterie (venea pe valea Slănicului, va sosi abia seara), pe batalionul căpitanului Adam (din Regimentul 53 Infanterie), un batalion din Regimentul 80 Infanterie, o baterie din Regimentul 25 Artilerie şi o baterie de 53 mm, puse sub comanda maiorului Iordăchescu. Detaşamentul venea în grabă pe valea Caşinului şi va sosi abia la ora 16.00, când va fi prea târziu. Insistenţele făcute încă din timpul nopţii către Divizia 15 de la Grozeşti au primit răspuns negativ: trupele aşteptate nu sosiseră încă în zonă. Generalul Greceanu, „care neclintit de la postul său, prin flueratul gloanţelor şi obuze, a condus personal până şi rezervele, comunică

şefului de stat-major că e dispus să menţină poziţia cu sacrificiul vieţii tuturor”. La orele 13.15, ajunge la acest brav general Ordinul 1537 al Armatei de Nord care redistribuie forţele apărării. Elementele Diviziei 15 Infanterie, pe măsură ce sosesc de pe frontul dobrogean (să ţinem cont de distanţă…), sunt îndrumate pe văile Oituz şi Caşin şi vor înlocui treptat cavaleriştii. Prima unitate care ajunge este Brigada 38 (colonel Rujinschi) din cadrul Diviziei 15, unitate greu încercată care, sub conducerea energicului său comandant, va intra iar (a câta oară?) în foc, îndeplinindu-şi cu prisosinţă misiunea. Tot la aceeaşi oră, pe poziţie ajunge comandantul Armatei de Nord, generalul Prezan, care se pune la curent cu situaţia şi dă ordinele de rigoare… Cavaleria se retrage pe a doua poziţie, apoi va ocupa poziţii pe valea Caşinului. Începând cu ora 14.30 şi până la 15.30, se retrag spre Oituz şi Torja și escadroanele Regimentului 2 Roşiori. În timpul retragerii, sunt răniţi şi (probabil) luaţi prizonieri căpitanul Petre Ganea (escadronul 1) şi sublocotenentul Tiberiu Udrea, iar sublocotenentul Ioan Hristea, rănit şi el, este evacuat în ţară (se va întoarce iute la regiment…); sublocotenentul Hartel, rănit uşor, rămânând la unitate[22]. Cavaleriştii, cu toate lipsurile în armament greu şi nepregătiţi pentru lupta din pădure şi, mai ales, teren muntos, îşi făcuseră datoria: păstraseră închisă trecătoarea Oituzului. Şi o predaseră generalului Eremia Grigorescu, care a păstrat-o la fel, spunând inamicului încă de pe acum „Pe aici nu se trece!”. Între trupele pe care le-a împărţit judicios şi care, la rându-le, asemenea cavaleriştilor, au luptat cu bravură, a fost şi Regimentul 13 Infanterie. În această unitate se afla încadrat un erou al Războiului de Independenţă, venit parcă din poezie: bătrânul sergent voluntar Constantin Ţurcanu, nemuritorul „Peneş Curcanul”. În luptele din Poiana Runcului va fi în fruntea grupei sale. Va goni trupele Diviziei 61 Honvezi şi va fi recompensat cu avansarea la gradul de plutonier prin Ordinul de zi 1153[23]. Doi ofiţeri ai Diviziei 2 Cavalerie îşi plătiseră cu viaţa dreptul de a-şi iubi patria şi a fi bravi: căpitanii Petre Carp din Regimentul 2 Roşiori şi Constantin Văsescu (Regimentul 8 Roşiori). Alţii şapte au fost răniţi şi cinci dispăruţi. Iar trupa (morţi, răniţi dispăruţi) lăsase tribut mare: 362 de oameni dintre care 112 numai Regimentul 2 Roşiori (dovada că poziţia acestei unităţi a fost cea mai „bătută”)[24]. Luptele au continuat până la 5 octombrie. Veniseră să asiste la victorie Arhiducele Carol, moştenitorul tronului Austro-Ungariei (va lua coroana după moartea ilustrului său unchi, Franz Josef, petrecută la 21 noiembrie 1916) şi contele Tisza Istvan, prim-ministrul imperiului Cezaro-Crăiesc. Generalul Graf von Scmettow va mai arunca în luptă încă o divizie (a 8-a Bavareză), iar generalul Grigorescu va primi ca ajutor brigăzile 15 şi 37 din Divizia 8 Infanterie, singura rezervă a Armatei de Nord. Atacurilor germano-austro-ungare li se va răspunde cu contraatacuri viguroase. Seara de 5 octombrie va consemna linia frontului pe graniţă. Deocamdată, inamicul nu putuse tăia frontul românesc (şi ţara) în două. În acele zile triste, de retragere a trupelor noastre, au început calvarul multora dintre românii ardeleni, bejenari din satele din zona de conflict ce se refugiau în spatele liniilor româneşti, feriţi de prigoana administraţiei maghiare care se întorcea mai aspră, mai fermă și mai răzbunătoare. În vreme ce în Jurnalul operativ al Regimentului 2 Roșiori rămânea scris: *Ora 12.30 noaptea: în momentul când trupele părăsesc Poiana Sărată se dă foc unui depozit de muniţiuni capturate de (la) vrăjmaş. Odată cu trupele pleacă şi populaţiunea din Poiana Sărată şi din Hârja. Este un spectacol destul de trist al acestor nenorociţi care fug, luând ce pot cu ei*.

4. Înapoi către Dunăre

După 5 octombrie, Divizia 2 Cavalerie pornește în marş spre frontul din Câmpia Română, unde se aştepta trecerea Dunării de către trupele bulgaro-germane. Deja, pe toate celelalte fronturi (Jiu, Olt, Rucăr, Braşov–Valea Prahovei), situaţia armatei noastre era grea. Maşina de război germană se pusese în mişcare, iar aliatul rus se remarca prin inactivitate aproape totală. Va începe campania din Oltenia şi Muntenia. Grea şi pierdută. Şi, mai ales, scump plătită: Capitala şi întreaga Tară Românească vor fi ocupate (şi exploatate draconic) de inamic. România trebuia să plătească scump cutezanţa de a-şi cere, în momentul aranjamentelor europene, dreptul de a fi o ţară unită. De remarcat iarăși impresiile din Jurnalul de operaţiuni al Regimentului 2 Roşiori: *În gara Adjud, întâlnim părţile sedentare ale regimentelor de infanterie din Muntenia (4, 30 şi 28) care se mutau în Moldova. Se împlinesc două luni de când am părăsit ţara. Atunci am trecut încărcaţi cu flori în urările de izbândă ale populaţiunii. Era un delir entuziasmul populaţiunii de la frontieră atunci când am trecut. Încrederea n’a dispărut nici acum, totuşi este o notă de seriozitate, de puţină îngrijorare care se citeşte în ochii tuturor. Aproprierea vrăşmaşului de frontieră, trenurile cu răniţi care trec, fac ca fiecare să ia o parte activă, natural, în opera sa de acţiuni, la bunul mers al operaţiunilor. Nu zic că teama i-a făcut pe toţi să aibă ochii aţintiţi numai la armata căreia îi da acum o lună orice i se cerea, dar se impune ca atât noi, ostaşii, cât şi cei de acasă, să începem a învăţa cu adevărat cum se face războiul…*[25] Pe frontul de sud, Regimentul 2 Roşiori va da iarăşi o lecţie de vitejie. O va face la 15 noiembrie, în satul Prunaru, pe şoseaua ce leagă localitatea Drăgăneşti-Vlaşca de Bucureşti… Şi o va plăti iarăși scump.

[22] Pentru descrierea luptelor purtate de Divizia 2 Cavalerie: Dosar 3A (Fond Divizia 2 Cavalerie, anii 1914–1921, filele 56/crochiu, 338– 339/descrierea luptei, Jurnalul de Operaţiuni-manuscris al Regimentului 2 Roşiori, p. 81– 87.

[23] Lili Adochiţei, ziarul *Imparţial de Bacău*, 2 octombrie 2011, articolul „Pe frontul de la Oituz a luptat şi Peneş Curcanul”.

[24] Dosar 3A , Fond Divizia 2 Cavalerie (anii 1914.1921), fila 47.

[25] Jurnalul citat, p. 91.

Ultima zi de balanţă, întâia zi de scorpion (II)

de **Dan Gîju**

Un neam de ofiţeri şi magistraţi

M-am întrebat, parcurgând de câteva ori „lista oficialelor" comandorului Vizanty (vezi numărul precedent al ***ProARME***), chiar şi fotografiile lor, listă cel puţin dublată de aşa zisele „interludii", nu încape vorbă, pe care dintre aceste femei o fi iubit-o – dacă a fost în stare de aşa ceva (fiica lui susţine că a fost!) – cel mai mult? Şi care dintre toate cele cinci să-l fi iubit sincer? Şi mi-am răspuns singur, pe baza deducţiilor, că ultimele două, măcar, trebuie să fi fost: aceea care i-a dăruit unicul copil şi, respectiv cea în braţele căreia – deşi este impropriu-zis „în braţele" – avea să-şi dea obştescul sfârşit. Despre ele voi scrie în cele ce urmează, abuzând pe cât posibil de bunăvoinţa unicei supravieţuitoare pe care sfânta întâmplare, cum precizam iniţial, avea să mi-o scoată în cale. Doamna profesoară **Sanda Oprescu**, aşadar, ea însăşi posibilă eroină de roman, unul cu destule ramificaţii şi complicaţii nu aşa cum se prezintă viaţa ci, mai degrabă, ca genealogia familiei din care se trage şi care, la o socoteală simplistă, îşi are izvorul undeva în urmă cu mai bine de cinci secole… Un izvor însă nicidecum imaginar, inventat, fabricat, pentru că aşa cum se întâmplă în marile familii, spre deosebire de cele pur ţărăneşti, de la noi, deşi complicat, nu a fost prea greu să-i descâlcim, într-un final, iţele. Şi aceasta întrucât există tablouri vechi, în ulei, de acum 200 de ani, fotografii de epocă şi, evident, scrisori, însemnări jurnale, documente de arhivă… Plus amintirile de demult, transmise pe cale orală, atâtea câte au trecut testul timpului, perisabile sau voit uitate unele, nu puţine ascunse cu grijă, iar altele, în compensaţie parcă, ieşite la iveală involuntar. Prin urmare, bunicul dinspre tată al **Sandei Oprescu**, în speţă avocatul **Ilie Oprescu**, a fost fiu de învăţător. „Ca mai toţi învăţătorii de pe vremuri, va relata nepoata sa, acesta a avut o droaie de copii, nu toţi însă cu aplecare către carte. Dar unicul copil, cel pe care l-a dibuit că e bun de învăţătură avea să fie tocmai acela care-mi va deveni bunic, şi pe care învăţătorul, deci, cum ar veni străbunicul pe line paternă, l-a dat în gazdă la nişte boieri scăpătaţi, cărora le-a oferit cât au pretins ei drept chirie, cerându-le, în schimb, să-l educe frumos, eventual să-l înveţe şi ceva limbi străine…" Şi aşa se face că, acest **Ilie** avea să absolve Liceul „Lazăr" din Bucureşti, mai apoi Facultatea de Drept şi, după ce îşi va fi luat doctoratul — unde altundeva decât la Paris! —, odată revenit în ţară, să obţină postul de avocat la CFR, devenind, puţin mai târziu, şeful contenciosului CFR. La rândul său, avocatul **Ilie Oprescu** a avut trei copii, între care un singur băiat, mezinul, care se va chema **Virgil Oprescu** şi care va ajunge ofiţer de infanterie, ulterior specialist în arma chimică, nou înfiinţată şi la noi. Mama acestui ofiţer – şi soţia avocatului cu studii la Paris, deci – era **Florica Aricescu**, mare boieroaică, fiica scriitoarei **Iuliei Aricescu** (1832–1910), al cărei portret în ulei, în costum naţional, lucrat în stil academist, tronează aproape că autoritar, am putea spune, deşi figura ei este atât de luminoasă!, pe cel mai la vedere dintre pereţii sufrageriei cochetei viluţe din Bucureşti, alături de altele câteva, nu mai puţin interesante şi acelea, desigur, deşi ceva mai mici şi, probabil, deşi mai vechi, mi-am imaginat că mai puţin valoroase pentru un colecţionar. Născută **Ciocârdia** – tatăl ei, **Dimitrie Ciocârdia**, fusese tot ofiţer şi însurat cu **Maria Hrisoscoleu** (nume românizat din **Hrisoscoleus**, strămoşul lor)[1] –, această **Iulia** se va mărita cu scriitorul şi istoricul paşoptist **Constantin (Costache) D. Aricescu** (1823–1886), cel care, în tandem cu **Bogdan Petriceicu Hasdeu**, a înfiinţat Arhivele Statului. Şi, pe scurt, încercând să ieşim din această relativ complicată, deşi, pe undeva, efectiv fabuloasă pânză de păianjen a ascendenţei, revenim direct la părinţii interlocutoarei noastre, şi în primul rând, la **Virgil Oprescu**, fiul **Floricăi Aricescu**, la rândul ei, fiică a lui **Costache D. Aricescu** şi, cum precizam, a **Iuliei**. Născut în anul de graţie 1895, în Bucureşti, şi destinat încă de copil carierei armelor, din motive financiare în primul rând, în ciuda faptului că el ar fi dorit să ajungă inginer, la 20 de ani, adică exact în vara lui 1915, când Europa era deja devastată de război de circa un an, acesta era înălţat la gradul de sublocotenent de infanterie. Va face întreg războiul, desigur, şi e lesne de dedus că şi datorită acestui amănunt va alege să se căsătorească relativ târziu, soarta dăruindu-i unicul copil, pe **Sanda**, pe care o va răsfăţa peste poate.

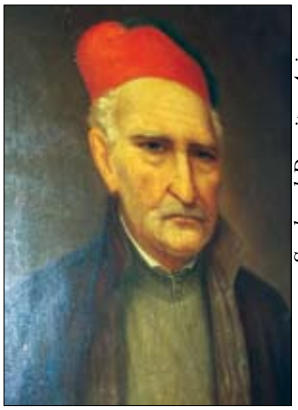
De altfel, prima ei amintire cu tatăl este din anii când acesta era maior… Cum însă de la acest ofiţer, unul dintre cei mai importanţi pe care i-a avut arma chimică de la noi în cel de-al Doilea Război Mondial, au rămas câteva documente, dosarul de cadre din Arhiva Militară (cu circa 70 de pagini) şi o mulţime de ilustraţii extrem de valoroase, păstrate cu mare grijă în familie, un simplu medalion inserat aici ar fi prea puţin, am planificat câteva pagini speciale într-un număr viitor al ***ProARMELOR***. Prin urmare, aici, deocamdată, mai adăugăm că, după război, de acum destul de

Virgil Oprescu

previzibil deja, ca orice militar exemplar din vechea armată, veteran a trei războaie (făcuse şi campania din 1913 ca elev

[1] Un **Hrisoscoleus**, mare logofăt al Patriarhiei din Fanar, în Constantinopol, a venit în Moldova, pe la 1600 şi ceva, şi s-a căsătorit cu domniţa **Casandra**, fiica **Elenei Catargi** şi a ultimului domn din osul Basarabilor (filiera olteană) şi Muşatin, totodată (într-o descendenţă care pornea de la **Neagoe Basarab**, respectiv de la **Ştefan cel Mare**), care a domnit de două ori în Muntenia (septembrie 1616–mai 1618, respectiv după 3 noiembrie 1627–ante 15 octombrie 1629) şi o dată în Moldova (1631–1631), dar nu s-a ilustrat prin nimic, doar că a fost penultimul descendent din **Petru Rareş** în Moldova (ultimul va fi **Radu Iliaş**, fiul său), anume **Alexandru Iliaş** (1590–1666), şi că i-a scurtat de cap pe mulţi dintre boieri, ca să le ia averile, într-un final murind la Istambul, „sărac şi la mare lipsă şi cu datorii multe", cum zice cronicarul, unul dintre contemporanii săi care au lăsat câteva informaţii: **Toma Borsos**, ambasadorul **De Harley**, **Matei al Mirelor** sau **Mihail Tholdalagi**. În orice caz, graţie lor, ştim că, pentru a ajunge domn în Moldova, interveniseră pentru acest **Alexandru Iliaş**: patriarhul de Constantinopol şi **Hrisoscoleus** mare logofăt, fiul lui **Curt Celebi**, care-i va ajunge ginere, căsătorindu-se, deci, cu **Casandra**, care-i va dărui mai mulţi copii, între care doi băieţi – ce vor duce mai departe numele de **Hrisoscoleus** – şi o fiică, **Sultana**, măritată cu **Alexandru Mavrocordat Exaporitul**, de unde porneşte tot neamul **Mavrocordaţilor** din România, **Iorga** zicând că au dreptate **Mavrocordaţii** când spun că se trag din **Muşatini** (prin această **Sultana**). Iar unul din băieţi s-a însurat şi a făcut copii (celălalt n-a avut descendenţi), ramura lor urcând până în secolul al XIX-lea, când apare această **Maria Hrisoscoleu**, care s-a măritat cu ofiţerul **Dimitrie Ciocârdia** (1798–1859). Fiica **Mariei Hrisoscoleu** şi a lui **Ciocârdia**, pe nume **Iulia**, a fost măritată pe la 14 ani cu un prim pretendent, i-a făcut trei copii, dar, rămânând văduvă la doar 20 de ani, s-a recăsătorit cu revoluţionarul **Constantin D. Aricescu**, cu care a mai făcut restul de până la opt copii, între care doi au fost ofiţeri de carieră, unul magistrat şi un altul pictor: **Constantin Aricescu** (1861–1932). Ca şi soţul ei, **Iulia Aricescu** s-a format ca scriitoare în spiritul ideilor paşoptiste şi, deşi uitată sau insuficient cercetată, poate sta alături de nume ilustre ca **Maria Rosetti** sau **Elena Negri**. Tot pe linia mamei, **Iulia** se înrudea cu inginerul **Petrache Poenaru** (1799–1875), fost secretar al lui **Tudor Vladimirescu**, inventatorul stiloului, ministru al învăţământului, care se va însura cu o mătuşă a ei, **Caliopi Hrisoscoleu**.

Serdarul Dumitru Aricescu

Elena, soţia lui Dumitru Aricescu

Revoluţionarul Constantin D. Aricescu

Scriitoarea Iulia Aricescu

plutonier, comandant de pluton), viaţa avea să-i dea lovitură după lovitură, începând cu eliminarea din rândurile armatei, continuând cu moartea soţiei, petrecută în 1950, cu 17 ani înaintea lui, deşi erau de aceeaşi vârstă şi, nu în ultimul rând, cu „figura" pe care i-o va face singura sa fiică, **Sanda Oprescu**, interlocutoarea noastră din paginile care urmează, cea de a patra, dar nu şi cea din urmă „victimă" a celebrului… seducător al Bucureştilor.

O floare şi doi grădinari. Prezentarea „personajelor"

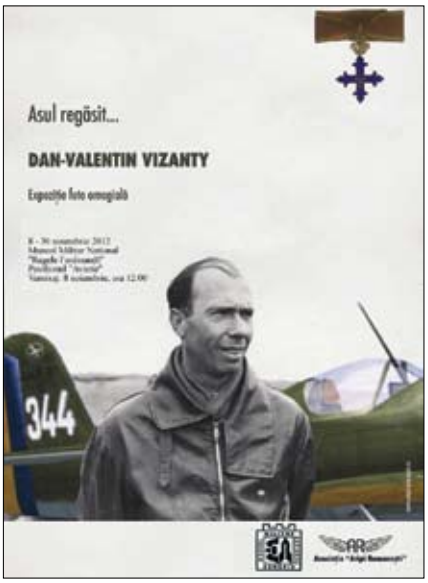
Acum, cunoscându-i viaţa, sunt şi mai convins că dacă ar fi să poarte un nume, filmului destinului doamnei **Sanda Oprescu** nu i s-ar potrivi altul decât acela al celebrei drame muzicale indiene din 1969, cu **Balraj Sahni** şi **Sanjay Khan**, în regia lui **Devendra Goel** (1919–1979). Atâta doar că drama noastră se petrecea nu în fascinanta şi plina de contradicţii Indie, ci într-o Românie aflată încă în faza de început a efortului de dezmeticire după anii grei de război. Şi cu toate că similitudini, inclusiv politico-sociale, s-ar putea găsi, ne vom raporta exclusiv la cele care, prin jocul lor, cu lumini şi umbre, cu prim-planuri şi travelinguri, mai mult sau mai puţin fals, autentic, sincer sau alt fel, dau contur triunghiului clasic, unul problematic, bineînţeles, altminteri n-ar mai prezenta cine ştie ce interes, nu?, şi, nu în ultimul rând, cu finalitate pe undeva tragică, amănunt care avea să ne facă misiunea oarecum şi mai delicată, fiind foarte dificil, chiar dacă eşti jurnalist şi pe undeva cunoştinţă mai veche a interlocutorului, să simţi şi să ai puterea ca să rezişti tentaţiei de a scormoni numai acolo unde şi cât îţi este permis, aceasta nu de teama compromiterii brumei de bun simţ cu care ai fost creditat, ci mai degrabă de a nu te abate de la un principiu care, până azi, cel puţin, ţi-a ţinut în perfect echilibru talerele balanţei în care inamicii şi amicii, deopotrivă, abia aşteaptă să te vadă căzut în genunchi, confirmându-le mai degrabă decât anulându-le aşteptările tuturor; şi vom avea poate ocazia să explicăm altundeva de ce aşa şi nu altfel. Până una-alta, strict referitor la subiectul nostru, mai oferim ca premisă amănuntul că doamna **Sanda Oprescu** este singura supravieţuitoare a… triunghiului romantic şi cea mai în măsură să furnizeze cele mai complete răspunsuri, trecute prin filtrul de rigoare, se înţelege, despre cei doi „grădinari" de odinioară, unul mai interesant decât celălalt, cum ziceam, al căror destin ar fi fost cu totul şi cu totul altul dacă România s-ar fi situat cu adevărat de partea învingătorilor la finele celui de-al Doilea Război Mondial. Şi dacă, ei bine, dacă, aşa cum zice varianta autohtonă a inimitabilului cântec din filmul indian evocat mai sus, în intertitlu, „pe cărarea vieţii lor" ar fi apărut o altă femeie decât interlocutoarea noastră de azi…

Prin urmare, *la femme*… Născută în 1930, pe 23 octombrie, cum ar veni la cumpăna dintre zodii, adică „în prima zi de scorpion, ultima zi de balanţă", cum dumneaei însăşi ne-a precizat, într-o casă cu ştaif, de pe strada Oiţelor, aflată pe undeva pe la poalele Patriarhiei, **Sanda Oprescu** are inclusiv pe linie maternă o ascendenţă pe măsura aceleia paterne, deşi, poate, cu o rezonanţă istorică mai puţin spectaculoasă. Detaliind tot aşa, pe scurt, am reţinut că mama, pe nume **Constanţa**, era fiica lui **Simion Mateescu**, avocat de profesie şi funcţionar la Primărie, care, la rândul său, era soţul **Petricăi Mateescu**, născută **Mavrodin**. Originari din Bucureşti, **Mateeştii** au avut vreo nouă copii în viaţă, aceştia fiind, pe undeva, prin bunicii dinspre mamă, adică prin **Mavrodineşti**, rude cu **Ariceştii**, pentru că, în albumul familiei cu poze de demult, parte din acestea făcute de **Carol Pop de Szathmari** (1812–1887), de **Franz Duschek** (c. 1830–1884), de **Franz Mandy** (1848–1910) ş.a., mari maeştri fotografi ai vremii, se regăsesc astfel de rude care apar în poziţia de verişori, conform explicaţiilor evazive rămase martore peste timp ici-acolo, impregnate în negru pe câte un colţ de carton scump, îngălbenit de vreme... Viitoarea doamnă **Vizanty** venise pe lume relativ târziu, după cinci ani de la căsătoria ofiţerului de infanterie **Virgil Oprescu**, o căsătorie de altminteri remarcabilă, realizată pe un fundal economic destul de fast pentru România Mare, în genere, când, o dată ţara ieşită din criză, acesta, în deplină maturitate de acum, cu credit obţinut de la Casa Oştirii şi-a putut permite ridicarea unei locuinţe boiereşti, cu etaj, nu departe de fostul Uranus, unde se afla cazarma Regimentului de Gardă, o zonă „adjudecată" efectiv de marea familie militară. Acolo va copilări şi de acolo va pleca în viaţă viitoarea profesoară de franceză **Sanda Oprescu**, cea născută la cumpăna dintre zodii, împrejurare care, într-un fel, crezând în aşa ceva, avea să se repercuteze – şi încă sub o formă destul de telenovelistică dacă n-ar duce cu sine, în esenţa ei, o dramă din cele mai reale – inclusiv, cum anticipam, în propriile-i relaţii sentimentale de mai târziu, numai două la număr, însă atât de exclusiviste, de radicale, de anapoda şi totuşi cu încărcături emoţionale la limită, intense, dar şi scurte ca durată, construite parcă anume ca să fie demolate fie din interior, cum se întâmplă de cele mai multe ori, de demonii din noi, fie de afară, de cine ştie ce forţă malefică şi incontrolabilă, totodată, menită soartei fiecăruia… În orice caz, dincolo de orice speculaţie, rămâne certitudinea probată cu amintiri – din păcate tot mai greu de răscolit chiar şi azi, după ce au trecut decenii, nu ani –, cu fotografii şi poate că nu numai, rămâne certitudinea, deci, că în viaţa **Sandei Oprescu** au fost doi bărbaţi, pe cât de puternici şi speciali fiecare în parte, pe atât de diametral opuşi dintr-o mie de perspective: vârstă în primul rând, caracter, educaţie şi nu în ultimul rând, deşi mai puţin, poate, originea socială. Unul mai fascinant decât celălalt, pe de o parte, şi, pe de altă parte, atât de diferiţi!... Inclusiv la capitolul şansă, destin sau, dacă vreţi, pur şi simplu – noroc. Iar primul dintre aceşti bărbaţi a fost să fie **Camil M.**, nimeni altul decât unicul nepot – de soră – al mareşalului **Ion Antonescu**. Şi erau căsătoriţi de circa trei ani când în ecuaţie a intervenit **Dan Vizanty** „cu arta lui de seducţie". Ce a urmat, vom afla, în mare, în rândurile de mai jos.

Nepotul mareşalului *versus* cel de-„al patrulea as"

Era pe la începutul anilor '50, **Sanda Oprescu** absolvise Liceul „Domniţa Ileana" (1947) şi intrase la Facultatea de Filologie (absolvită în 1951) când s-a apropiat de **Camil M.**, nepotul mareşalului, cu care, de altfel, se cunoscuse încă de la 18 ani, în familie. Se iubeau şi, aproape că logic pentru acele vremuri, s-au căsătorit imediat după terminarea facultăţii, în 1952. Inginer mecanic de profesie, **Camil**, deşi rudă apropiată cu mareşalul executat de

comuniști în 1946, își găsise relativ repede un serviciu, din care să trăiască și, eventual, să-și poată susține familia, „era și un bărbat frumos, elegant, sportiv, liniștit, educat”, și totul părea să se-ndrepte în direcția cea bună când, în joc, pe nepusă masă, cum se spune, avea să intre… „seducătorul Bucureștilor”, alias **Dan Vizanty**, marele as de care încă lumea își mai aducea aminte deși acum era, cum ar veni, atât la propriu, cât și la figurat, „la pământ”. Cum însă un necaz este întotdeauna legat de un altul, așa și în cazul de față. Practic, odată căsătorită, **Sanda** se va confrunta aproape imediat cu un gen de probleme deloc anticipate cu toate că, dacă analizăm mai bine, știm că erau destul de specifice societății românești de atunci, îndeosebi românilor de o anumită condiție socială, adică. Și relatează azi doamna **Oprescu**, nu cu resemnare și nici cu regret, dar nici detașată total: „Eram angajată, de circa un an, ca redactor la Editura Didactică și Pedagogică, în București, când, invocându-se un motiv aparent destul de logic, anume că nu mai este nevoie de traducătoare din limba franceză întrucât la modă, în România de acum, era limba rusă, am fost poftită afară. Adevăratul motiv însă, de acum știam clar, era dosarul… Faptul că nu aveam origine socială modestă, adică, dosar pe care eu mi-l stricasem și mai rău atunci, în 1952, când m-am căsătorit. De fapt, chiar a doua zi după căsătorie, am fost poftită afară de la Editura Didactică și Pedagogică. Și am stat așa, pe cracă, până în 1957… Între timp însă ne mutaserăm la Brașov, unde primise repartiție **Camil**. El, poate și fiindcă era mare nevoie de ingineri în acea perioadă, nu avusese probleme de dosar, deși n-a negat niciodată că era cine era, avea poze cu mareșalul și, mai mult, mama mareșalului, doamna **Baranga**, locuia în casa părinților lui. Și iată-ne acum împreună, la Brașov… Un Brașov în plină industrializare, însă, în același timp și tocmai de aceea, aflat în mare criză de locuințe pentru tineri căsătoriți, ca noi. Parcă-l și aud pe unul dintre șefii soțului meu când, tot căutându-ne casă, ne-am prezentat și la el, nevoit să se scuze cu părere de rău: «Deh, băiete, dacă te-ai însurat!... Acum, caută-ți casă în oraș, cu chirie, că noi, locuri în cămin avem, dar nu poți sta și cu nevasta!». Așa că, în căutarea casei, printr-o cunoștință brașoveancă a soțului meu, într-o bună zi, cam prin 1955, l-am cunoscut pe cel care era deja o legendă încă din anii războiului, pe fostul as al aviației de vânătoare românești **Dan Vizanty**. De fapt, cunoștința aceea a lui **Camil** ne-a prezentat-o pe fiică-sa, care era măritată cu **Dan Vizanty**. Se numea **Ioana Vizanty**, născută **Baciu**, sora unui poet care a murit la Honolulu, plecat de prin 1947, și era secretară literară la teatrul din Brașov. Era, cum ar veni, cea de a treia lui soție la ora aceea, a lui **Vizanty**, soție oficială, însă în legătură cu el se mai vorbea de tot felul de interludii pentru că, deși depășise vârsta de 45 de ani, încă trecea drept unul dintre marii crai ai Bucureștilor. Amănunt care mie, atunci, în momentul acela, cu atât mai mult cu cât, privindu-l mai bine – mi s-a părut și cam maturizat înainte de vreme, mai ales în comparație cu **Camil**, care era nu doar mult mai tânăr, ci și sportiv de performanță, făcea alpinism –, nu mi-a spus cine știe ce… Adică, vreau să zic, nu mi-a aprins niciun beculeț care să anunțe pericolul. Aveam să-l revăd pe **Dan Vizanty** totuși nu peste multă vreme, unde altundeva decât la un concert susținut de Orchestra Simfonică de la Brașov, atunci înființată. Și, într-o seară, de acum relațiile de familie fiind ca și înfiripate, ne-am întâlnit cu toții în oraș, prilej cu care **Dan** ne-a povestit «*10 iunie*», momentul lui de mare glorie, când piloții comandați de el au doborât peste 20 de „Lightninguri” americane venite să bombardeze București și Valea Prahovei. Avea un dar nemaipomenit de a povesti, da…, asta pe lângă faptul că avea și ce să povestească! Mai făcuse și ceva studii de artă dramatică, doi ani la Conservatorul din Iași, plus că era și mare actor, din născare, parcă, astfel că ne-a fascinat pe amândoi, adică și pe **Camil**, și pe mine. A relatat apoi și alte episoade din război, ne-a vorbit despre o serie de personalități din armată cunoscute de mine încă din casa tatălui meu și, practic, ce să spun, rămăsesem cu gura căscată. Pe urmă, hai la un bridge, hai într-o excursie prin Poiană, hai nu știu unde și, uite așa... Pe scurt, nu peste multă vreme, spre stupoarea tuturor cunoscuților, a rudelor și prietenilor, totul se va sfârși printr-un dublu divorț”. Acum, după ani, ca un mic secret de alcov, aveam să aflăm că, între altele, dincolo de șarmul său, una dintre tacticile sau „teoriile oficiale, dezmințită de fapte, însă”, prin care își ademenea „victimele” acest mare cuceritor care a fost **Dan Vizanty** „era că, până la mine, niciuna dintre neveste nu i-a făcut un copil… Numai că e foarte bizar, nu i-or fi făcut întrucât or fi presimțit că tot singure or să-l crească, nu știu!... Nu știi niciodată ce se întâmplă într-o căsnicie, da, însă el așa a argumentat, numai că, după mine, cea care i-am dăruit copilul mult dorit, a urmat a cincea căsătorie, nu mai puțin oficială! Da, omul, în general, și **Dan Vizanty**, în special, s-a dovedit că este, într-adevăr, de o mie de ori mai complex decât aparențele. Totuși, (*o spune surâzând, autoironic*) n-am fost o victimă prea ușoară!... Prima impresie a fost, vai!, ce bătrân e! De altminteri, aveam să realizez, că aceea era fizionomia lui, va arăta la fel foarte multă vreme, doar când va ajunge pe la 80 de ani, la Paris, va arăta ceva mai slab... Pe urmă, persistența lui a fost atuul cu care m-a câștigat. Numai insistând și cu povești, evocând personaje pe genunchii cărora eu copilărisem, m-a cucerit! Deși a contat mult și fundalul pe care s-au petrecut toate acestea, adică faptul că, venind la Brașov așa, brusc, m-am simțit foarte singură și izolată, ori, **Dan** aducea cu el și o bucățică din București, în conversațiile cu el am găsit ecouri din copilărie, cum aminteam, pe generalul **Paul Teodorescu**, pe generalul **Jienescu**, prietenii tatei, pe mulți alți ofițeri, amici și cunoscuți ai părinților mei, astfel că, aproape insesizabil, m-am simțit din nou acasă, era ca într-o familie, se vorbea, de fapt, ca în familia mea… Pe urmă, am văzut că a fost un erou… Și ce poate fi mai

Sanda Oprescu

Camil M.

cuceritor pentru o gâsculiţă de douăzeci şi ceva ani decât un erou veritabil?! Insondabila prostie a tinereţii, a lipsei de discernământ, asta a fost! M-am îndrăgostit ca o bleagă şi… Şi a apărut **Ana-Maria**! Tatăl meu, săracul, a fost dezolat. Unica fiică… Mai ales că el nu a fost deloc împotriva primului mariaj, cel cu **Camil**, doar se temea de faptul că bietul de el nu-şi trăise tinereţea, de unde concluzia lui, a tatei, una greşită prin prisma rezultatelor, desigur, că el va fi acela care, netrăindu-şi tinereţea, îmi va face mie figura. Or, lucrurile s-au petrecut taman invers! Şi acum, nu că se petrecuseră, dar pentru cine se petrecuseră? Pentru unul ca **Dan**, mult mai în vârstă, şi cunoscut mare crai!... Sigur că a fost contra din prima clipă, mai ales că ştia că îl iubeam pe **Camil** încă din copilărie, aproape că i se părea neverosimil ceea ce se petrecea, nu putea pricepe nicicum ce m-a apucat să mă îndrăgostesc aşa, brusc de unul cu 21 de ani mai în vârstă decât mine, când aveam un soţ atât de reuşit şi o căsnicie liniştită. Abia când mi-am revenit, după divorţ, pe la începutul lui 1959, deci, abia atunci s-a liniştit şi şi-a asumat creşterea acestui copil, a **Anei Maria**, care tocmai ce împlinise doi ani şi câteva luni. Ce mă determinase să iau hotărârea despărţirii? Faptul că mă trezisem la realitate? Numai atât nu ar fi fost suficient. Că mă mai maturizasem între timp? Tot n-ar fi fost de ajuns… Ce pot spune însă azi, ce-mi trece prin minte, adică, acum, când mă întrebaţi, este că stilul său autoritar, prea milităros, asta m-a rupt decisiv şi pentru totdeauna de el. Da, pe de o parte, **Dan** era un tip foarte simpatic, drăguţ şi cu bun simţ, aşa cum îl cunoscusem, dar, pe de altă parte, era şi foarte autoritar. Iar eu, la rândul meu, eram foarte independentă şi mai puţin maleabilă decât credea el. Ce-i drept, între timp, apăruse **Ana Maria**, da, însă am observat imediat că un copil nu drege niciodată o căsnicie care deja e şubredă, dimpotrivă, precipită lucrurile, devenind un subiect de permanente discuţii. Or, **Dan** era convins că se pricepe nu numai cum se doboară avioanele inamice de pe cer, ci şi la pediatrie, la medicină, la toate treburile şi amănuntele legate de un copil, de unde noi motive de contrazicere!... Ce era de făcut? În sfârşit, după ce am pus în balanţă toate aspectele bune şi rele, aşa cum nu o făcusem în clipa când decisesem să-mi leg destinul de al lui, într-o bună zi am ajuns la concluzia că, totuşi, în ce o privea inclusiv pe **Ana Maria**, decât să crească între doi duşmani, ca să evit o traumă, mai bine divorţez. Am divorţat şi bine am făcut! **Dan** nu mi-a făcut greutăţi, adică a avut eleganţa să nu se prezinte la judecătorie, deşi ştiu, era foarte vexat, că până atunci el fusese acela care părăsea nevestele, după spusele lui, nicidecum invers. A plecat vexat, da, dar după o anumită perioadă, din câte aveam să aflu de la sora lui, **Alice**, cu care am rămas prietenă, se va consola în braţele unei alte femei. Cât despre **Ana Maria**, după ce a mai crescut şi a înţeles cum stau lucrurile, indiferent că am vrut sau nu, pentru ea, **Dan Vizanty** avea să se transforme într-un adevărat idol. E drept că părintele absent este totdeauna cel iubit, pentru că nu e cel ce spune «spală-te pe dinţi, fă-ţi lecţiile, du-te şi te culcă etc.», însă nu a fost numai asta. Dar şi ea pentru el… Se lăuda cu ea tot timpul, o prezenta peste tot, era sursă de mare mândrie, în vreme ce eu, acasă, trăgeam tare ca s-o cresc. Asta până în ziua în care s-a îndrăgostit de **Lou**, după care, aproape că, logic, va fi din ce în ce mai departe."

Enigmatica Lou, ultima redută

O chema, de fapt, **Lucia Jitaru**, alintată **Lou**, şi era studentă în anul doi la drept când l-a cunoscut pe **Vizanty**. Deşi foarte frumoasă şi mai mică mult decât el, cu circa 35 de ani, şi-a abandonat studiile şi a decis, aproape după aceeaşi reţetă şi la fel de subit ca şi **Sanda Oprescu** în urmă cu nu prea mult timp, să-şi lege soarta de cea a fostului as de odinioară, din anii războiului. Nimeni nu ştia în acel moment că avea s-o facă pentru totdeauna. Şi relatează, azi, doamna **Oprescu**, devenită, contrar tuturor aşteptărilor, nu numai prietenă, ci şi confidentă: „Fiica unui profesor de sport, ea însăşi cu alură de sportivă, potrivită de statură, **Lou** era ca un fel de vedetă din ziua de azi, senzuală şi tare frumuşică. S-au cunoscut la concert şi, sigur, marelui seducător nu i-a fost prea greu să manevreze, cum procedase şi cu mine. Cu fiecare avea altă poveste, desigur, deşi o broda cam pe acelaşi calapod, adaptând-o în funcţie de împrejurări. Adică, dacă pe mine m-a văzut că sunt interesată de armată şi de război, pe ea, normal, cum era îndrăgostită de artă, de muzică şi de teatru, în special, că doar de aceea venise la spectacol, a cucerit-o cu discursul şi amintirile lui din lumea teatrului, căci, se ştie, fusese o vreme când dorise să urmeze el însuşi o astfel de carieră, şi mai cunoştea o grămadă de mari actori ai vremii, pe **Fory Etterle**, pe **Geo Barton**, pe **Constantin Rauţchi** şi pe **Simona Bondoc**, se împrietenise cu **Irina Răchiţeanu-Şirianu**, cu **Emil Botta** şi aşa mai departe, deci, cum să nu o fascineze? Problema e însă că atunci când mi-a vorbit prima dată despre ea, mi-am zis că o fi vreo ciumă, că deh!, cine alta mai putea să se îndrăgostească de un tip de 55 de ani! Or, când am văzut-o cât era de tânără şi de frumoasă, dar şi topită după el, am încremenit. Cu atât mai mult cu cât ştiam că **Dan** nu era nici bogat, nici frumos, nici tânăr nu mai era, nici cine ştie ce serviciu nu avea…Dimpotrivă. Că pentru un erou ca el era greu să mai găsească o slujbă bună în România de atunci. Ca dovadă, când l-am cunoscut eu, lucra la Plafar, la Braşov, apoi ca tehnician pe un şantier, iar după despărţire, a ajuns tocmai în Balta Brăilei, la irigaţii. Deci, nu mai avea nimic, decât farmec…, ca atare, **Lou** nu putea fi suspectată de niciun fel de interes material. Că şi dinspre partea părinţilor ei a existat o opoziţie vizavi de relaţia ei cu «seducătorul Bucureştilor» eu pot doar bănui, dar cert rămâne faptul că între ei a fost o legătură foarte stranie, deşi detalii n-am de unde oferi, nu ştiu decât fapte, nu pot decât interpreta… E un mister această relaţie a lor, nu ştiu şi nici nu pot bănui ce i-a unit aşa, dar ceea ce se vedea cu ochiul liber era legătura dintre ei, una extrem de profundă, aş zice că aproape perfectă. **Lou** venea relativ des pe la mine, de multe ori singură, ne împrieteniserăm, simţise că n-am de ce să-i port pică, dimpotrivă, ţineam la ea, şi aveam toate motivele să-i fiu recunoscătoare, că-l luase pe **Dan** de pe capul meu, l-a fixat... Ea lucra pe atunci la *Animafilm*, cu **Ion Popescu-Gopo** şi cu **Bob Călinescu**, era desenatoare, mai lucra şi pentru Fondul Plastic, picta şi sculpta, în fine, fire şi talent de artist, părea foarte împlinită. Când, dintr-o dată, după vreo opt ani de căsătorie, m-au anunţat că sunt în divorţ. După care, deşi divorţaţi, ei continuau să trăiască împreună. N-am înţeles atunci, imediat, toate dedesubturile, abia ulterior au mai început să se lege unele lucruri. Mai întâi, profitând de invitaţia în Franţa, venită din partea Asociaţiei «Les Vieilles Tiges», în care fusese primit ca membru la recomandarea generalilor **Loisillon** şi **Gheorghe Negrescu**, **Dan Vizanty**, chiar cu o zi înainte de cutremurul din 1977, a plecat la Paris, motivaţia de fapt fiind aceea că trebuie să identifice nişte documente în arhivele de acolo pentru *Istoria aviaţiei române*, la care tocmai se lucra de zor aici, în Bucureşti. Şi din acest moment, nu aveam să-l mai văd niciodată"…

Paris (Fontainebleau), vara anului 1990, Ana Maria între Yves de la Porte şi tatăl ei, alias *oncle* Dan. Fotografie de Lou Jitaru (în medalion).

De la irezistibilul seducător la venerabilul *oncle* Dan. Vremea iertării

Ce se va întâmpla, de fapt? În mare, reconstituite, faptele s-au petrecut cam în felul următor: Odată văzut în „lumea liberă", **Dan Vizanty** va trimite documentele pentru care se angajase, va face propagandă aviaţiei româneşti în reviste de profil din Franţa (*Pionniers*, Revue Aéronautique Trimestrielle des „Vieilles Tiges", nr. 74/1982, nr. 81/1984, nr. 82/1984) şi Germania Federală (*Jäger Blatt*, Offizielles Organ der Gemeinschaft der Jagdflieger e.v. (nr. 5/1983, nr. 6/1988, nr. 1/1989), dar, totodată, se va autoexila în Franţa, care-i va deveni a doua patrie… Mai mult decât atât, în 1978, reuşeşte să o scoată din România şi pe **Lou**, care ajunge la Paris, rămânând devotată lui, numai că, oarecum straniu, din acest moment în ea are loc o transformare radicală, poate şi datorită faptului că **Dan Vizanty**, craiul de odinioară, a ajuns la aproape 70 de ani şi, probabil că şi din această cauză, se produce un fel de transfer filial, nu o va mai privi ca pe o nevastă, ci ca pe o fiică, reciproca fiind la fel de valabilă, aparent. Aici, la Paris, în plină forţă creatoare, frumoasa **Lou** pare să-şi realizeze cea mai mare parte a viselor ei de artistă, deschide expoziţii de pictură şi de sculptură, cunoaşte lumea bună, frecventează anturajul aristocratic, al francezilor de viţă nobilă (toate aceste detalii doamna **Oprescu** le cunoaşte prin intermediul **Alicei Botez**, sora lui **Dan Vizanty**) şi, astfel, tot datorită lui **Vizanty**, îl întâlneşte într-un târziu pe **Yves de la Porte**, un domn foarte bine, un aristocrat de viţă veche, bogat, funcţionar la bancă şi, mai mult de atât, potrivit ca vârstă. Desigur, acest **Yves** nu ştia încă rolul jucat de venerabilul seducător de Bucureşti în viaţa viitoarei sale soţii române. Pentru el, „spaima Liberatoarelor şi a Lightningurilor" din anii războiului nu era altcineva decât *oncle* **Dan**, cum i se adresa în public şi cum îl prezentase tuturor cunoştinţelor pariziene „micuţa" **Lou**, deşi **Dan Vizanty** devenise un fel de tată, fiind mereu în preajma ei ori de câte ori avea nevoie. Dincolo de oglindă însă, lucrurile nu erau chiar atât de simple şi de faste. Cu timpul, **Lou**, artista din ea, mai exact, va fi tot mai decepţionată de Occident, de francezi, de răceala oamenilor de aici, de noul ei soţ, **Yves**. Practic, Parisul, visul ei de adolescentă, se dovedea pe zi ce trece un fiasco. Şi singurul refugiu, altfel spus, singura ei sursă de energie o va găsi până la urmă tot în compania lui… *oncle* **Dan**, dar asta numai până în noiembrie 1992, în preajma unei sărbători, când fostul pilot de vânătoare, sufletul său, mai exact, se va înălţa la ceruri pentru totdeauna. **Dan Vizanty** este înmormântat în cavoul familiei, în cimitirul mânăstirii din localitatea Lumigny, undeva la 30 de kilometri de Paris, unde un unchi, pe nume **Menelas Vizanty**, fusese primar prin anii '50. N-a lăsat în urmă decât o bucată de pământ dobândită graţie faptului că era cavaler al ordinului „Mihai Viteazu", o geacă de zbor, un ceas obişnuit, de mână, şi miniatura decoraţiei amintite pe care a purtat-o, în loc de cruciuliţă, până în ultima clipă a vieţii sale, fiindu-i desprinsă de la gât de cine alta decât **Lou**, ultima sa iubită, ulterior revenindu-i fiicei sale, **Ana Maria**. Nu peste multă vreme după dispariţia lui **Dan Vizanty**, un alt as al aripilor româneşti, între timp trecut şi el la cele veşnice, **Ioan Di Cezare**, aducea la Bucureşti trista veste a dispariţiei premature a **Luciei de la Porte**, frumoasa **Lou** de mai ieri, cea aparent realizată la Paris, de fapt un caz clasic de inadaptare socială, de înstrăinare sau, poate că, de cu totul altceva, nu se ştie… Doamna **Oprescu** nu poate preciza decât atât: „A căzut de la etajul 5... Avea 50 de ani, abia! A fost ceva atât de neaşteptat şi înfricoşător pentru că, din interpretarea datelor, impresia generală a fost că ea s-ar fi sinucis. Eu sper că nu. Un accident foarte nefericit, asta a fost. Total neadaptată la viaţa de acolo, poate neînţelegerile tot mai acute cu soţul ei, decepţiile, cine ştie… De ce să se fi sinucis? A avut succese pe linie profesională, îşi făcuse apartament în Bucureşti după Revoluţie, chiar şi o casă la Snagov, părinţii trăiau… Refuz să cred în sinucidere". După cum mă priveşte, doamna **Oprescu** este ferm convinsă că, mai degrabă, despre accident a fost vorba. Un accident care-i amintea, pe undeva, de acela în care dispăruse, acum aproape o jumătate de veac, primul ei soţ, **Camil**, cel care, „a căzut pe Jepii Mari, de la peste 30 de metri, când mai avea exact două săptămâni până să împlinească 35 de ani, în septembrie 1964... A murit pe loc, iar sfârşitul lui tragic avea să spulbere speranţa unui nou început, a unei noi şanse de a continua viaţa împreună...".

Ce-ar mai fi de adăugat? Poate doar faptul că am documentat acest material în primăvară, ca să-l pun în pagină însă abia în decembrie, cu mare greutate, nu ştiu de ce. Între timp, aveam s-o revăd pe doamna **Sanda Oprescu** la începutul lunii noiembrie a.c., la Muzeul Militar Naţional „Regele Ferdinand I" unde, împlinindu-se 20 de ani de la dispariţia comandorului **Dan Vizanty**, fiica sa, **Ana Maria**, a făcut tot posibilul să-i onoreze memoria printr-o expoziţie fotografică destul de consistentă şi foarte profesionist pusă în operă, cu mare pasiune, ceea ce nu-i puţin într-o lume tot mai grăbită şi indiferentă cum este societatea românească de azi. Fără ea, fără **Ana Maria**, adică, probabil că **Dan Vizanty**, unul dintre cei mai valoroşi piloţi din Al Doilea Război Mondial (pentru această afirmaţie vorbesc rezultatele de pe teren), la câtă grijă are România de eroii ei, era ca şi uitat. Ca atare, nu-mi mai rămâne decât să pun ultimul punct, nu înainte însă de a insera, vizavi de evenimentul care tocmai se derula acum, la sfârşit de toamnă, încă două-trei vorbe culese de la doamna **Oprescu** tot atunci, în primăvară, când a avut amabilitatea să mi se destăinuiască pentru prima oară: „… Eu uitasem complet de **Dan**, la un moment dat. Era într-o penumbră, unde stătea liniştit... Când **Ana Maria** însă a început să lupte pentru memoria lui, cumva am aprobat-o şi am ajutat-o. Fără voia mea însă, dintr-o dată, s-a reactualizat toată povestea… Şi nu cred că mi-a făcut bine. Dar e un lucru necesar şi e după dreptate... Astfel că am colaborat şi am participat cât am putut la acţiunea ei, deşi nu pot spune că mi-a picat bine ca el să fie din nou, clipă de clipă, prezent în viaţa mea. De dragul ei şi pentru dreptate, am încurajat-o în continuare. Am încurajat-o cu atât mai mult să lupte pentru memoria lui cu cât peste numele şi faptele lui se aşternuse tăcerea, exceptându-l pe scriitorul **Cornel Marandiuc**, care a amintit de el în cartea lui din 1985, *Inimi cât să cuprindă cerul patriei*, deşi înainte de 1989 era interzis, numindu-l indirect «comandantul Grupului 6»! Da, este foarte legitim ca **Ana Maria** să lupte pentru memoria tatălui ei! Dumnezeu să-l odihnească şi să-l ierte!"

8 noiembrie 2012, Muzeul Militar Naţional, vernisajul expoziţiei comemorative „Dan Vizanty", cu Ana Maria Vizanti în prim-plan (dreapta).

In memoriam

Când personajele se duc (1). *Leutnant*-ul Cojocea

de **Dan Gîju**

Născut la 5 aprilie 1922, în Herculane, unde, întâmplător, se aflau părinţii săi (tatăl său, **Iancu**, fiind subofiţer), **Cojocea Gheorghe** se va considera ca fiind de loc din zona Focşanilor (Vrancea), unde îşi avea toate rudele şi unde, de altminteri, va copilări şi va urma clasele I–IV. Între 1934–1942 va urma cursurile Liceului militar „Ştefan cel Mare" din Cernăuţi, mutat temporar, între 1940–1941, după ultimatumurile sovietice, în Câmpulung Muscel. Fiind între primii cinci elevi din promoţie ca rezultate la învăţătură, va fi selecţionat, împreună cu alţi circa 70 de foşti liceeni (din care numai jumătate militari), pentru a urma cursurile şcolii militare de ofiţeri din Germania, astfel ajungând la arma tancuri (cu alţi 5 camarazi români), începând din iulie 1942, iniţial la Döberitz, pentru o scurtă perioadă de acomodare, sub comanda locotenentului **Erich von Thide**, apoi, după trei săptămâni, la Neuruppin bei Berlin, în *Panzerregiment* 6 unde, conform metodelor germane, se instruiau iniţial ca soldaţi oarecare (primele şase luni), apoi ca subofiţeri (alte trei luni), urma stagiul la trupă sau pe front (*Frontbeverung*, de circa 100 de zile), un fel de şcoală de aplicaţie (cu trageri de luptă, manevre, instrucţie tactică etc.) şi abia pe final, ultimele patru luni din anul doi de studii, pregătirea specială ca *Fahnenjunker* (viitor ofiţer), derulată în cazarma de la Grossglieneke (lângă Berlin), după care, o dată avansat la gradul de *Leutnant* (locotenent), în armata germană, ca şi în cea rusă, neexistând gradul de sublocotenent, era trimis ca să instruiască un prim ciclu de recruţi, abia după aceea având dreptul să revină în ţară şi să fie repartizat, într-o unitate specifică pregătirii sale. **Cojocea** va urma tot acest traseu cu specificaţia că datorită necesităţilor operative de la data executării stagiului la trupe (iniţial fusese selecţionat pentru Africa Korps, ulterior va ajunge la Gorlovka, în Ucraina, dincolo de malul stâng al Doneţului), regimentul său (cu nume de cod Tobruck, din subordinea corpului de armată comandat de generalul-locotenent **Sanelburg**) din rezerva frontului, la începutul lunii iulie 1943, va intra direct în prima linie de luptă, la Kursk–Orel, pe direcţia Prohorovka, acoperind flancul drept al Diviziei SS-Leibstandarte, astfel că fostul licean militar de până mai ieri, ajunge să combată şi el, ca simplu încărcător, mai apoi ca ochitor-trăgător pe un tanc tip Mark T-IV (scris şi T-4), în cea mai mare bătălie de blindate din istoria războaielor. Scăpat cu viaţă, după ce va schimba trei tancuri şi îşi lăsase pe câmpul de luptă mai mulţi camarazi de clasă şi de echipaj, urmează şcoala de aplicaţie la Vyskov (Protectoratul Boemiei), până la 1 decembrie 1943, ca într-un final, la începutul lui martie 1944 să fie avansat *Leutnant*, eveniment derulat cu participarea conducerii naziste în cap cu **Hitler**, în *Jahrhunderthalle* (o hală imensă), din Breslau (azi Wroclaw, Polonia), fiind repartizat apoi în *Panzerregiment 3* din Viena, unde va instrui un pluton de viitori tanchişti din care, întâmplător, va face parte şi **Alfred Körner**, celebrul atacant de mai târziu al echipei de fotbal Rapid Viena (toată viaţa, mai apoi, **Cojocea** se va mândri cu autograful acestuia). Abia pe la începutul lunii august 1944 ajunge în România, fiind repartizat la Centrul de Instrucţie Motomecanizat din Târgovişte, evenimentul de la 23 august anul respectiv surprinzându-l încă în uniforma *Wehrmacht*-ului, pe care o schimbă la repezeală cu una de soldat până îi va fi gata uniforma de ofiţer român. Ulterior, va lua parte la luptele din zona aeroportului Otopeni şi, mai apoi, la pregătirea Bătăliei Mureşului, pe care o va rata însă, întrucât, la începutul lunii septembrie 1944, în zona Cucerdea, pe când primise misiunea să pregătească o trecere peste râul Mureş (ajunsese comandant de subunitate de pionieri în Grupul „General Nicolaescu"), este rănit de schijele unui obuz de artilerie şi evacuat. După război, va îndeplini diverse funcţii, începând cu cea de ofiţer cu popota, mai apoi şeful unui centru de rechiziţii, în Mureş ca, în 1948, înfiinţându-se şi la noi, la Sibiu (după un an, mutată la Piteşti) prima şcoală militară de ofiţeri de tancuri (sub comanda „celebrului" **Arcadie Duceag**), să fie încadrat aici, ca instructor pentru tactica blindatelor. De aici însă va fi mutat după circa doi ani, aparent din cauza legăturii sentimentale cu o săsoaică, astfel că va ajunge să peregrineze prin nu mai puţin de 14 garnizoane ale ţării în total (Sf. Gheorghe, Bucureşti, Coţofeni, Rm. Sărat etc.), încadrând funcţii până la cea de comandant de batalion, cu gradul de maior. Va fi trecut în rezervă definitiv pe la începutul anilor '60, când se încadrează la Intreprinderea „Prototip" din Bucureşti, pe o funcţie de inginer, până la pensionare. Având în vedere trecutul său, dar şi un frate (unicul său frate, de altfel, **Ion**, mai mic cu un an) dezertat de pe frontul românesc în toamna lui 1944 şi ajuns cu mari peripeţii în Legiunea Străină, ieşind la pensie cu gradul de colonel din armata franceză, în 1970, căsătorit şi stabilit în Franţa, fostul *Leutnant* **Gheorghe Cojocea** – care, în ciuda tuturor ofertelor (a fost curtat inclusiv de **Marie-Louise Levren**, fiica primului-secretar al ambasadei Suediei la Bucureşti) – a preferat să rămână alături de mama sa, **Aneta**), în ţara natală, va fi urmărit de Securitate până la adânci bătrâneţi. Se va căsători târziu, după 30 de ani (era deja căpitan) şi va avea două fiice (**Doina** şi **Tatiana**), prima dintre acestea dăruindu-i şi doi nepoţi (**Andrei** şi **Andreea**), nepotul, la rândul său, făcându-l… străbunic. Viaţa însă nu-i va fi prea comodă, avea să divorţeze la un moment dat, se va recăsători, a doua soţie avea să dispară nu după multă vreme ca urmare a unei boli incurabile, dar el îşi va duce crucea cu demnitate, pasionat de arta plastică (era mare colecţionar) şi de jocul de şah. Aveam să-l cunosc întâmplător, în decembrie 1999, când prima promoţie de ofiţeri de tancuri sărbătorea, la Piteşti, o jumătate de veac de la absolvirea şcolii militare, el fiind invitat acolo ca fost „profesor", iar subsemnatul ca ziarist. Şi, pe scurt, dintr-un simplu interviu solicitat pentru revista „Viaţa armatei", sesizând că am descoperit efectiv nu un veteran oarecare, cu ceva experienţă de front, ci o veritabilă comoară spirituală cu valenţe multiple, mergând de la informaţii istorice la replici pline de savoare şi de o dezarmantă ilaritate, nu mai spun de experienţa de viaţă, de ilustraţiile de familie, scrisorile, documentele din anii formării sale ca militar (exploatate insuficient din motive subiective, dar nu numai) etc., l-am convins să-mi povestească viaţa (evident, îmi va ascunde multe aspecte, urmând să le recuperăm de acum încolo, în măsura în care se va mai putea) şi, astfel, avea să ia naştere unul dintre cele mai apreciate romane istorice privind participarea unui militar român pe frontul antisovietic, în Al Doilea Război Mondial, publicat în 2003, în 2000 de exemplare (*Pumnul de fier*), vândut relativ repede, dar căutat şi azi, graţie posibilităţilor oferite de internet, unele exemplare ajungând inclusiv în librăriile din Ucraina. Voi publica apoi mai multe articole cu „subiectul" **Cojocea**, unul dintre acestea aducându-ne în pragul conflictului („Cazul «banditului» cu stele de căpitan"[1], apărut în revista „Historia", în urmă cu mai mulţi ani), întrucât devoalasem mai mult decât, la o adică, mi-ar fi oferit permisiunea. Dar prietenia înfiripată în anii de documentare a romanului *Pumnul de fier* (2000–2002) avea să reziste în ciuda tuturor capcanelor vieţii şi oamenilor (unele destul de parşive), astfel că marile sale sărbători din ultimul an de viaţă, de pildă, ne vor găsi alături (*foto vara lui 2012, cu poneiul, în parcul Palatului Ştirbei, Buftea, la nunta nepoatei sale* ***Andreea***), precum este şi cazul foştilor lui elevi din anii de început ai învăţământului militar de formare a ofiţerilor tanchişti, în compania cărora, tot mai rarefiată de la an la an, aveam să-l găsesc aproape tot timpul începând din decembrie 1999, când l-am întâlnit pentru prima oară, şi până pe 15 septembrie 2012, când l-am condus pe ultimul drum (se stinsese în Spitalul Municipal Bucureşti pe 12 septembrie după prânz, din cauza unui atac cerebral produs cu câteva zile mai înainte, acasă la el, la primele ore ale dimineţii, în vreme ce aştepta o vizită). Va fi înmormântat cu onorurile militare cuvenite unui veteran alături de mult iubita sa mamă, dispărută încă din 1965, în Cimitirul Ghencea-Militar, undeva imediat în lateral-dreapta când priveşti spre capela mare, din planul secund. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

1944

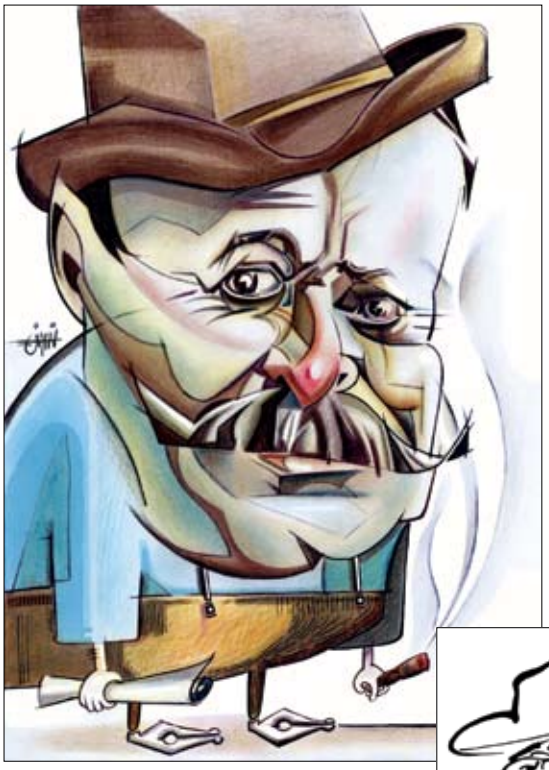

Foto: *Puşa Popa*.

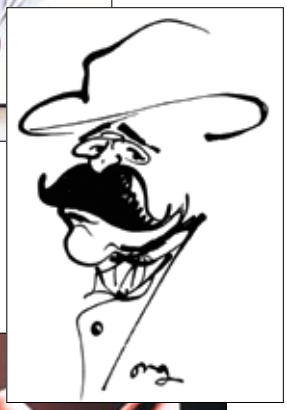
2012

[1] http://www.historia.ro/exclusiv_web/portret/articol/cazul-banditului-stele-capitan

Olimpiada „Caragiale” – 2012

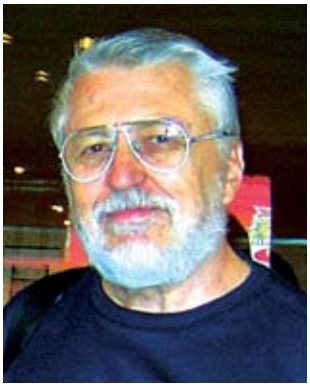
Nasrin Sheykhi
(Iran)

Guus Ong
(Olanda)

Louis Ordonez
(Argentina)

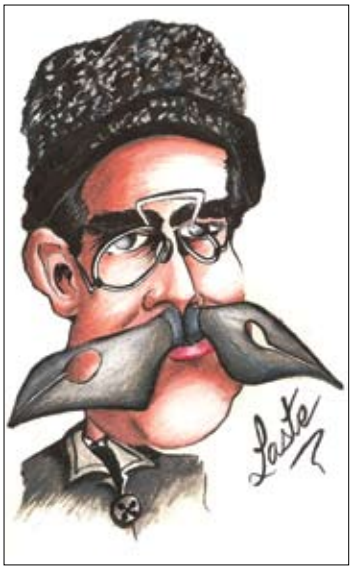

Selecție și prezentare de **Octavian Covaci**

Ploieşteanul **Nicolae Ioniţă** (*foto jos*) – „vărsător” din anul 1951 – nu este de profesie astrolog, ci inginer mecanic, dar momentele de recreere ale carierei şi le-a dedicat desenului cu valenţe umoristice. Despre această pasiune extraprofesională adusă pe culmile adevăratului profesionism, **Tudor Octavian**, unicul critic român al acestui gen de artă plastică, a scris: „Caricaturile lui **Nicolae Ioniţă** sunt de un efect atât de pregnant, încât te paşte un soi de invidie că nu ţi s-a întâmplat să vezi ceea ce părea atât de simplu de văzut”. Cu alte cuvinte, se simte de la o poştă rigurozitatea inginerului în tot ceea ce face. Ceea ce nu a aflat distinsul critic este că **Nicolae Ioniţă**, de peste un deceniu şi jumătate, a mai dobândit o vocaţie: aceea de colecţionar! Nu şi-a propus ca să ajungă astfel un om bogat, şi totuşi a ajuns! Pe moment, doar spiritual. Financiar, după calculele sale inginereşti, se preconizează să devină în secolul următor. Sub noua înfăţişare – desigur, mai sobră şi cu un ochi mai critic – a propus spre realizare mai multe proiecte pseudomecanice. Din fericire, i s-a aprobat, parţial până-n prezent, doar unul singur: Muzeul Neamului Românesc!, în care s-au îngrămădit, deocamdată expuse (depozitate, conservate etc.) în propriul său apartament – de bloc comunist cu două camere, adică… un „blocoteţ”, cum s-a exprimat cu mult umor, mai demult, un scriitor al patriei noastre –, 10.000 de lucrări, portretizând în manieră caricaturală cele mai importante personalităţi româneşti din toate timpurile, semnate de 1.600 de artişti din 141 de ţări ale lumii! Până la momentul în care satisfacţia parţială se va fi transformat într-una totală – când, fireşte, se va găsi locaţia unde va fiinţa acest muzeu ce va conferi oraşului natal, anticipăm, un pol suplimentar de interes turistic şi cultural –, şi redacţia revistei ***ProARME*** aduce mulţumiri cordiale Primăriei şi Consiliului Local al municipiului Ploieşti pentru sprijinul acordat în editarea a trei volume (însumând circa 2.000 de pagini), apărute în condiţii grafice de excepţie graţie Editurii Karta-Graphic din Ploieşti. Cu speranţa că va veni şi vremea să păşim pragul muzeului amintit aici, profitând de sărbătorile de final de an care se apropie cu paşi mari şi repezi, oferim în dar cititorilor noştri consecvenţi, spre delectare, câteva reproduceri grafice din proiectul efectiv fabulos iniţiat de inginerul **Nicolae Ioniţă** şi al cărui punct de plecare a fost nimeni altul decât „Omul planetar” **Ion Luca Caragiale**, aşa cum a fost el surprins de câţiva dintre cei mai prolifici şi de succes artişti vizuali ai momentului de pe toate meridianele lumii (inclusiv 56 din ţara noastră), într-un gest pe cât de generos, pe atât de original de a-l omagia pe Nenea Iancu al nostru la împlinirea a 160 de ani de la naştere, respectiv a unui secol de la… relativa sa dispariţie.

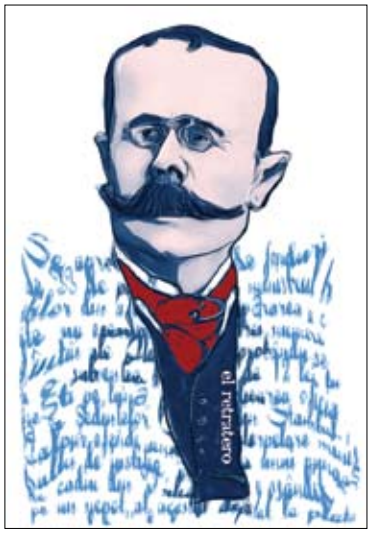

Lawrence Stefann – LASTE
(Brazilia)

Osman Soroglu
(Turcia)

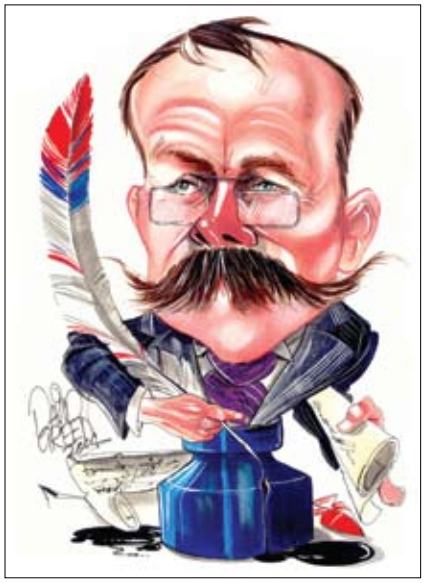
Jose C.
(Spania)

Fernando Pica
(Columbia)

Derrick Nesbit
(Africa de Sud)

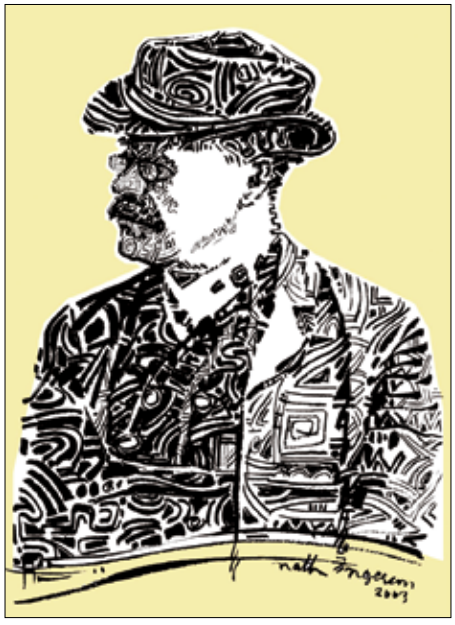
David Green
(Australia)

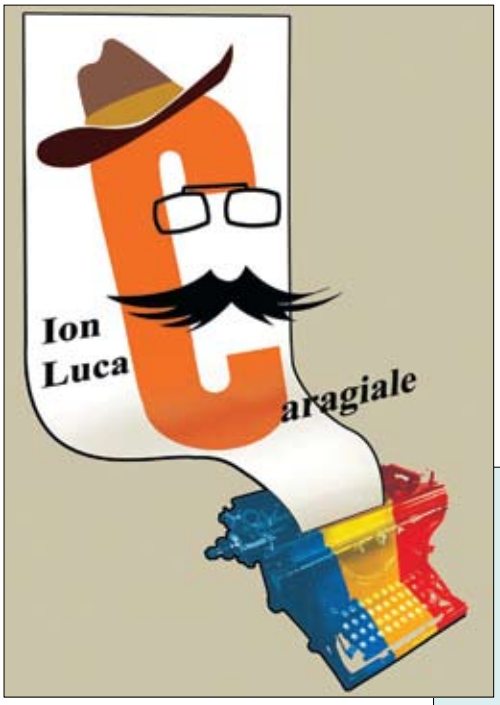
Baha Boukhari
(Palestina)

Arturo Aguirre
(Guatemala)

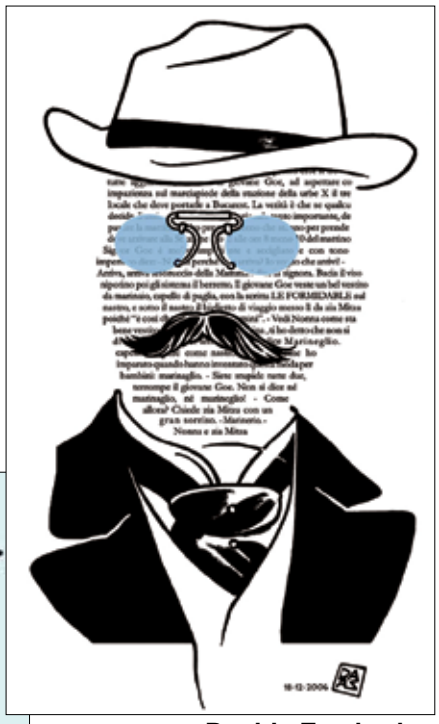
Ngerem Nathaniel Ndubuisi
(Nigeria)

Kalifa
(Trinidad Tobago)

Medi Belortaja
(Albania)

Davide Zamberlan
(Italia)

Nikolay Rachkov
(Rusia)

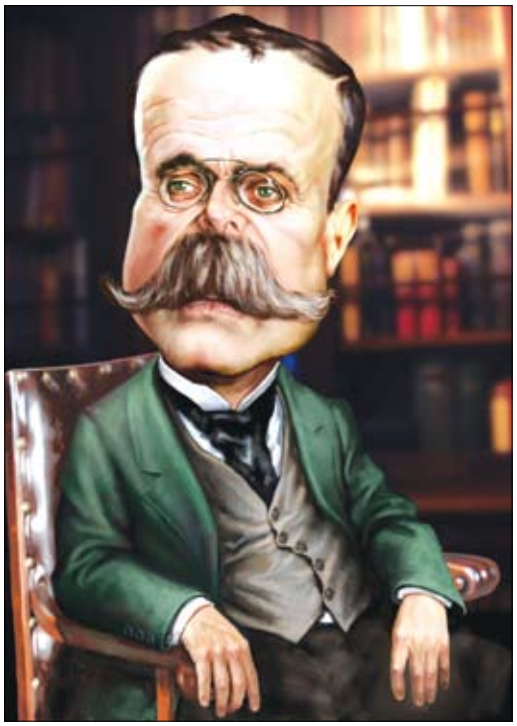
Leo Martins
(Brazilia)

Bogar Chancay
(Ecuador)

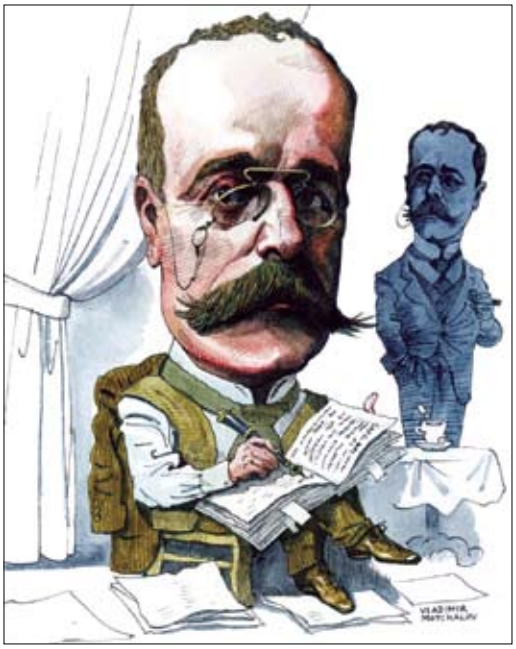
Sal Navarro
(SUA)

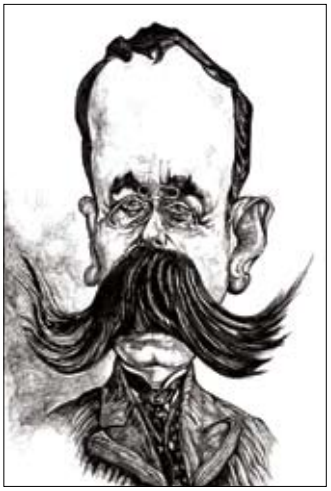
Besik Dugashvili
(Georgia)

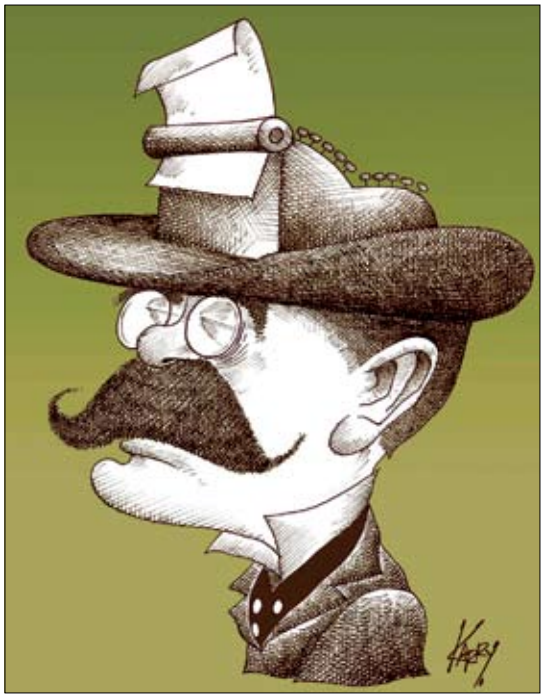
Sergiu Puica
(Moldova)

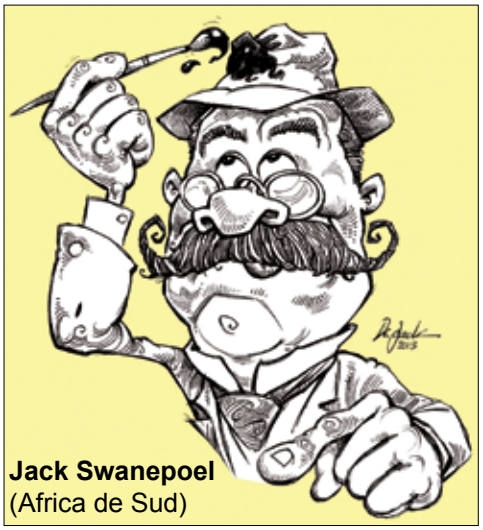
Vladimir Motchalov
(Rusia)

Wang Shan Jia
(China)

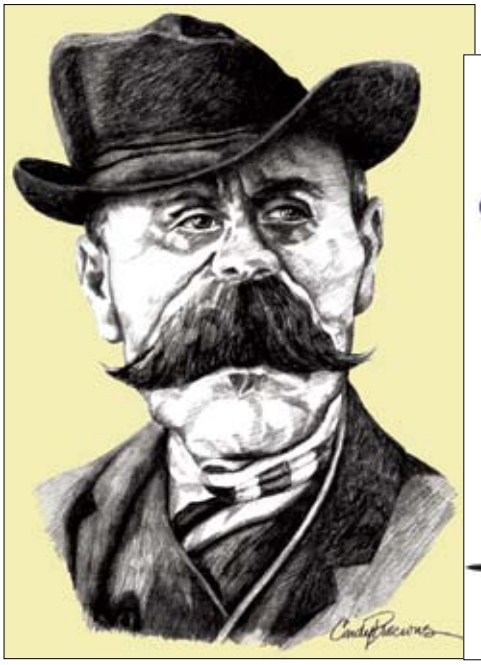
Julio Carrión Cueva (Peru)

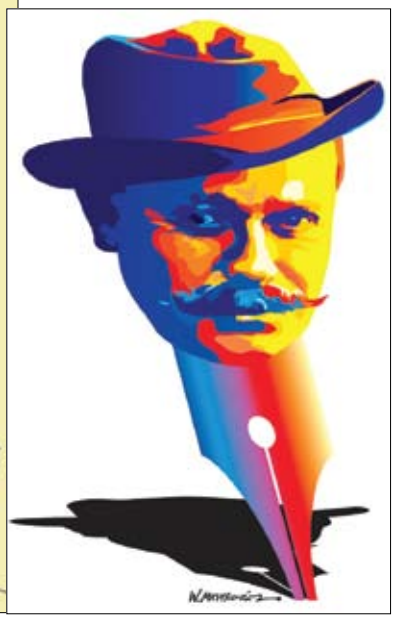
Jack Swanepoel
(Africa de Sud)

J. Bosco
(Brazilia)

Cindy Procious
(SUA)

Witold Mysyrowicz
(Polonia)

Dan Barongo
(Uganda)

de **Stella D. Perdix**

Poesis

Lumina Pământului

O broască
ţestoasă
a scris
Istoria Omenirii

*

Sigur că
n-ai să-nţelegi –
un creier
uman
cu inteligenţa
unei carapace
inelate

*

Sute de ani
a străbătut
lumina Durerii –
nu-i
fioroasă –
înfruntă
Durerea
dispreţuieşte
Omenirea
Tăcută
ca Moartea –
ascunsă
Iubirii

*

Cu inteligenţa
născută
din vise
urăşte
amorul
înfruntă
Durerea

*

Vrei
să o înţelegi ?
degeaba –
în abis
în lumina vieţii
n-ai
s-o găseşti

Am căutat-o –
i-am înţeles
inima
am vrut
s-o ajut –
am
plâns
de povara
ei

*

A scos
un chip
micuţ
cu un creier
enorm –
a plecat
liniştit –
dar
m-a dispreţuit

*

Am înţeles
atunci
câte
Secole
au trecut
peste
un suflet
pierdut

*

În inima ei
nici
un cântec
nu-l cântă –
Mormântul ei
descântă
povara Durerii

Te întreb
pe tine –
– ai veşnicie –
unde
te duci?
cum
porţi
povara
Durerii?
n-ai
lacrimi –
ai
sânge
de broască

*

Scrieţi
Istoria
Omenirii !

*

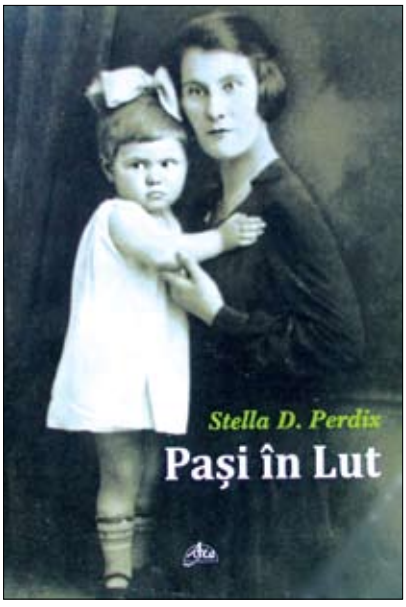
Viaţa ?
Abis revelator
al
Clipei Supreme

Drumul tău?
spre
Neştiutele
Trepte
ale Veşniciei

5 noiembrie 2012

Semnal

Poate cea mai reuşită dintre toate cărţile **Stellei Perdix**, primul volum al romanului autobiografic *Paşi în lut* (apărut vara aceasta, la Editura AXA din Botoşani), este, înainte de orice, dovada certă a unei tenacităţi şi forţe de lucru deosebite. Dincolo de harul narativ efectiv captivant, cartea nu este altceva decât povestea unei vieţi al cărei parcurs este refăcut prin ochii copilului care a fost autoarea, protagonista unor interesante întâmplări din irepetabilii ani interbelici pe care, citindu-le, imaginaţia îţi aduce-n prim-plan parcă aievea câteva figuri de personaje zugrăvite într-o manieră simplă şi duioasă, totodată, pitoreşti şi bine conturate, care îţi devin mai mult decât simpatice, începând cu bunicii din Isaccea şi cu toţi cei legaţi de acest admirabil colţ de pământ românesc (cum sunt, de altfel, şi Sărata Monteoru, Galaţi, Bucureşti etc.), în special cu poliţaiul Calciu am rezonat, cu negustorul Barba Panu, mare căpitan de barcaz, cu „vărul" Cezar (un fel de Nică al lui Ştefan a Petrei variantă munteană) şi terminând cu toate celelalte, figuri mai mult sau mai puţin respectabile – unele, cât se poate de tragice – altele (şi asupra cărora nu mai insist). Cunoscând-o îndeaproape pe Stella Perdix, am admirat, cu ochii scriitorului care încerc să fiu eu însumi, această deloc simplă ştiinţă a descrierii, calmul şi echilibrul interior în abordarea subiectului ori a întâmplărilor vieţii, senzaţia de linişte şi împăcare cu soarta pe care o induce cititorului (împăcare în sensul benefic al termenului), modul echidistant al înţelegerii acelor evenimente devenite istorie şi pe care le-a trăit din plin, cu emoţiile şi spaimele de rigoare… Iar dacă ar fi să fac o observaţie, totuşi, aceasta ar ţine, poate, de amprenta prea puternică lăsată asupra copilului, mai apoi adolescentei care a fost (şi care transpare pe alocuri) de propaganda comunistă vizavi de problema legionară a vremii, una prea complexă şi profundă, nu mai puţin tragică în esenţa ei (dumneaei, chiar, a pierdut pe cineva drag, din tabăra antilegionară, ca să zic aşa) şi pe care, deşi o abordează în acelaşi cuminte registru ca şi războiul mondial, de pildă, sare intenţionat, parcă, peste esenţa factorilor care au dus la declanşarea acelei dramatice isterii care, tocmai fiindcă nu a fost înţeleasă cum trebuie (atunci ca şi ulterior), nu este exclus să se repete într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat. Dar ceea ce am mai reţinut cu mare emoţie, determinându-mă să meditez îndelung, este acea obsesie a naşterii, a creaţiei şi procreaţiei care se desprinde din mai multe locuri în economia cărţii, şi asta m-a dus cu gândul la un bătrân şi din păcate regretat prieten, fost pilot în Al Doilea Război Mondial, care, căsătorit fiind cu o femeie foarte frumoasă, din pricina războiului nu au putut avea copii (era dificil, el putea să cadă în luptă, apoi, după război, a urmat foametea, militarii au fost trecuţi abuziv în rezervă şi el abia şi-a găsit de lucru într-o mină, iar mai apoi, când ar fi avut condiţiile necesare creşterii unui copil nu a mai vrut Dumnezeu, ca să zicem aşa, prin urmare întreaga lui forţă creativă s-a concentrat în pictură, dând artei româneşti câteva lucrări mai mult decât reuşite; pictorul se numeşte Ion Crăciun şi poate-l voi evoca, odată, în ***ProARME***, să-l cunoască şi cititorii noştri). Ceea ce am vrut să mai spun, deci, este că, parcurgând cartea Stellei Perdix şi cunoscându-i povestea vieţii, prin natura împrejurărilor, mai mult decât răzbate din aceasta, determinându-mă să-mi amintesc de acest mare om şi prieten plecat cam acum zece ani dintre noi, m-am trezit meditând pe marginea problemei şi, iată, permiţându-mi o oarecare comparaţie… (**B. Didescu**)

Scriitori de pretutindeni

Povestiri dideștene. Oglinda

de **Nicolae Diaconu**

Iarna, la Dideşti, în casa de pe Valea Răsfiraţilor, undeva nu prea departe de podul lui Durlea, mama îşi instala războiul de ţesut primit în dar de la bunicul ei, Florea Stanciu, zis Burghilea, și când celelalte treburi casnice îi permiteau, ţesea. Uneori ziua, însă de cele mai multe ori noaptea. Sunt atât de lungi nopţile, iarna, că te saturi de somn. Obosiţi, noi, copiii, adormeam în zgomotul atât de specific spetei şi în şuieratul calm al suveicii. La lumina lămpii numărul 5, mama ţesea câte trei sau patru *coţi* de pânză ori stofă, uneori covoare și preșuri. În zilele de sărbători ce se mai odihnea mama, dar şi războiul, prilej pentru noi să o rugăm să ne cânte sau să ne spună poveşti auzite, la rândul ei, de la bâtul Burghilea. Și multe au mai fost poveștile auzite de la mama, niciuna însă mai memorabilă și mai originală decât cea numită „Oglinda”. Și de care nu și-ar fi amintit, poate, dacă într-o bună zi, din joacă, neatenţi, n-am fi spart singura oglindă din casă, una mare de tot și frumoasă, primită ca dar de nuntă. Norocul nostru însă că tocmai s-a auzit un glas ce striga: „Geamuri, oglinzi să vă dăm, geamuri…“ Aduce mama geamgiul în casă şi înlocuieşte oglinda. Totodată, roagă geamgiul să ia şi cioburile, că „le vede soţul şi-i ceartă pe ăştia micii”. Bucuros, geamgiul taie câteva bucăţele dreptunghiulare, lăsându-ne şi nouă câte una. Scăpasem de ceartă şi poate de vreo pedeapsă, că tata era „aspru, dar bun“, vorba ceea, și, pe deasupra, cum ziceam, ne-am ales și cu povestea oglinzii, pe care mama o știa, mai ziceam, de la bâtu, aşa îi spunea mama bunicului ei, adică de la bătrânul Stancu, tatăl mamei mari, Floarea Ferecatu, din Însurăţei. Mama ei s-a stabilit în satul acesta în jurul anului 1892, după cum atestă actul de împroprietărire al lui Dumitru M. Ferecatu, care primeşte un lot de nouă pogoane, când Carol I dispune împroprietărirea ţăranilor ca urmare a expirării arendării moşiilor mănăstireşti, cum era și moşia Mănăstirei Dideşti. Cele 10.000 de pogoane au fost împărţite în loturi de nouă pogoane teren la câmp şi un pogon în vatra viitoarelor sate Însurăţei şi Răsfiraţi. Acest pogon l-au împărţit în două: douăzeci şi cinci de ari pentru loc de casă, cu terenul aferent străzilor, în lunca pârâului Tecuci, pe ambele maluri, iar ceilalți douăzeci şi cinci de ari s-au regăsit în izlazurile repartizate celor două sate pentru păşunatul în codevălmăşie a animalelor, pe lângă vatra satului. Cele 10.000 de pogoane au format 1.000 de loturi, deci... Cu această ocazie, 1.000 de familii au primit câte un act de împroprietărire. Aceştia au fost locuitori ai satelor şi comunelor din cele patru plase ale judeţului Teleorman, dar şi din plasele judeţelor vecine: Vlaşca, Olt şi Romanaţi. Mărturie stă actul de împroprietărire al lui Dumitru M. Ferecatu, de pildă, din anul 1892, originar din comuna Măgureni, care a fost păstrat de soţia acestuia, Floarea Ferecatu, fiica lui Florea Stancu (Burghilea), care a avut doi copii, pe Stancu şi pe Maria Ferecatu, aceasta din urmă fiind mama mea.

Păstrat cu grijă în chicliţa lăzii de mireasă, documentul, un petic de pânză mai aparte apretat cu o substanţă specială, greu de falsificat, a fost transmis verişorilor mei, ca un document de mare valoare. Nu are număr de înregistrare, ştampilă, nu este vizat de vreo judecătorie, oficiu de cadastru etc., ci are imprimat doar un simplu număr, 168, numele celui împroprietărit, localitatea, o schiţă simplă, reprezentând un dreptunghi cu două laturi egale, vecinii din dreapta şi stânga şi semnătura inginerului hotarnic. Este primul document care face lumină asupra modului de împroprietărire a sătenilor şi a noilor veniţi din cele două localităţi, Dideşti şi Însurăţei, în vremea regelui Carol I. Astfel de documente au primit toţi cei împroprietăriţi, cu timpul, deşi majoritatea le-au pierdut, probabil, fiind aşa de mici. Eu însumi, cu greu am reuşit să-l văd şi să-l fac cunoscut pe cel reprodus alăturat (mulţumesc pe această cale verişorului meu Ilie Ferecatu, cel care mi l-a pus la dispoziţie).

Îmi povestise mama-mare, prin anul 1961, multe și mărunte despre acele vremuri de demult, când s-au stabilit în noul sat Însurăţei, împreună cu cei patru fraţi. Era la început o îngrămădeală de bordeie săpate pe lângă malul pârâului Tecuci, amenajate în grabă, după posibilităţi: „Am avut noroc, Nicușorule, că majoritatea eram din acelaşi loc, copilăriserăm împreună, ne ştiam bine... Crescând mari, ne-am căsătorit, am avut copii, formând tinere familii. Bunicii mei erau din comuna Măgureni, aşezare vecină cu comunele Măldăeni şi Ciocanu, Plasa Târgului, judeţul Teleorman. Cei din Ciocanu au fost mai numeroşi. S-au instalat într-un cătun care s-a numit (i se mai spune şi azi) Ciocănari. Împreună cu vecinii din cele două comune şi cu cei veniţi din judeţ, au format o comunitate unită în faţa nevoilor şi greutăţilor, reuşind să-şi doteze şi consolideze satul cu cele necesare: şcoală, biserică, primărie şi cimitir, și ar fi ajuns mult mai departe dacă Primul Război Mondial n-ar fi izbucnit chiar atunci, secerând multe dintre vieţile noilor veniţi, oameni unul și unul, de nădejde... Au trecut repede totuși de la bordeie la casele de locuit pe care le vezi, copiii au crescut, s-au căsătorit, au făcut, la rândul lor, copii... Astfel, eu, fiica lui Stancu Florea, m-am căsătorit cu Ferecatu Marin şi am avut doi copii, pe Stancu şi pe Maria, mama ta. Bărbatul mi-a murit în război...” Altele aveam să le aflu chiar de la mama: „După moartea tatei, povestea mama, bâtul ne-a ţinut loc şi de mamă şi de tată. Era un bărbat înalt, poate cel mai voinic om dintre noii veniţi. Purta haine îngrijite, cumpărate de la oraş, era tare fudul, neîngrijit nu l-am văzut niciodată, era și cel mai chipeş. Veşnic bărbierit, cu mustaţă neagră, părul pe spate, sub formă de plete, sprâncene stufoase ce adăposteau doi ochi albaştri, cu o privire caldă, prietenoasă. Fire blândă, în ciuda trupului voinic, îţi inspira siguranţă şi încredere. Bâtu era recunoscut ca un om priceput la toate, gata să ajute şi să dea sfaturi. Cu aşa bâtic, nu-mi mai trebuia nimic, mă lăudam... Se deplasa călare pe un cal alb, cu harnaşament... În tinereţe era neîntrecut la petreceri, la nunţi, renumit vânător, scăpase neatins de gloanţe în timpul războiului de la 1877, era bun fluieraş, cânta și din caval, ştia multe cântece şi îndeosebi poveşti, parte din ele adevărate, întâmplări petrecute în anii tinereţii sau auzite din gura oamenilor, în special a negustorilor, el însuși ocupându-se o vreme cu negustoria. De altminteri, îşi adusese soţie dinspre Dunăre, pe frumoasa Seica, fiica unui negustor sârb, care-i va dărui patru copii, pe Floarea, pe Ion şi pe gemenele Ioana şi Maria. Când am crescut, ne mai adunam la fedeleş, în curtea bunicului. La lumina lunii, ne cânta din fluier şi din caval, balade îndeosebi, dar și sârbe sau hore, era un fel de pregătire pentru vremea când urma să ne prindem în horă. Când bunica Seica l-a părăsit, trecând la cele veşnice, parcă s-a rupt ceva în el, a devenit trist și niciodată nu a mai pus fluierul la gură. I-am fost aproape în anii când a rămas singur și, ca să-i mai alung tristeţea, îl rugam să-mi povestească despre el, întâmplări prin care a trecut în tinereţe, până să vină în Însurăţei. Și uneori îmi mai povestea, dar cu glas trist, ca şi sufletul lui. Când şi-a dat seama că nu o mai duce mult, ne-a chemat pe toţi lângă el și ne-a zis: «S-ar putea să vă părăsesc, mă cheamă Seica alături! Aţi crescut mari, aveţă grijă de voi, să nu mă faceţi de ruşine, ca Ion al meu (Ion, zis Lupu, ajunsese hoț la drumul mare, vom povesti altădată despre el) și, când o să aveţi ceva timp, veniţi la cimitir, la tămâiat, şi să ne aprindeţi, să ne aprindeţi câte o lumânare». A scos apoi din chimirul ce-i ţinea mijlocul drept câte un ban de aur, din zestrea primită de la socrul său, tatăl Seicăi, şi ne-a dat la fiecare, sfătuindu-ne mai departe: «Să vă aducă noroc şi să atragă mulţi bani alături. Iar ţie, Marie, îţi dau, pentru că ai avut grije de Seica, soţia mea, de când a fost bolnavă și până ne-a părăsit, îţi dau războiul. Mi-a lăsat cu limbă de moarte să-ţi dau ţie războiul de ţesut, cu tot ce aparţine de el, spune-i lui Floarea să vină mâine, cu căruţa, şi le duceţi acasă la voi. Nici eu nu cred că aş fi găsit o persoană mai nimerită. Și, Marie, ori de câte ori va avea nevoie vreunul dintre verişorii tăi de război, să-l împrumuţi, să vă ajutaţi între voi. Şi nu uita Mărie, îţi mai dăruiesc furca de tors lână și cânepă, găvanul şi pisălogul de usturoi, cele două capisterii de făină şi mălai, şi cârpătorul»… Aşa şi-a luat rămas bun bâtul, după care nici nu a mai dus-o mult. Împreună cu mama, i-am fost aproape până în ultima clipă. Astăzi, când aţi spart oglinda, mi-am amintit de ultima lui poveste. O poveste tristă, cum era şi inima lui în ultima vreme, despre o familie necăjită şi săracă, ajunsă în preajma sărbătorilor de Sfintele Paşti, fără niciun ban. Se dădeau de ceasul morţii soţul şi soţia, mama celor patru copilaşi, că nu aveau de nici unele, cum să o scoată la capăt. După o iarnă grea, în postul Paştelui, unul modest și trist, petrecut cu mămăligă, ceapă, usturoi pisat în găvan, poşircă și varză acră; nu tu purcel, nu tu găină (dăduse boala în ele), nu tu nimic. Apăruseră urzicile şi ştevia, ce-i drept, dar mălaiul era pe terminate, și cu câte datorii avea în sat, nu-l mai împrumuta nimeni. Plus că era dator și la boier. Tot ce aveau mai de preţ era o pereche de boi mari, frumoși, bine întreţinuţi. Stabilise să vândă boii. Cu jumătate din bani, vor cumpăra o pereche de juncani, iar de restul, strictul necesar şi poate că le vor mai rămâne ceva și pentru plata datoriilor. Zis şi făcut! Obţine biletele de vânzare de la primărie și, a doua zi, cu desagii pe umăr, dis-de-dimineaţă, când cocoşii cântau de ora 3.00, porneşte cu boii de lanţ, la târg. Ştia pe de rost ce trebuia să cumpere; în primul rând o pereche de juncani, apoi hăinuţe şi

dulciuri pentru copii, un rând de haine pentru soţie, opinci, pantaloni, pălărie pentru el și cam atât, nimic altceva în plus. La ultima fântână, scoate apă şi adapă boii la jgheab. Scoate ţesala din desagi, ţesală boii. Îi părea rău, arătau bine. Îi sărută pe frunte şi porneşte spre târg. Cu ei de lanţ, se plimbă tot oborul. Vede cam cum merge preţul, dar nu-i vinde din prima, ţine la preţ. Într-un final, bate palma cu cel ce a oferit mai mult, însă nu are timp de adălmaş. Caută o pereche de juncani. Se căutau, erau scumpi, ţăranii ţineau la preţ. Îşi zise că poate vor mai scădea din preţ la sfârşitul târgului. Tot învârtindu-se prin obor, vede o aglomerare de oameni la o căruţă cu coviltir. Cumpărau şi plecau repede. Se trezeşte dus, împins din spate, la rândul la care se ataşase, priveşte la ce vindea negustorul. I se pare că ar fi niscaiva icoane. Cum a lui se învechise și cam greu se mai desluşea fecioara cu pruncul în braţe, ce gândeşte bietul om: „Ce-ar fi să cumpăr şi eu una! Nu o fi prea scumpă, o dau părintelui să o sfinţească la biserică și…” Nu era prinsă în planificare. Întinde mâna, cere o icoană mai mare, cât să încapă în desagi, plăteşte, și caută apoi o bancă, cu gând să se odihnească. Înainte însă ține să privească mai atent pe ce dăduse banii. Când acolo, ce vede? Nici o culoare sau pictură, nimic, totul era alb! „M-a păcălit! S-o duc înapoi? Ce ţi-e şi cu negustorii, să te înşele, o grămadă de bani…”, aşa gândea bietul om, fără să ştie ce-i va oferi soarta. Suceşte pe toate feţele icoana şi, minune!, la un moment dat realizează cum din ramă îl privea, trist şi supărat, sărmanul său tată, mort cu ani buni în urmă. Uitase cum mai arăta! Şi deodată, uite, îi apare aşa cum era el în viaţă. Rămâne încremenit, cu privirea în icoana fermecată. Priveşte şi vorbeşte cu glas plin de emoţie şi regret: «Tată, apăruşi aşa, deodată!... Niciodată nu te-am visat şi acum, iată, îmi apari în faţă aşa cum erai: nebărbierit, netuns, cu pălăria spartă… Pari trist, obosit şi supărat, tată! …Dar ai dreptate, tată, să fii supărat pe noi, mai ales pe mine, că mi-a lăsat casa, gospodăria, tot ce ai avut şi ai strâns o viaţă de om, şi eu nu ți-am dat nimic de pomană, nici de trei zile, nici parastase de şase săptămâni, de şase luni, să nu mai vorbesc anual, până la al şaptelea an nu ți-am făcut… Ai dreptate, tată! Să mă ierţi, nu mai fi supărat, mi-au lipsit banii, tată! Fii vesel tată, că acum vândui boii, am ceva bani şi am să-ţi fac o pomană mare, să le acopere pe cele care trebuiau făcute până la şapte ani». Cumpără repede un rând de haine, pantofi şi pălărie. Găsi un nevoiaş. Îl îmbracă, spunându-i să zică bogdaproste, să-i fie de sufletul lui tata Vasile. «Să-l porţi sănătos, băiete!» Scoase icoana şi observă pe chipul tatălui un zâmbet de bucurie, o stare de fericire. «Aşa tată, te îmbrăcai. Ţi-o fi foame? A trecut atâta amar de timp şi nu ai pus nimic în gură! Te văzui vesel, tată, îţi plăceau petrcerile, erai neîntrecut la joc şi-ţi plăcea vinul şi mâncările alese. Uite aici o cârciumă cu de toate şi lăutari. Am să-ţi fac o pomană cum nu ai mai văzut, să se ducă pomina, tată!» Vorbeşte cu crâşmarul, care-şi număra muşterii din crâşmă, se înţeleg la preţ. Mâncare, lăutari, bunătăţi, vin şi ţuică, multă veselie. Se adunau oamenii pe lângă crâşmă, aud despre ce-i vorba, şi dacă tot e pomană, de ce să nu fie şi ei? Îşi consultă bietul om icoana. Era de o veselie

Maria Ferecatu și fratele ei, Stancu (c. 1934)

tatăl. Îi apăruse roşeaţa în obraz. «Vezi, tată, m-am ţinut de cuvânt. Să le dau şi ăstora de pomană?» Tot el: «Le dau, tată!» Lume, ca la pomană. Cel care a pus capăt a fost crâşmarul. A închis uşile cârciumii, s-au terminat toţi banii ce-i primise din chimirul fiului, banii boilor. Bucuros fiul, mai bucuros crâşmarul! Se spărsese demult târgul, nici urmă de juncani, obloanele trase la prăvălii. Nu înţelege bietul om ce rău a făcut. Bucuros, cu desagii goi în spinare, o ia alene spre casă. Îl ajunge din urmă vecinul: «Suie în căruţă, nea Ioane! Hai, stai pe bancă, aici, lângă mine». «Am să mă întind în căruţă, dar să mă odihnesc, că avusei o zi grea». Cu desagii alături, adoarme dus la propriu şi la figurat, în pasul cailor. Îl trezeşte vecinul când ajunge în capul uliţei. Era în scăpătatul soarelui. Se şterge la ochi şi nu-i vine să creadă. Cei patru copii alergau, râzând de bucurie, spre el. Se opresc la 4–5 metri, curioși: «Ce ne-ai cumpărat, tată?» Văd ambele cupe ale desagii goale, fluturând pe umerii bietului tată. Trişti, rămân pe loc bieţii copii. Rămâne pe loc și el, stană de piatră, la vederea copiilor, care-l aşteptaseră toată ziua. Ise rupea inima de părere de rău, nu s-a ţinut de cuvânt, nu le-a cumpărat nimic, nimic... A pus mai presus dragostea de tată, lăsând la urmă copiii, pe care-i va vedea zilnic dezbrăcaţi şi trişti. Îşi revine cu greu, trece printre ei şi intră în curte. Pe prispă, îl aştepta soţia, aţipise, o trezeşte zgomotul desagilor lăsaţi jos, lângă perete. «Venişi, bărbate? Ai vândut boii cu preţ bun? Unde sunt juncanii? Îi lăsaşi pe şanţ să pască? Să nu le dai apă, că se îmbolnăvesc. Le-ai dat hăinuţe la copii? Nu-i văd! Ce fac, se uită la ele? Le-au îmbrăcat? Ce bucurie pe bieţii copii!» «Nu, astăzi nu am cumpărat nimic, fiindcă uite, mi s-a întâmplat o minune. M-am întâlnit cu tata. Ştii tu, e mort demult. Nu i-am dat niciodată de pomană. Nu tu pomeni după obicei, nu tu haine de pomană. Mai mare păcatul! Nu au fost bani! Dar lasă, nevastă, astăzi

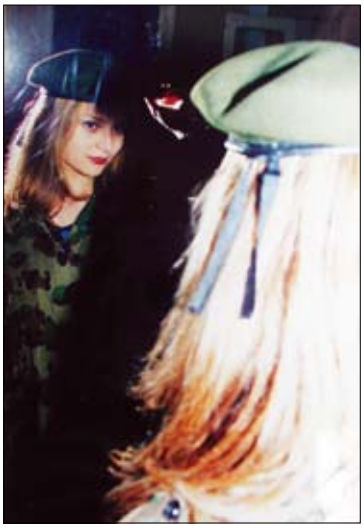

Foto: *Eugen Mihai* – La oglindă.

i-am făcut pomană cu vârf şi îndesat». Nu înţelege nimic biata femeie. Se ridică, se ia cu mâinile de cap, nu-i vine a crede, nu-i posibil, merge înainte şi înapoi pe prispă. Se aşează lângă bărbat: «Să înţeleg că nu ai adus nimic acasă: juncani, hăinuţe pentru copii, pentru mine nimic şi nici pentru tine?» «Adevărat grăieşti, femeie! I-am făcut pomană lui tata de toţi banii, merita!» «Şi zici că te-ai întâlnit cu tata socru? Cum? Când? Ia s-o văd şi pe asta!» Bietul om scoase bucuros icoana fermecată, se aşează de-a dreapta soţiei şi-i arată. Disperată biata femeie, nu-i vine a crede ce-i văd ochii! Ţipă aproape că îngrozită, o aud şi vecinii... «Nenorocitule! Cu curva asta ai mâncat toţi banii boilor, mă? Prăpăditule, ce ai văzut la ea? Cu ce e mai frumoasă măăă decât mine? Nu vezi cât este de urâtă? Slabă, cu ochii duşi în fundul capului şi ştirbă? Nenorocitule, afemeiatule! Fir-ar ceasul afurisit când m-am măritat cu tine, pierdurăm şi boii, suntem săraci lipiţi pământului!... Barem să fi mers şi eu cu tine, dar avusei încredere…» Şi dă-i şi dă-i ceartă. Sar vecinii: «Ce aveţi, fraţilor, ce atâta gălăgie? Ce v-a apucat în ajunul Sfintelor Paşte?» Nu prea înţeleg ei mare lucru. Singur, nea Tache, bătrânul satului, îi sfătuieşte să se liniştească. «Mâine, sunt Sfintele Paşti. Veniţi şi voi la biserică. Vorbesc cu preotul, îl rog să stea de vorbă cu voi, imediat după slujbă, îi povestiţi ce şi cum. Vă face un maslu, citeşte din cartea sfântă, o deschide în faţa voastră şi vă spune ce şi cum. Precis că părintele vă va împăca. I-a împăcat pe mulţi taica părintele, cu necazuri mai mari»... Aşa fac bieţii oameni. Când ultimul enoriaş a părăsit biserica, când părintele a împărţit prescurile, ouăle, vinul cu ţârcovnicul, face şi lui nea Ion o porţie din bunătăţi, pe care i le vâră în desagi. «Hai, taică, să vedem ce necaz s-a abătut în ajun de sărbătoare?» Mai guralivă, soţia explică ea cum poate mai bine. Citeşte părintele din sfânta carte despre împăcăciune, aprinde tămâie, deschide cartea sub privirile celor doi. Stă gânditor părintele, fără grai. «Ce vedeţi acolo părinte? E de bine?» Părintele, cu o voce tremurândă, aproape: «Să mai văd odată, taică». Închide cartea a doua oară. Abătut părintele, aproape mut. I se pare că-i neputincios. «E de rău părinte?» insistă soţia. Se luminează părintele, îşi aduce aminte: «Ioane, scoate icoana aia, s-o văd şi eu!» Părintele în mijloc, cei doi de-a dreapta şi de-a stânga, privesc ţintă la „icoană”. «Ce vedeţi părinte?» întrebară cei doi, într-un glas. Părintele, de-a dreptul speriat: «Taică, să nu mai veniţi la mine. Nu mai am nici o putere!» «De ce?» «Uitaţi-vă voi mai bine la ăsta din mijloc. Priviţi-l atent. Vedeţi faţa lui? Ce vă spune? E diavolul, taică! Diavolul! A intrat între voi. Uitaţi-vă cum stă, nu are de gând să mai plece. Sunt neputincios! Uitaţi-vă bine…» «Cum, părinte, chiar în sfânta biserică să vină?» «Da, taică! Vă amintiţi voi că dracul luând chip de şarpe i-a păcălit pe Adam şi Eva în grădina raiului? Când Adam şi Eva, primii oameni pe care i-a făcut Dumnezeu, i-a aşezat în rai să trăiască fericiţi, fără griji, nevoi, supărări, sărăcie, cu o condiţie, să nu mănânce din mărul binelui şi al răului, diavolul, taică, se da de ceasul morţii cum să le strice fericirea. Îl păcăleşte pe Sfântul Petru, paznicul raiului. Se strecoară în chip de şarpe, urcându-se în pomul binelui şi răului. Când Eva şi Adam se aflau lângă pom, rupe şarpele un măr şi-l întinde spre Eva. Bucuroasă, ia mărul, muşcă din el, i se pare gustos, i-l dă lui Adam, care-l mănâncă, uitând de porunca Domnului. Şi ce să vezi? Se mânie Dumnezeu şi-i izgoneşte din rai! Ce pot să fac? Nu mai am nicio putere. Când îşi bagă diavolul coada, nu mai ai ce face. Diavolul cu asta se ocupă, să înrăjbească oamenii». Aşa ne-a povestit bâtu povestea oglinzii, când a fost descoperită prima dată şi pusă în vânzare. Copil fiind, bâtu a ascultat această poveste de la un sârb bogat, tot negustor, ca și tatăl său. Copii, oglinda este aducătoare de necaz, mai ales cioburile. Să nu vă mai jucaţi pe lângă ea”, ne zise mama. Cioburile aduc ghinion. Oftează mama… „Vedeţi, maică? La omul sărac, nici boii nu trag! Cât a fost de necăjit, a vrut să scape de sărăcie şi a ajuns mai rău. Vai de omul sărac!”

Târgu-Jiu, 21 februarie 2008

Moartea artileristului[1]

(Din dramele războiului)

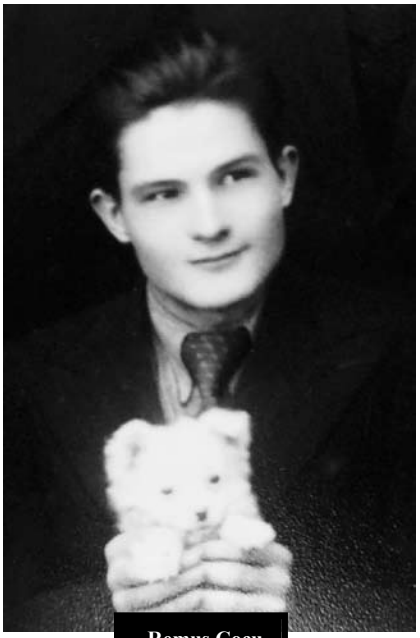

de **Zaharia Potârniche**

În acea vară a anului 1940, rămasă în istorie prin dramatismul ei pentru întreg poporul român, pe la începutul lui iunie, am revenit de la Tulcea în vacanţa mare şi mă pregăteam, încă din primele zile, să mă bucur de toate întâlnirile ce mă aşteptau. Adică, de zilele de plajă pe malul mării şi plimbările cu barca în după-amiezile liniştite, când niciun val nu încreţea suprafaţa nemărginită a apelor albastre, cu toţi prietenii vechi şi noi. Iar uneori, pescuitul la guvizi pe vechiul dig al lui Hartley, de pe malul golfului cu ape dulci ale Musurei, vegheat de bătrânul lor far cu silueta lui vopsită în alb imaculat, fără o pată de rugină; elegantul far care rămăsese mărturie că, acolo, a fost cândva Gura Sulinei şi kilometrul zero; în timp ce, atunci, în anii adolescenţei noastre, digurile avansaseră în mare cu aproape şase kilometri faţă de punctul iniţial, în lupta constructorilor maritimi cu aluviunile aduse de bătrânul fluviu care, în contact cu apa sărată a mării, formau bancuri de nisip şi nămol în calea navelor de tot felul. Acolo se afla Buhazul sau Bara, aşa cum era numită de la începuturile oraşului-port şi unde lucrau fără odihnă drăgile şi şalandele Comisiunii, care săpau canalul la intrare până la cota de cel puţin 24 de picioare adâncime. Eram obişnuiţi cu circulaţia continuă a navelor în timp ce paznicii de pe farul masiv de lângă Palatul fostei Comisiuni Europene îşi făceau datoria, semnalizând orice mişcare de vase intrate şi ieşite, dar şi pe cele ce aşteptau în radă. Iar noi, acolo, pe vechiul dig, cu cămăşile fluturând în bătaia răcoroasă a brizei marine de zi, înşiram undiţele de-a lungul digului masiv din blocuri de beton şi le ţineam sub observaţie în timp ce jucam câte o partidă de şah; aveam fiecare câte zece-douăsprezece undiţe şi de multe ori începeau să dea semnale odată mai multe dintre ele, încât nu ştiam la care să ne ducem mai întâi pentru a scoate guvidul prins în cârlig. Iar spre seară, cu o baie binemeritată în apa caldă, ce parcă te ţinea singură la suprafaţă, apa aceea uşor tulbure datorită celor dulci ale Dunării, plecam spre casele noastre cu şiragurile lungi de guvizi mari, fiindcă pe cele mici le aruncam înapoi în mare şi, care nu peste multă vreme sfârâiau în tigaia mamei, pregătindu-i pentru masa de seară, spre bucuria întregii familii, obişnuită de ani şi ani cu deliciosul guvid din zilele verii, alături de calcanul sau glosa de mare, care erau aduse pe la porţile oamenilor de către pescarii care trăiau din această îndeletnicire. Şi peştele era ieftin, aşa cum era şi laptele de la vacile crescute în bălţile Deltei şi care tot aşa, era adus de femeile din mahalaua lipovenească la un preţ ce nu depăşea doi lei litrul. Venea apoi noaptea, cu briza ei cea dulce, parfumată de algele marine şi, protejaţi în casele noastre răcoroase de valurile de ţânţari ce invadau oraşul imediat după inserare până la căderea pulberii de rouă din noapte de plasele de la geamuri, citeam până târziu din romanele colecţiei ,,Celor 15 lei” ale editurii Alcalay, sau cele în fascicole, dar şi neuitatul „Aventurile submarinului Dox”, cu eroii lui, căpitanul Farow, fiul acestuia, George, dar şi uriaşul negru Pongo; să nu uit însă şi de veselul roman în fascicole „Aventurile lui Paturel”, savantul pornit prin junglele Africii în căutarea Bombixului trigonocefalis. Şi era atâta linişte şi bucurie în jur alături de părinţii noştri şi de prieteni! Iar a doua zi ne aşteptau alte bucurii pe care ni le oferea tinereţea noastră lipsită de griji. Era o vară minunată şi noi, cei veniţi de pe la şcolile pe unde învăţăm, ne bucuram din plin la gândul că mai aveam în faţa noastră mai bine de două luni până la plecarea de acasă pentru un nou an şcolar. Unii învăţau la Galaţi, alţii la Brăila, iar unul singur la Bucureşti; acesta era fiul pilotului Drescanu, care urma cursurile liceului „Mihai Viteazul”, şi toate vacanţele şi le petrecea acasă, la Sulina, după ce absolvise gimnaziul de aici. În vara aceea însă fericirea noastră a fost de scurtă durată, fiindcă peste ţară, dar şi peste micul nostru oraş, foarte apropiat de graniţa marelui colos rusesc, s-a abătut acea zi de groază, de 27 iunie 1940, când cotropitorul nostru de veacuri i-a cerut regelui Carol al II-lea, cel ce conducea ţara ca dictator încă din 1938, evacuarea autorităţilor române în timp de trei zile, din Basarabia şi Bucovina de Nord, şi retrocedarea lor. Astfel, oraşul meu patriarhal şi liniştit, supranumit Europolis, după Jean Bart, devenea vecin cu Rusia Sovietică doar dincolo de micul golf Musura. Şi o mare îngrijorare s-a lăsat în curând peste noi, mai ales când am aflat tot ce făcuseră ruşii cu românii noştri acolo unde au intrat fără să respecte nici măcar cele trei zile stabilite prin ultimatum; dar şi cu refugiaţii noştri din aceste teritorii şi mai ales cu armata română, care a fost umilită, luată chiar în prizonierat, cu armament cu tot, dar şi batjocorită de formaţiile de comunişti de alte naţionalităţi. Şi din acel moment, toate zilele noastre s-au acoperit de norii acelei mari nenorociri. Fiindcă oamenii cunoşteau ce însemna, de fapt, acea înţelegere ruso-germană numită Pactul Ribentrop-Molotov, în care cei doi satrapi îşi hotărâseră cuceririle teritoriale de comun acord, atunci, în plin război, când Polonia era ocupată şi o bună parte din Europa era sub călcâiul lui Hitler. Şi cu toate că în România se aflau consilieri nemţi, aduşi de Carol pentru o viitoare înţelegere cu Germania, planurile celor doi erau stabilite, prin aşa-zisul plan Margareta, ca România să fie împărţită între Germania (care ar fi preluat Muntenia, Oltenia şi Banatul devenind stăpâni ai petrolului românesc), Rusia (întreaga Moldovă), Bulgaria (Dobrogea) şi Ungaria (toată Transilvania), ca buni aliaţi ai Germaniei. Şi nu a întârziat nici acea zi din luna august, când, la Viena, ni s-au dictat alte hotare ale Ardealului cu ameninţarea că, dacă nu le acceptăm, vom fi invadaţi de armatele hitleriste, dar şi de cele ale mult iubitului nostru vecin de la Vest. Desigur, tot atunci, Bulgaria şi-a formulat şi ea pretenţiile asupra Cadrilaterului dobrogean. Astfel, la începutul lunii septembrie, ţara se afla sfârtecată, iar întregul popor în pragul disperării. Şi toţi aşteptam ca de undeva să vină acel cineva care să ne salveze pe noi şi Patria. Aşa a venit la putere partidul legionar, în urma chemării la conducerea statului, de către rege, a generalului Ion Antonescu, după cum o ştie toată lumea. Şi din acel moment, generalul a devenit speranţa tuturor, alături însă de partidul legionar, cu lozincile lui naţionaliste. Şi oamenii l-au considerat pe generalul Antonescu omul predestinat, pe care Dumnezeu îl dăduse ţării pentru a o scoate din marasm, dar şi ca, în viitor, să o reîntregească, la fel cum a fost. Şi aşa s-a înlocuit dictatura regală cu aceea legionaro-antonesciană. Iar portretul generalului apărea zilnic pe prima pagină a ziarelor, ca o garanţie, dar şi ca o nădejde pentru nefericitul popor român, rămas de izbeliște, numai între vecini cotropitori, pe pragul dezmembrării totale. Şi atunci, primul lucru pe care l-a făcut Antonescu, a fost acceptarea intrării trupelor germane în România pentru instruirea şi pregătirea armatei, dar şi ca o garanţie faţă de intenţiile Rusiei. Fiindcă noi, de fapt, din momentul în care ruşii ne-au ocupat samavolnic provinciile, nerespectând nici condiţiile ultimatului acceptat ca atare de România, ne aflam de atunci în război cu ei. Numai momentul potrivit trebuia să vină şi pentru noi pentru a trece la acţiune. Astfel, pe fundalul acelei atmosfere dramatice, eu am plecat la Tulcea cu o săptămână înainte de începerea cursurilor, pentru a-mi procura manualele de care aveam nevoie ale clasei a şaptea, în care absolvisem. Şi primul drum l-am făcut la bunul meu prieten de bancă Vasile Pană, viitorul medic specialist ginecolog al spitalului judeţean Constanta, care mă aştepta, venit şi el de la Pantelimonul de Sus, din judeţul Constanţa, unde locuiau părinţii lui. Stătea în gazdă la familia măcelarului Penciu, în cameră cu unul dintre băieţii lor, care ne era coleg de clasă, şi casa lor era foarte aproape de cariera de granit a oraşului, de pe strada Sfinţii Împăraţi, unde se afla şi bisericuţa cu acelaşi nume. În istoria oraşului exista scrisă o dramă de pe la începutul secolului XX, când un elev eminent al liceului „Principele Carol” din Tulcea s-a sinucis, aruncându-se în adâncul carierei, pentru că fusese lăsat corijent de acel intransigent profesor de matematici şi director al liceului din vremea aceea, Motomancea. Şi mormântul liceanului se afla în cimitirul oraşului, iar pe placa cea grea e scris cu pietricele cuvântul lăsat de sinucigaş şi care nu era altul decât „Iertare”, aşa cum îl scrisese el pe marginea prăpastiei, cu aceleaşi pietricele care sunt şi azi fixate acolo, alături de o fotografie în porţelan, în sepia. În ziua aceea însă, eu şi cu Vică, aşa cum îi spuneam, nu ne-am putut bucura prea mult de revedere, fiindcă el m-a anunţat că, a doua zi, pleacă la Constanţa, unde tatăl lui îl înscrisese la liceul „Mircea cel Bătrân”, dată la care ne-am despărţit pentru totdeauna. Iar el avea o vioară la care, timp de doi ani, cât a fost la Tulcea, a încercat să înveţe să cânte şi nu a reuşit, iar eu, care mă duceam destul de des la el, îi cântam la ea aşa cum învăţasem ca amator, cu vioara altuia. Şi atunci, Vică a luat instrumentul din cui şi mi l-a dat, spunându-mi să o păstrez ca amintire şi să mă gândesc la el când voi cânta la ea. Am şi azi vioara lui Vică; e o amintire preţioasă şi nostalgică, şi nu pot să uit cât de îngrijoraţi eram amândoi atunci, în urma celor petrecute în ţară. Şi aşa am rămas fără unul dintre cei mai buni prieteni, după ce un altul plecase şi el la Iaşi; este vorba de fostul meu coleg de bancă Virgil Nicolae, viitorul profesor universitar de la Institutul Pedagogic din Constanţa, dar şi viitorul meu fin de cununie de mai târziu. Şi iată-mă singur la Tulcea, fără vechii mei prieteni. Locuiam la familia Boţov, din apropierea străzii Monumentului, pe ulicioara Milcov, la numărul 5, în apropiere de Dunăre, unde se afla mica tăbăcărie a gazdei mele, alături de o alta şi care dădeau pieile tăbăcite fabricii „Talpa”, care se afla şi ea tot pe malul Dunării; aproape de micul far de semnalizare de pe colţul de stâncă din apropiere şi care nu era decât stânca zisă a Colniculul Horea, unde se afla vechiul monument de la ‘77 al Dorobanţului, loc de plimbare, cu parcul mic din jurul lui şi unde ne plăcea mult să urcăm pentru a vedea întreaga panoramă a oraşului, dar şi Dunărea, cu vasele în mers. Şi nu odată, cu Virgil sau cu Vică, luam una din bărcile Ligii Navale Române acostate în faţa grădinii publice şi trăgeam la rame până la farul amintit, mai ales când venea amurgul, iar în apele Dunării se oglindea vechiul minaret din apropierea liceului nostru. În toamna aceea însă nu mi-am mai ales eu viitorul coleg de bancă, m-a ales el pe mine. Îl chema Remus Cocu şi era un băiat înalt deosebit de simpatic şi vesel nevoie mare. Primele clase superioare le făcuse în particular şi acum revenise pentru terminarea liceului la cursuri regulate. Era fiul preotului din comuna Beidaud, de lângă Casimcea, şi mai avea o soră mai mică, de asemenea elevă de liceu. Când m-a văzut singur în bancă, a patra de lângă fereastră, m-a întrebat cu cine stau şi, aflând că nu am coleg, mi-a spus că vrea să stea cu mine. Şi el a devenit de atunci cel mai bun prieten al meu, dar şi matematicianul clasei. Deosebit de inteligent, cu note bune la toate materiile, avea o minte ageră, însă avea un păcat în afara celui de fumător, îi plăcea jocul de cărţi, pokerul, şi pleca mai totdeauna plin de bani de la partidele jucate cu băieţii cu parale, pe care îi dezbrăca pe rupte. L-am îndrăgit mult pentru felul lui deschis de a fi şi simţeam că şi el se ataşase de mine mai mult decât m-am aşteptat, încât devenisem ca doi fraţi de cruce. Dar influenţat probabil de religiozitatea şi naţionalismul familial, s-a lăsat ademenit de mişcarea legionară şi a intrat în ea odată cu alţii destui din clasa noastră. Iar unii dintre ei, dar nu şi el, au încercat să mă atragă şi pe mine în vârtejul acelui partid care luase în acea toamnă proporţii nebănuite şi chiar m-au dus într-o zi la sediul acestuia, dar eu nu m-am lăsat uşor convins. Nu agream în primul rând acea ţinută paramilitară şi mai ales acel pistol pe care îl

[1] Capitol din romanul *Adio, Europolis!*, ciclul *Copiii Dunării*, de acelaşi autor.

etalau acolo legionarii din sediu şi atunci, ducându-mă la gazda mea, buna domnişoară Tinca, încă nemăritată la cei 50 de ani ai ei, şi întrebând-o ce crede, ea mi-a spus: „Nelule, eu nu te sfătuiesc să faci acest lucru! Scrie mai bine acasă şi întreabă-l pe tatăl tău, să vezi ce-ţi spune el". Iar eu aşa am făcut, răspunsul tatei fiind mai mult decât categoric: „Eu te-am trimis acolo să înveţi carte, nu să te apuci de politică, tu, care eşti doar un mucos! Şi dacă nu îţi bagi minţile în cap, viu eu acolo şi te iau de la liceu ca să te fac lucrător în atelierele CED, fiindcă tu trebuie să ajungi un intelectual de care ţara are nevoie acum mai mult ca oricând şi nu agitator!" Am înţeles porunca tatei şi mi-am văzut mai departe de carte. Nu a trecut mult însă şi s-a declanşat Rebeliunea legionară, iar elevii din liceul nostru, legionari, au primit misiunea de a ocupa liceul, unde s-au baricadat înarmaţi cu pistoale. În noaptea aceea, a venit la mine Remus, în strada Traian, unde eu mă mutasem după plecarea gazdei mele vechi la Silistra, în Bulgaria, în urma cedării Cadrilaterului. Avea la el pistolul cu care trebuia să se ducă la liceu. Iar eu nu l-am lăsat şi i-am spus să nu facă acest lucru. Venea de la Tabăra oraşului din vila lui Moruzov, rechiziţionată, şi unde legionarii ţineau armamentul. Dar Remus era un tip deosebit de inteligent şi a înţeles. Fiindcă eu i-am mai spus: „Dacă te împuşcă, ce vor face părintele şi sora ta? Nu mai spun că pe mine mă laşi fără prieten, dar la mama ta te-ai gândit?" Atunci, cu un gest hotărât, mi-a întins pistolul, zicându-mi: „I-al şi ascunde-l tu unde crezi", în noaptea aceea rămânând amândoi, gândindu-se că s-ar putea ca acasă să fie căutat de „camarazi". Şi aşa a scăpat Remus de procesul ce a urmat la Curtea de Apel din Constanţa, unde au fost chemaţi nu ştiu de câte ori colegii lui, lăsaţi până la urmă de procurori în sarcina părinţilor şi a profesorilor, fiindcă nu erau majori. Îi devenisem lui Remus destul de repede adevăratul lui frate şi când trecea mai mult de o zi şi nu venea la şcoală ştiam unde să-l găsesc. Era la tripoul numitului G., poreclit Dihania, unde se juca poker toată noaptea, bătrâna gazdă încasând caniotele şi oferind cafele; iar acolo îl găseam într-un nor de fum şi cu fişicul de sute alături. Şi când mă vedea apărând, ridica imediat ambele braţe şi striga către ceilalţi: „Gata, mă predau, a venit Fane!" Dar eu ştiam că el aştepta, de fapt, venirea mea pentru a ieşi din joc cu câştigul realizat. Şi plecam amândoi, iar el, pe drum, îmi şoptea: „Seara asta mergem la Bulgaru, fac cinste!" Întâmplarea a făcut că şi el stătea tot pe strada Traian, mai la vale la Căminul de orfani, în gazdă la directoarea acestuia, şi eu, echipat în ţinută civilă, cu pălăria cu boruri bine trasă pe ochi, la opt jumătate, treceam pe la el, care mă aştepta îmbrăcat tot în civil, şi primul drum îl făceam la cinematograful Sculteti, unde ne

Remus Cocu

plasăm peste drum, în faţa acestuia, aşteptând să apară profesorul care era de serviciu în seara aceea şi care avea misiunea de a descoperi eventualii elevi aflaţi în sală la acea oră, 21.00, care le era interzisă. Şi după ce îl vedeam intrând şi aşezându-se, de obicei, în primele rânduri, şi nu în spate, fiindcă ştiau ei ce ştiau şi nu doreau să ne strice cheful, noi, atunci, ne plasam pe ultima bancă, ţinându-l sub observaţie. De la liceul nostru venea de obicei părintele diacon Iliescu, pe care noi îl poreclisem popa Cli-cli, fiindcă era cam peltic, sau profesorul de ştiinţe naturale Titus-Păuna. Şi când se termină filmul, nu aşteptam să se lumineze în sală şi o ştergeam iepureşte. Şi destinaţia noastră era imediat după colţ, pe strada Isaccei, unde, cam pe la capăt, aproape de ieşirea din oraş, era cârciumioară de barieră a unui birtaş care ne ştia de clienţi buni, fiindcă Remus nu se scumpea la bani şi la cele comandate. Şi făcea bulgarul nişte frigărui, dar şi nişte creier pane, de te lingeai pe bot. Amândoi însă nu depăşeam niciodată un litru de vin de Bădila, pe care îl beam cu sifon, stând la taifas şi făcând planuri, sau vorbind despre fetele frumoase din liceul tulcean. Întrucât cursurile noastre la liceul de băieţi erau după-amiaza, ajungeam şi noi pe la casele noastre mult după miezul nopţii. Şi farmecul era cu atât mai mare, cu cât ceea ce făcusem ne era interzis. Apoi aşteptam o altă partidă de poker, pentru o nouă escapadă, pentru alte „rele" ale unor viitori bărbaţi de nădejde ai ţării, aşa cum ne consideram noi. Plecam amândoi împreună de la liceu pe la şapte seara şi, de multe ori, el mă însoţea până la poartă, fiindcă acolo îl aştepta de fiecare dată Irinel, fata gazdei, care îi era simpatie, şi ei plecau apoi să se plimbe prin locurile mai ferite de lumină ale străzii, pentru o giugiuleală, aşa cum se cuvine între doi tineri care se iubesc mult. Şi Irinel era grecoaică, sulineancă mai exact, dar locuiau de câţiva ani la Tulcea, unde părinţii ei cumpăraseră casele din strada Traian şi aveau chiriaşi din care trăia întreaga familie. Am trecut însă prea uşor peste momentul despărţirii mele de familia Boţov, gazda mea timp de doi ani care, fiind de origine bulgară, a trebuit să lase frumoasa lor casă din strada Milcov şi, îmbarcaţi pe un şlep, cu tot mobilierul, la fel ca şi alţii, au fost duşi la Silistra, în Bulgaria, în cadrul schimbului de populaţie stabilit. Ţineam la ei ca la propriii mei părinţi, iar pentru domnişoara Tincuţa, care mă considera ca pe propriul ei fiu şi mă alinta cu diminutivul Nelu (de la Fanelu), aveam o afecţiune deosebită ca pentru o soră mai mare. Astfel, în toamna aceea a lui 1940, nu am mai putut locui la ei fiindcă atunci când eu am revenit pentru a-mi începe cursurile ei se pregăteau de evacuare şi erau zdrobiţi de durere pentru tot ce lăsau aici, unde se afla tot trecutul lor, inclusiv locuinţa care fusese moştenită de la bunici. Şi multe suferinţe s-au derulat în oraş şi au fost destui care nu a apucat să plece, fiindcă au murit de supărare, fiind îngropaţi alături de părinţii sau bunicii lor la Tulcea, unde se născuseră. Avea Tinca acolo un câine de curte, mare, blănos şi pe care îl botezase Cuchi şi la care ţinea ca la ochii din cap, dar nu era permisă luarea nici unui animal în şlepuri, şi îmi amintesc cum bietul câine, care simţise parcă totul, stătea aşezat numai pe picioarele ei şi nu se îndura să plece, scâncind. Tinca se înţelegea atât de bine cu el fiindcă pricepea aproape tot ce îi spunea stăpâna lui. Pe vremea când am stat acolo, câinele nu avea voie însă să intre în spaţiul unde noi luam de obicei masa şi care dădea direct în curte, dar uneori se mai strecura şi el, ajungând chiar până în bucătărie, de unde veneau mirosurile de bucate gătite de Tinca. Şi Tinca se uita la el dojenitor, gonindu-l afară după ce îi băga în botuc câte ceva bun, iar el, în loc să plece, se ducea atunci într-un colţ al camerei şi, ridicându-se în două labe, cu cele superioare făcea gestul de rugăminte să-l mai lase, că tare îi plăcea să fie alături de stăpâna lui. Iar Tinca se punea pe râs şi el atunci dădea un lătrat şi o zbughea afară. Iar ea ne spunea după aceea: „L-aş lăsa, că tare mi-e drag, dar e plin de purici în blană aia nescărmănată!" Şi eu, după plecarea lor în Bulgaria, înainte ca cineva să se fi mutat acolo, treceam în fiecare zi de la şcoală pentru a vedea ce face Cuchi, iar el venea la mine la poartă imediat ce îl strigăm. Am vrut să-l iau cu mine în strada Traian, la gazdă, dar nu s-a lăsat dus; a rămas acolo, hrănit de vecini, ca s-o aştepte pe draga lui stăpână. Şi într-o zi de iarnă, după ce casa fusese ocupată de noii veniţi, nişte macedoneni, întrebându-i de câine, mi-au spus că acesta murise nu de mult, fiindcă nu mai voia să mănânce ceea ce îi dădeau ei. Murise, de fapt, de dorul stăpânei, acolo unde le simţea peste tot prezenţa, cu instinctul lui unic. La fel ca şi câinele soldatului din poezia ştiută de toată lumea a lui Vasile Militaru.

Anul 1940 trecuse cu toate evenimentele cunoscute, în primul rând cu alungarea legionarilor de la putere de către generalul Antonescu şi, deci, şi cu salvarea a sute de mii de evrei de la pieire, iar eu am reuşit să fac Crăciunul cu ai mei, la Sulina, fiindcă a fost o iarnă destul de blândă şi Dunărea nu a îngheţat. Curgeau doar sloiuri la vale, dar liniştea acestei ierni era tulburată de unele incursiuni ale flotei militare sovietice spre gurile Dunării, cu intenţia de a pătrunde chiar în canal, pentru a se convinge dacă din partea noastră se va riposta. Desigur, trupele noastre de apărare erau acolo, zona era minată iar pe ţărmul mării reţelele de sârmă ghimpată se întindeau pe tot litoralul, în timp ce cazemate armate cu tunuri şi marina vegheau zi şi noapte. Venise şi o companie de artilerie antiaeriană, ce-şi instalase tunurile pe locurile virane din oraş. Iar vasele de pază şi patrulare se aflau la datorie, aşa că, până la urmă, vizitatorii provocatori nu au mai încercat până în vară, când evenimentele au luat întorsătura ştiută de noi cu toţii, adică începerea războiului antisovietic şi cruciada contra bolşevismului, aşa cum era denumită acea campanie. Atunci au venit şi nemţii cu armamentul lor de coastă, cu care au dublat puterea de foc, iar noi, când ne duceam pe la diguri, fiindcă pe coastă nu mai aveam voie, priveam de departe cazematele cu ţevile tunurilor, companiile de militari ce le deserveau fiind instalate în fostele spitale de carantină, de la marginea oraşului, de pe litoral. Acestea au fost condiţiile din ziua de 22 iunie 1941, când, practic, a început războiul. Dar eu şi mama fuseserăm evacuaţi, împreună cu toate familiile personalului ce deservea canalul navigabil, din vreme, în localitatea Mahmudia, de pe braţul Sfântu Gheorghe. Acolo ne-a găsit prima zi de război. Tata rămăsese ca toţi ceilalţi, mobilizat pe loc, la uzina electrică. Sulina a fost însă unul din primele oraşe care a fost atacat de aviaţia rusă, chiar din prima zi. Astfel, după plecarea primilor refugiaţi, atacurile furibunde cu escadrile de până la 30 de avioane vizau distrugerea rapidă a instalaţiilor portuare, a atelierelor de reparaţii, a uzinei electrice, dar şi de apă şi în special blocarea canalului prin scufundarea unor nave în port sau aflate în drum. Un adevărat iad s-a dezlănţuit şi asupra populaţiei care nu părăsise oraşul, astfel că, din partea acesteia, au fost victime numeroase şi locuinţe distruse, iar oraşul arăta ca după apocalipsă. În prima zi după bombardament, acel fatidic 22 iunie 1941, tata era la uzină, împreună cu Pascal, fratele meu cel mare, şi cu cei câţiva angajaţi, dar au avut noroc atunci când bombele care vizau uzina au început să cadă, toate ajungând în balta din vecinătate. Şi atunci el şi-a amintit de obiceiul acela al doamnei Lelia Jijie, soţia patronului, care, în fiecare an, în noaptea de Înviere, venea de la biserică la uzină cu coşuleţul cu 12 ouă sfinţite şi, cu ajutorul cuiva, îngropa câte trei în fiecare colţ al clădirii. Avea această grijă încă din timpul Primului Război Mondial, când avioanele germane bombardau Sulina, venind de la Constanţa ocupată de ei şi de bulgari şi nu au reuşit s-o lovească. Şi tata şi-a adus aminte că ultima oară când doamna Jijie pusese ouăle sfinţite fusese cu doi ani înainte, în 1939, atunci când uzină a fost vândută Administraţiei Dunării Maritime, căreea i se predase de către C.E.D. canalul navigabil şi toate instalaţiile şi dotările. Iar ei plecaseră să locuiască la via lor de la Bădila, aproape de Niculiţel. Dar tata nu a avut mult timp de gândire în ziua aceea şi şi-a dat seama că trebuie să dea o fugă acasă, ca să vadă ce se întâmplase acolo, fiindcă bombele căzuseră prin apropiere. Distanţa de câteva sute de metri a făcut-o în fugă şi, în drum, a văzut câteva urme de bombe în apropierea cazarmei de grăniceri, unde ostaşul de santinelă era la post. Acasă însă,în faţa dinspre stradă, un crater de peste patru metri demonstra că acolo căzuse o bombă de mare tonaj, care ar fi făcut locuinţa ţăndări dacă nu ar fi explodat la adâncime în solul moale. Şi faţada casei, o construcţie uşoară, de lemn, căptuşită cu scânduri, era ciuruită în întregime, cu geamurile smulse şi perdelele zdrenţuite, fluturând în vânt. A urcat în grabă şi a intrat în salonul casei. Şi acolo, pe peretele exterior, unde se aflau cele două tablouri mari de familie, unul al lui, purtând chipul de vaporean, şi altul al mamei, atârnau jalnic pe perete, cu sticlele făcute ţăndări. Iar tabloul lui era complet distrus de schije. Şi când a căutat mai jos fotografia mare, înrămată, a crucişătorului „Elisabeta", din 1911, unde se afla şi el cu întregul echipaj, dar şi cele două decoraţii de lângă ea, aceasta zăcea jos, pe podea, de nerecunoscut.

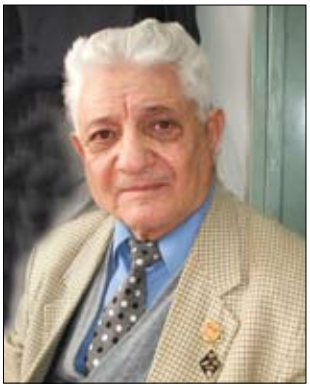
Întreaga lui mândrie, cu suvenirul ei, fusese spulberată. A ridicat-o ca pe o fiinţă iubită, a îndreptat în cuiul lor cele două portrete şi, ducând cu el tabloul distrus al „Elisabetei", a părăsit casa unde uşile rămăseseră vraişte de suflul bombei. La uzină, după ce l-a curăţat de cioburi, l-a învelit într-un ziar şi l-a dus în santina motorului, unde era şi adăpostul lor. Se gândea că mai târziu să vadă cine mai rămăsese acolo în imaginea veche în sepia. Tabloul însă nu a mai fost păstrat după terminarea războiului, fiind complet ciuruit de schije, nemaiputându-se reconstitui. Uzina electrică era unul din principalele obiective ce trebuiau distruse de inamic astfel că în cele patru-cinci raiduri zilnice ale aviaţiei sovietice ea era vizată de fiecare dată şi ruşii bombardau numai ziua, dar barajul artileriei noastre antiaeriene nu reuşeau să-l treacă, astfel, de cele mai multe ori, lansau bombele în balta din apropiere. Datorită însă acestor atacuri cotidiene, numeroase, din primele zile, s-a constatat că rezerva de muniţie pentru bateriile de tunuri scăzuse catastrofal, iar oraşul ar fi rămas fără apărare; şi gravitatea era cu atât mai mare cu cât, acolo, nefiind nici un aerodrom prin apropiere în condiţiile de izolare, avioanele de vânătoare nu puteau veni decât de la Constanţa pentru a contribui la respingerea atacurilor şi atunci singura cale era doar artileria antiaeriană de pe sol şi de pe vasele de război. S-a luat atunci măsuri ca într-o singură zi, cu orice riscuri, să fie adusă muniţia necesară, pentru o perioadă mare de pericol, cu cele trei şlepuri care aşteptau în portul din Tulcea, în mare secret, iar de la Constanţa sosise în acest scop puternicul remorcher „Mântuirea", care avea misiunea de a tracta şlepurile. Epopeea acestuia din acele zile grele pentru oraşul Sulina am povestit-o într-un alt material găzduit de revista *ProARME*[2], în care convoiul comandat de pilotul de Dunăre Daniel Dumitrescu a fost atacat în zona localităţii Gorgova şi bombele avioanelor ruseşti au scufundat remorcherul în care au mitraliat totul, făcând multe victime, pilotul fiind ucis la comandă şi pierind în adâncuri odată cu vasul. Era cumnatul meu, soţul surorii mele Adriana. A fost opera partizanilor ruşi din Delta Dunării, dintre care, desigur, unii erau chiar de acolo, din Gorgova, fiindcă nici localitatea, dar nici încărcătura nu au fost lovite, altminteri satul ar fi dispărut definitiv, cu toată populaţia lui formată în majoritate de ruşi şi lipoveni, iar canalul, blocat cu desăvârşire. Atacurile asupra oraşului au durat aproape două luni, până ce frontul s-a îndepărtat dincolo de Nistru iar trupele noastre încercuiseră Odessa, asediind-o în zona localităţii Dalnic, unde sovieticii au făcut o linie de apărare bine camuflată şi unde luptele au durat mai bine de două luni; iar în acest timp, de pe mare, vasele de război ruseşti bombardau cu tunurile de calibru mare liniile noastre, producând pierderi grele. Şi Odessa nu a căzut decât la 22 octombrie 1941, cu toate luptele purtate, după ce nemţii intraseră în Crimeea şi cuceriseră Sevastopolul, unde era flota rusă, care a trebuit să se refugieze în porturile rămase libere. Atunci, ruşii au predat oraşul. Dar această ofensivă pentru cucerirea Odessei purtată timp de două luni a adus pierderi ireparabile armatei noastre, oraşul putând fi ocupat totuşi numai prin blocajul lui, acesta fiind complet izolat de restul armatei ruse. O mare greşeală a mareşalului, aşa cum afirma unii istorici în cărţile lor[3], care a dus la peste 17.000 de morţi şi numeroşi răniţi, dintre care foarte mulţi din Regimentul 33 Dorobanţi de la Tulcea. Acolo a murit, strivit de tanc, şi profesorul nostru de latină, Sandu Andrei, fost absolvent eminent al liceului nostru, care de-abia venise din facultate, proaspăt licenţiat. Era nu numai un latinist strălucit încă din liceu, dar şi un dirijor de mâna întâia, căruia bătrânul nostru profesor de muzică, Udrescu, i-a încredinţat corul liceului încă din anii premergători începerii războiului, unde a trebuit să plece odată cu Regimentul 33 Dorobanţi din Tulcea care, la Dalnic, a pierdut majoritatea cadrelor ofiţereşti, după luptele crâncene din sudul Basarabiei, cum au fost cele de la Chilia sau Tătarca. Ce s-a întâmplat mai departe la Odessa, când sediul statului-major al armatei române a fost aruncat în aer de către partizanii ruşi ascunşi în catacombele de sub oraş, dar şi de execuţiile care au urmat, e de domeniul apocalipsei, iar adevărul asupra lor nici până azi nu s-a dezlegat de către istoricii care îl apără pe mareşal sau cei care îi sunt împotrivă, din afara ţării. Cert e că această victorie, cu urmările ei, a cântărit greu în balanţa care l-a dus pe mareşal în faţa plutonului de execuţie, dar şi la trecerea României în rândul ţărilor învinse cu toate consecinţele respective din ţară. Şi astăzi puţin mai cred că va mai exista un nou proces care să dovedească nevinovăţia mareşalului, dar şi al celorlalţi condamnaţi în acea lună mai, din 1946. Astfel, în octombrie 1941, armata noastră şi-a declarat misiunea împlinită şi, conform înţelegerii cu Hitler, mareşalul lăsând doar trupe de ocupaţie în Transmistria, diviziile au revenit în ţară pentru refacere. Şi toată lumea era încredinţată că războiul, pentru noi, s-a terminat. A urmat referendumul făcut de mareşal pentru obţinerea încrederii poporului, fiindcă el reîntregise hotarele ţării şi, deci, putea fi declarat salvatorul ei, cu convingerea că, după victoria Axei, ne vom recupera şi Ardealul nostru sfârtecat, unde sute de mii de români sufereau împilarea maghiară. Iar eu şi mama, care în acest timp eram la Tulcea, unde locuiam cu chirie la familia unei cârciumărese, doamna Ioan, pe strada Păcii colţ cu strada Sfinţii Împăraţi, urma să rămânem şi peste iarnă acolo, fiindcă în locuinţa noastră de la Sulina nu putea fi pace datorită bombelor căzute în apropiere, dar şi datorită faptului că foarte multe familii nu aveau încredere să se întoarcă înainte de terminarea războiului. Astfel, în iarna aceea şi până în vara anului 1942, noi am locuit la Tulcea, în timp ce tata rămăsese mobilizat la Sulina. Aşa întreaga perioadă cât eu am frecventat clasa a VIII-a, noi am stat la Tulcea, însă mama se ducea mereu la Sulina, unde tata începuse reparaţia casei avariate şi apoi revenea la mine, la Tulcea, pentru a avea grija mea. Şi în acel an, Remus Cocu venea aproape zilnic la noi, mai ales în perioada sfârşitului de an şcolar, când făceam împreună pregătirea pentru examenul de sfârşit de an, dar şi pentru bacalaureat, el fiind, de altminteri, îndrumătorul meu la geometrie analitică şi algebră superioară. În primăvara aceea, având de acum aproape 20 de ani, eu am fost recrutat, dar şi el; ştiam că în vară, după ce vom lua bacalaureatul, dacă nu intrăm la politehnică sau la altă facultate scutită de front, atunci trebuia să plecăm fiecare dintre noi la o unitate militară şi, desigur, la o şcoală de ofiţeri. Şi acum pentru noi, românii, războiul reîncepuse odată cu finele anului 1941, când Hitler a cerut mareşalului cele 15 divizii ale ţării pentru ofensiva ce o proiecta în primăvara anului 1942; în urma respingerii armatei germane din zona Moscovei până la Cotul Donului. Şi într-o dimineaţă de început de iunie, trecând împreună prin faţa grădinii publice pe lângă faleza Dunării, ne-am gândit să facem o plimbare cu una din bărcile albe ale Ligii Navale Române ce erau acostate pentru agrement chiar acolo. Am sărit amândoi, tinereşte, în barcă, iar eu, care eram cel obişnuit cu mânuirea lopeţilor, am pornit ambarcaţiunea trăgând uşurel la rame spre vale, în direcţia micului far din apropierea fabricii Prodanof. Dar în acea dimineaţă mi s-a părut că prietenul meu era destul de îngândurat, mai ales că, la un moment dat, şi-a scos o ţigară din pachetul *Carpaţi* pe care o fuma în tăcere. Iar pe Dunăre treceau destul de multe vase de diferite tonaje, iar în mare viteză şi câte o vedetă militară cu steagul cu zvastica nazistă. Priveam amândoi spre colnicul Horia cu dealul monumentului eroilor de la 1877, apoi la geamia ce se oglindea în apele Dunării, dar şi la liceul nostru pe care nu peste multă vreme urma să-l părăsim pentru totdeauna şi dacă întâlneam câte o lotcă de pescari bărboşi, nu-i mai priveam atât de prietenoşi, mai ales de când îl pierdusem pe Daniel. Şi trăgând barca mai aproape de mal, eu m-am aşezat pe fundul ei, bătut de soarele blând al dimineţii de vară, lăsând barca să fie dusă de curent. Atunci el a întrerupt tăcerea, spunând: „Ştii tu Fane că eu m-am răzgândit? M-am hotărât să intru la şcoala de ofiţeri de artilerie antiaeriană de la Bucureşti. Nu e pentru mine ingineria minieră, aşa cum mă gândeam mai înainte. Până termin şcoala, războiul se termină şi el şi vreau să intru în cadrele de elită ale armatei. Mi-ar place mult să ajung profesor la o astfel de şcoală şi chiar mai departe dacă se va putea. Vreau să fiu militar". Deşi am citit pe faţa lui dezamăgirea, totuşi, tot el mi-a spus consolator: „Hai, nu te necăji, Fane, începând din toamnă vom fi amândoi la Bucureşti şi ne vom vedea ca şi acum". Tot pe mine încerca să mă consoleze el, dar eu simţeam că alta era cauza hotărârii sale. Era soarta… „Dar ce spune tatăl tău?" l-am întrebat. Mi-a răspuns că şi el l-a îndemnat, fiindcă tatăl lui era un patriot dintr-o familie de militari macedoneni veniţi aici după 1913, când România luase Cadrilaterul, în urma Păcii de la Bucureşti. Până la urmă, n-am făcut nici o tragedie din toată povestea şi, privindu-l, cu silueta lui înaltă şi zveltă, dar şi cu inteligenţa precum şi cu spiritul lui, mi-l imaginăm cum va arăta în uniforma de elită a armatei Române şi am început chiar să mă bucur. Peste câteva zile ne-am despărţit, el ducându-se acasă, la Beidaud, pentru a se pregăti acolo cu cele necesare pentru plecarea la Bucureşti, la şcoala militară. Dar soarta mea era cu totul alta. Eu eram marcat de mastoidita mea veche şi ştiam că în anul acela, 1942, nu puteam pleca la Politehnică fiindcă mai înainte trebuia să mă prezint unui specialist, care trebuia să mă opereze, astfel că am plecat la Galaţi, unde mi-am dat bacalaureatul, împreună cu un mic grup de colegi, fiindcă nu au fost chiar puţini cei care au optat pentru cariera militară şi care au plecat direct la şcolile respective. Ştiam că îl voi întâlni pe Remus de-abia după ce şi eu voi ajunge la Bucureşti şi voi intra la Politehnică. Luasem bacalaureatul clasificat al cincilea din 55 de candidaţi reuşiţi, spre marea mândrie a familiei, şi am intrat ca funcţionar la Direcţia Dunării Maritime de la Sulina, unde, în toamna anului 1942, familia noastră a revenit în vechea ei locuinţă, dar încă neterminată. Acolo am strâns banii necesari pentru operaţia mea, pe care urma s-o fac înainte de examenul de la Politehnică şi apoi să-mi urmez cei peste patru ani de facultate, în cazul când voi trece examenul. Soarta a vrut să intru şi aici clasificat chiar mai bine, adică al treilea, desigur ca bursier, cu drept de a locui la căminul de studenţi din strada Barbu Delavrancea, dar eu aveam unde locui şi anume la sora mea Adriana, care venise la Bucureşti şi, ca văduvă de război, i s-a dat dreptul de a deschide un salon de coafură în clădirea de pe bulevardul Carol, denumită „Vârful cu dor", la numărul 44, din apropierea bisericii Armenească, chiar lângă staţia de tramvai 24, care pe atunci trecea pe Bulevardul Carol. Acolo m-a găsit, în aceeaşi toamnă târzie, Remus Cocu, care se afla în ultimul an al şcolii militare de artilerie antiaeriană de pe strada Izvor, când, ciocănind la uşa intrării din curtea imobilului, am rămas uimit cât de bine îi stătea uniforma cu gradul de elev plutonier, cu cizmele bine lustruite şi centura pe talia lui de parcă era turnat pentru un film în care eroul principal era chiar el. Ne-am strâns la piept voiniceşte unul pe altul şi apoi au urmat multe din duminicile noastre în care el era liber şi mă invita uneori la bodega Gambrinus, la o halbă de bere pe care eu nu mi-o puteam permite din banii puţini pe care îi mai aveam din ce adunasem pentru operaţia făcută cu câteva luni anterior. Era în toamna lui 1943, când veştile de pe front nu erau prea bune, dar Remus nu era îngrijorat în niciun fel. Rămăsese acelaşi tânăr vesel, chiar exuberant, şi era pasionat de cariera sa, unde talentul lui de matematician îl situase printre elevii cei mai buni ai anului său. Apoi Remus, sublocotenentul Remus Cocu, mai exact, a dispărut din viaţa mea pentru destul de multă vreme. Plecase pe front tocmai în perioada cea mai grea, când forţele sovietice se apropiau de hotarele noastre. Şi au trecut bombardamentele asupra Bucureştilor, actul de la 23 august, inclusiv Armistiţiul, până în primăvara anului 1945, când noi duceam războiul alături de ruşi, în Vest.

Era pe la mijlocul lunii martie a anului 1945 când eu, în cămăruţa mea cam neîncălzită, din lipsă de lemne, lucram la redactarea unui plan de situaţie pe care îl ridicasem pentru o parcelă aflată în zona Facultăţii de Agronomie şi îi calculasem coordonatele, o aud pe sora mea, care urcase în casă din atelier, că mă strigă: „Ţi-a venit prietenul, Fane!" Şi uşa s-a deschis şi în cadrul ei, împins uşurel de Adriana, mi-a apărut în faţă Remus, în uniforma lui de sublocotenent, cu mantaua pe el, fiindcă vremea era încă rece. Şi Adriana ne-a lăsat singuri, întorcându-se la treburile ei, iar noi ne-am privit unul pe altul cu bucurie, luându-ne de mâini şi neştiind ce să ne spunem. Am rupt eu tăcerea: „Unde ai dispărut frate, că nu mai ştiu nimic de tine de atâta vreme, eroule!" El şi-a scos mantaua, a aşezat-o pe pat şi m-a luat ca de obicei de umeri, cu prietenie, spunându-mi într-o doară: „La datorie, Fane!" Iar eu am simţit în inima lui în acel moment o undă de regret privindu-mă; regretul că renunţase la hotărârea de a deveni student la politehnică după bacalaureat şi nu după aceea,

[2] *ProArme* nr. 3 (7) 2010 p.12, articolul „Tragedia de pe *Mântuirea*".
[3] Alex Mihai Stoenescu, *Armata, mareşalul şi evreii*, Editura RAO, 2010.

CONTINUARE LA PAG. 26

Evadările tanchiștilor

de colonel (r)
George Gheorghiu

Tanchiștii Regimentului 1 care de luptă din Divizia 1 blindată „România Mare”, care au produs pierderi grele inamicului în luptele de la Podu Iloaiei (Iași) și care apucaseră să iasă din încercuirea de la Scobâlțeni–Dorohoi, din 20 august 1944, se regrupaseră, în seara zilei de 25 august 1944, undeva în județul Bacău, mai exact în satul Valea lui Ion când, în dimineața zilei de 26 august 1944, tanchiștii români au constatat cu uimire că iarăși sunt înconjurați de sovietici. Pe la ora 9.00, un ofițer superior sovietic, însoțit de un translator, s-a prezentat locțiitorului comandantului de regiment, locotenent-colonelul Gheorghe Matei, cu ordinul să lase materialul așa cum se află, pe loc, iar oamenii să debarce la Blăgești, fără armament individual, urmând ca apoi să se deplaseze succesiv și separat, pe loturi, în funcție de grade, întâi ofițerii, apoi subofițerii și trupa. Imediat după plecarea sovieticului, locotenent-colonelul Matei a chemat ofițerii din subordine ca să le transmită dispozițiile comandamentului sovietic. Pentru majoritatea dintre aceștia, între care și sublocotenentul **Ion S. Dumitru** *(foto)*,

situația era limpede: militarii români urmau să fie rupți de tancuri și de autotunuri (tunuri de asalt) după care, o dată dezarmați, erau trimiși drept în Siberia, în prizonierat. Ofițer curajos, lucid, spontan, sublocotenentul Dumitru nu s-a împăcat cu situația de a se preda fără luptă, dar cum în noile condiții numai de luptă nu putea fi vorba, nu mai rămânea decât o singură soluție: fuga. Cum nu-și putea permite să părăsească unitatea fără știrea comandantului său, s-a prezentat să-i raporteze situația. „Faci cum crezi dumneata că este mai bine” i-a spus locotenent-colonelul Matei. Cum nu mai era timp de pierdut, sublocotenentul a trecut degrabă la întocmirea planului.

Prima evadare (26 august 1944)

I s-a alăturat plutonierul **Ion Cojocaru** *(foto)*, comandantul plutonului 2 tancuri, scopul fiind acela de a ajunge la Târgoviște, garnizoana în acre se afla cazarma unității lor. În memoriile sale de război, ofițerul a consemnat: „Am privit spre orizont, de-a lungul văii râului Bistrița. Pădure, cât vedeai cu ochii. De la noi până la liziera pădurii erau ierburi perene înalte, ca într-o încrengătură cu tufișuri de arboret. I-am spus lui Cojocaru să meargă la un interval de 10–12 pași

de mine, să simuleze că ambii culegem semințe, fructe, porumb știuleți, dacă găsește să bage în gură, să mestece și apoi să scuipe conținutul. Ne-am îndreptat direct către un soldat bătrân din paza lagărului, care stătea proptit într-o pușcă lungă și ne urmărea cu privirea. la vreo 20 de pași ne-am oprit din căutat și ne-am adresat lui: „*Slușe, tatuka!* Ne este foame. Lasă-ne să culegem o traistă de fructe”. *„O, molodeț, molodeț! Davai!”* (Hei, copii, copii! Duceți-vă!) Am mers mai departe, cățărându-ne prin câțiva pruni ori aplecând crengi care nu aveau fructe, simulând, până ne-am îndepărtat la vreo 150 de metri de santinelă, tot prin spații deschise, să ne vadă, dar el ne-a lăsat în plata Domnului”[1]. Au ajuns în comuna Gârleni, unde au dat de plutonierul Constantin Miron, din aceiași unitate cu ei, și el evadat. Miron i-a cazat peste noapte la un cumnat de-al său. În dimineața zilei de 27 august 1944, după ce au îmbrăcat straie țărănești, înlocuind combinezoanele de tanchist, cei doi și-au continuat drumul, ținând-o către sudul județului. Ruta aleasă includea ocolirea Bacăului prin partea de vest, prin comunele Măgura și Luizi Călugăra. Au fost prinși de o patrulă sovietică în gara Bacău și închiși în penitenciarul care fusese golit de deținuții de drept comun de către sovietici, în locul lor introducând militarii români luați prizonieri imediat după 23 august.

A doua evadare (28 august 1944)

Relatează fostul sublocotenent Dumitru: „După apelul de dimineață, pe la ora 9.00, sergentul-major care era șeful pazei am înțeles că pleca în oraș la comandatură să comunice efectivul de masă și că se înapoia peste două ore, iar atunci să fie terminată stivuirea lemnelor pe care o începuserăm de dimineață. Ca să nu lase timp de gândire, arestații mutau dintr-o parte în alta steri de lobde de lemn. Am descoperit un segment de sârmă ghimpată de deasupra zidului, cam de 2,25 metri înălțime, rupt și căzut în partea exterioară. Alunecarea pe sub rețeaua de sârmă era posibilă. I-am șoptit lui Cojocaru:

– Ioane, eu evadez. Escaladez zidul.

– Și eu după dumneavoastră.

– Să mă urmărești bine de la o distanță de 12–15 metri!

– Am înțeles!

Când m-am întors cu lobda în spinare, pe lângă zid, și am ajuns în dreptul locului unde lipsea segmentul de sârmă, am lăsat lobda pe pământ, fără zgomot, m-am apropiat la un pas de zid, și la vreo 40–50 centimetri distanță am fentat și am prins marginea de sus a zidului. Am avut noroc, zidul avea partea de sus înclinată spre exterior și l-am prins bine de muchie. Din efectul saltului (ridicării), prin fentă și ușor balans, am prins cu piciorul drept marginea zidului, sărind afară. Am căzut ca un buștean, pe lat, pe un strat gros de buruieni verzi de lângă zid și care miroseau puternic a pelin, izmă și urzică moartă. Am sărit în picioare și am rupt-o la fugă spre o tarla de porumb. Trosneau cocenii pe unde treceam și, numai după ce parcursesem mai bine de 500 de metri în lan, am auzit un foc de armă și la vreo jumătate de minut pe cel de-al doilea. De-abia atunci m-am oprit din fugă în capătul unui petic de cultură de cânepă, în mijlocul tarlalei de porumb, pentru a-mi regla respirația. Am auzit cocenii trosnind și l-am zărit pe Cojocaru fugind. L-am fluierat. S-a oprit, m-a văzut și a venit spre mine. De-abia mai respira.

– Când ai auzit primul foc de armă unde erai?

– Intrasem demult în porumb.

– Hai, ia-o încet, că trebuie să ne îndepărtăm de zona asta”[2].

Ziua de 29 august i-a găsit în localitatea Faraoani, la sud de Bacău, apoi, timp de două zile, au mers spre sud doar pe timp de noapte, la lumina lunii. Au evitat patrulele sovietice, au mâncat ce au apucat, iar în seara de 30 august au părăsit cu bine teritoriul județului Bacău, îndreptându-se, cu un tren de marfă, spre Mărășești. În ziua de 8 septembrie 1944, abia, pe la ora 15.00, de Sfânta Maria Mică, bravii noștri tanchiști au ajuns la destinație. Cum erau ei îmbrăcați, aidoma unor veritabili țărani moldoveni, încălțați în opinci, cu sumane, cu câte o bâtă noduroasă la îndemână, nimeni nu i-a recunoscut. Colonelul Cristache Iliescu, comandantul regimentului 1 care de luptă, când a dat cu ochii de ei a rămas mut. După care i-au dat lacrimile, nevenindu-i a crede că subordonații săi mai se aflau în viață. Ceilalți militari români capturați în condiții aproximativ similare sublocotenentului Ion S. Dumitru, circa 130.000, aveau să ia, într-adevăr, drumul Siberiei. Circa 75.000 dintre ei nu-și vor mai revedea niciodată patria.

Cine a fost, de fapt, sublocotenentul Ion Dumitru?

Originar din Robănești-Dolj, născut de ziua mărțișorului, în 1921, Dumitru a urmat cea mai mare parte a liceului la Colegiul Național „Carol I” din Craiova, ulterior la Liceul militar „Mihai Viteazu” din Timișoara, pe care l-a absolvit în 1941, luând bacalaureatul cu o medie foarte mare. A urmat Școala militară de ofițeri activi de infanterie din București, fiind avansat la gradul de sublocotenent la 1 iulie 1943, în cadrul promoției de ofițeri „Mihai Viteazu”, fiind repartizat la cerere în Regimentul 1 care de luptă (tancuri) din Târgoviște. A urmat cursuri de specializare pentru tancuri la Centrul de Instrucție al Motomecanizării din București, la Centrul de Instrucție al tancurilor din Târgoviște și, în final, în Germania, la Centrul de Instrucție al tancurilor din Fallingbostel (Hanover), în cadrul Regimentului 6 tancuri, unde a fost elevul locotenent-colonelului Prinz von Schönburg-Waldenburg, subaltern și colaborator al generalului colonel Heinz Guderian, când acesta era inspector general al Trupelor rapide de tancuri din armata germană.

[1] Ion S. Dumitru, *Tancuri în flăcări*, Editura Nemira, București, 1999, p. 121.

[2] *Ibidem*, p. 125–126.

(Sursa foto: forum.axishistory.com).

În bătălia de apărare a Moldovei din vara anului 1944, sublocotenentul Dumitru a făcut parte din Regimentul 1 care de luptă (Târgoviște), încadrând funcția de comandant al plutonului 2, ulterior la companiei 2 tancuri mijlocii T4, acționând contra tancurilor mijlocii și grele sovietice în luptele de la Scobâlțeni, Săbăoani, Sinești și Boghicea, unde tanchiștii de sub comanda sa au avut un comportament admirabil. Pe islazul de la Săbăoani, de pildă, „în cooperare cu pionierii români și 4 piese antitanc, calibrul 75 mm germane, o formație sovietică de peste 20 de blindate a fost distrusă în 3 minute, islazul devenind un cimitir de tancuri rusești"[3]. Din februarie 1945, cu Regimentul 2 care de luptă (București), participă pe teatrul de operațiuni din vest, alături de sovietici, finalul războiul găsindu-l în estul Austriei. Pentru faptele de arme excepționale, sublocotenentul Ioan S. Dumitru a fost decorat cu cea mai înaltă distincție militară românească, Ordinul „Mihai Viteazu" clasa a III-a cu spade în grad de cavaler. Comandantul regimentului 2 care de luptă, colonelul Stan Zătreanu, în propunerea de decorare, a menționat: „Se poate afirma că faptele de arme ale acestui ofițer au cântărit greu în balanța victoriilor Regimentului 2 care de luptă". Ofițerul va rămâne în armată, ca instructor, până în 1953. Din păcate, datele biografice, atât ale sale, cât și ale camaradului său de evadare, din vara lui 1944, plutonierul Ion Cojocaru, sunt incomplete. Noroc, totuși, cu cartea sa de memorii, *Tancuri în flăcări*, redactată imediat după revoluția din 1989, dar apărută abia în 1999, prin grija soției sale. La data apariției cărții însă nici ea nu se mai afla în viață.

[3] *Ibidem*, p. 149.

CONTINUARE DE LA PAG. 24

cum îl sfătuise tatăl lui, adică după ce îşi va lua gradul de ofiţer. Şi în acel moment s-a uitat pe planul de pe masa mea de lucru dar şi la carnetul cu datele măsurătorilor de pe teren şi mi-a spus: „Ce bine ai făcut tu, Fane! Războiul nu e jucărie de copii, nici vise romantice, de adolescenţi!" Şi mai departe nu mi-a mai spus nimic; adică pe unde a fost şi prin ce a mai trecut era secret şi eu o ştiam. S-a scotocit apoi în buzunarul de sus de la veston şi a scos două bilete de spectacol. Le luase pentru noi doi la lojă, aşa ca orice ofiţer care se respectă, dar nu s-a gândit la vreo dulcinee, ci la mine, la cel mai bun prieten al lui, cu care dorea mult să fie împreună, şi nu la Gambrinus, la o halbă, ci la o piesă de teatru, parcă predestinată aş spune eu, în care juca magistral marele artist de mai târziu Giugaru și, dacă nu mă înşel, şi Birlic: „Cerşetori în haine negre". De ce tocmai această piesă şi nu una mai veselă? O comedie în felul ei... Era târziu când s-a terminat spectacolul şi el avea tren chiar în noaptea aceea şi de aceea nu a dorit să bea absolut nimic. Am plecat amândoi de la teatrul care era în sala din spatele clădirii Monitorul oficial, mergând alături, în timp ce el fuma, până la staţia tramvaiului 5, din faţa spitalului Colţea. Se ducea la o rudă care locuia pe strada Dorobanţi, pentru a-şi lua valiza, şi de acolo la gară, iar eu m-am oferit să-l însoţesc până acolo, dar el mi-a spus: „Fane, peste o lună se termină războiul şi viu iar. Atunci, vom fi mult timp împreună şi am să-ţi povestesc totul şi ţie". Nu peste multă vreme a sosit tramvaiul şi, îmbrăţişându-ne, s-a urcat dintr-un salt în vagon şi de acolo mi-a făcut cu mâna până a dispărut în noapte. Iar eu am rămas cu sentimentul unei singurătăţi apăsătoare şi, cu paşi grei, m-am îndreptat spre casă, acolo, în apropierea pieţei Rosetti, cu statuia ei impasibilă ca şi soarta. În noaptea aceea, după ce mi-am terminat redactarea planului la care lucram atunci când venise prietenul meu, cu greu am reuşit să adorm. Întâlnirea cu el după aproape un an de când nu am mai ştiut nimic de soarta lui şi după aproape şapte luni de când noi întorsesem armele împotriva armatelor germano-hortyste, iar războiul ajunsese dincolo de hotarele ţării, în Ungaria şi Cehoslovacia, mi-a redeşteptat toate amintirile noastre comune din anii liceului. Şi mi-a revenit în minte acea dimineaţă însorită de iunie a anului 1942, când amândoi ne aflam pe Dunăre, în barca Ligii Navale Române, şi când el mi-a anunţat hotărârea lui de a merge la şcoala de ofiţeri de artilerie antiaeriană. Dar în dimineaţa aceea, Remus nu mai era acelaşi tânăr vesel de totdeauna, ci frământat în adâncul sufletului, fumând ţigară după ţigară şi aruncând chiştoacele în apă. Era momentul în care destinul lui îi deschisese poarta spre un drum scurt şi nefast. Din acel moment, soarta îi hărăzise mai puţin de trei ani de viaţă, dar şi o moarte năprasnică şi nedreaptă. Iar eu, după despărţirea de el, nu-mi puteam îndepărta imaginea lui de atunci, din dimineaţa aceea de vară, dar nici de momentul despărţirii noastre din staţia tramvaiului 5, când acesta l-a luat cu el definitiv în noapte, dar şi în drumul spre neant. Şi au trecut câteva săptămâni şi eram prin luna aprilie când, într-o dimineaţă, pe lungul hol din faţa secretariatelor de la Politehnică, mi-a ieşit în cale vechea noastră cunoştinţă, dar şi principalul jucător de poker de la Tulcea al lui Remus Cocu, nimeni altul decât acel G., poreclit nu ştiu de ce de colegii lui Dihania şi care intrase la facultatea de construcţii cu un an înainte. Îl întâlneam deseori la venirea sau plecarea de la cursuri. De cum m-a văzut, primul lucru pe care mi l-a spus a fost: „Fane, tu ştii că Remus a murit? A fost împuşcat de un rusnac în gara Sinaia !..." Am rămas înmărmurit, înlemnit de şocul teribilei veşti. Am simţit în acel moment cum mintea mi se întunecă şi nu l-am mai putut vedea pe interlocutorul meu, clătinându-mă, iar el m-a luat repede de braţ, strigând: „Ce-i cu tine, mă? Stai, liniştește-te!" Mi-am revenit şi el m-a luat şi ne-am dus în holul de intrare din vechea clădire, aceea din strada Polizu, unde era Politehnica pe atunci, şi ne-am aşezat amândoi pe una din băncile de lângă masa mare de acolo. Şi mi-a povestit tot ce ştia din scrisoarea pe care o primise de acasă şi în care i se spunea despre moartea lui Remus, de care se vorbea în oraş. Şi iată ce am aflat de la el: Era a doua zi după despărţirea noastră şi el, nu ştiu de ce, se afla în gara Sinaia, pe peronul acesteia, împreună cu un grup mic de ofiţeri români, aşteptând plecarea trenului, la o ţigară şi la o glumă, aşa cum se obişnuieşte între camarazi de aceeaşi vârstă şi, poate, din aceeaşi armă. Se bucurau, poate, fiindcă războiul se apropia de sfârşit şi, desigur, pentru că unii dintre ei sperau ca nu peste multă vreme să-şi revadă familiile, fraţii, surorile, dar şi iubitele care îi aşteptau. Şi o atmosferă de optimism se degaja din rândul lor. Dar prezenţa lor, mai ales în acea atmosferă caldă, solidară, a atras atenţia în mod neplăcut unui grup de ofiţeri şi subofiţeri ruşi care, la mică distanţă de ei, a început s-ăi privească în mod suspicios, chiar duşmănos. Şi la un moment dat, în timp ce, cel mai vesel din grupul de ofiţerii români râdea de cele povestite de camaradul lui de alături, unul dintre subofiţerii ruşi s-a îndreptat cu paşi repezi spre el şi, scoţând pistolul greu, de la şold, l-a descărcat în tâmpla acestuia, care s-a prăbuşit fulgerat la picioarele lui. Şi cu arma îndreptată ameninţător asupra celorlalţi s-a retras cu spatele în grupul de militari ruşi, care îi priveau sfidători. Iar cel ucis, plin de sânge, căzut pe peronul gării Sinaia, nu era decât prietenul meu de care de-abia mă despărţisem cu o seară înainte, sublocotenentul Remus Cocu, absolvent strălucit al şcolii militare de antiaeriană. Noii noştri stăpâni îşi începuseră măcelul în ţara care era, de acum, sub cizma lor. Ce s-a întâmplat mai departe, desigur că scrie în dosarul întocmit de organele militare de anchetă ruso-române, iar argumentul rusului a fost că sublocotenentul Remus Cocu îşi bătea joc, în acel moment al uciderii lui, de Armata Roşie şi de măreaţa lor Rusie. Şi mai mult ca sigur că subofiţerul sovietic a fost şi decorat pentru fapta lui vitejească, sfidând armata romană care lupta alături de a lor. În ziua aceea nu am mai putut intra la cursuri şi i-am povestit colegului şi prietenului meu de facultate, Petre Suciu, totul. Era ardelean plecat din teritoriile ocupate de unguri; şi el, văzând lacrimi grele în ochii mei, m-a luat de umeri şi a plecat cu mine, însoţindu-mă până acasă, în bulevardul Carol 44, la sora mea, spunându-i şi ei întreaga poveste. A plecat de-abia spre seară la cămin, în strada Barbu Delavrancea, după ce mi-a ascultat toată povestea, a mea şi a lui Remus, prietenul meu, cel ucis atât de tânăr, în plină viaţă. Atunci în noapte, după ce a plecat Petre, m-am aşezat la masa mea, la proiectul pe care-l aveam de terminat, dar nu am putut să mă concentrez. Gândurile îmi erau încărcate de toate amintirile noastre comune, şi mi-am amintit şi de serile când, la poartă, pe el îl aştepta Irinel şi plecau amândoi, de mână. Dar tot atunci mi-am amintit şi că în ultimele luni, înainte de despărţirea noastră, el o pierduse din viaţa lui pe aceasta, care atunci când el se afla în vacanţa de Paşte a anului 1942, a fost căsătorită de părinţi, la numai 16 ani, cu un văr îndepărtat din Grecia, şi au plecat amândoi acolo, la Salonic, unde el îşi avea ferma de portocali; aşa cum de altfel fusese promisă de părinţi cu ani în urmă, obicei firesc în familiile de greci, care îşi căsătoreau fetele la vârste foarte tinere, fără să le întrebe dacă îşi iubesc logodnicii, iar voinţa părinţilor era lege. Şi atunci, în noaptea aceea de aprilie a anului 1945, cu o lună înainte de terminarea războiului odată cu capitularea Germaniei, noapte încărcată de doliul din inima mea, am depănat amintirea lor, a celor doi nevinovaţi pe care destinul i-a despărţit atunci când se credeau mai fericiţi, în primăvara vieţii lor, pe el aruncându-l drept în Neant, în plină tinereţe. Şi mărturia acelei nopţi de veghe a fost poemul pe care l-am scris atunci pentru prietenul meu, poem intitulat „Nostalgie", spre amintirea celui ce mi-a fost ca un frate: *Își dăruise inima lui Nely/ În anii când se mai cânta „Mandolinata"/ Şi-n nopți de vis, cu vraja primăverii,/ Lor le cânta Tosseli „Serenada"…// Hain destinul: ea pleacă departe —/ „Mandolinata" fu şi ea uitată;/ Cu nostalgia ca un dor de moarte,/ Pe Nelly n-a uitat-o niciodată*. Mă întreb şi azi unde or fi odihnind osemintele prietenului meu… Mai există, oare, cineva care să-i ducă un mic buchet de flori şi să-i aprindă o lumânare pe mormânt?

Când personajele se duc (2)

Scriu aceste rânduri în amintirea celui ce a fost **Petrescu Ion** (n. 16 iunie 1926, Mălureni, Argeș), general provenit din arma grăniceri, tată și bunic, pe care am avut ocazia, ca ziarist militar, să-l cunosc și să-l intervievez cândva, nu prea demult, totuși, în zile mai senine și mai calme decât

cele de azi (era pe la jumătatea lunii mai a anului 2005, mai exact). Atunci am cules primele note biografice reluate aici. Așadar, în 1948, la vârsta de 22 de ani, argeșeanul Ion Petrescu era încorporat pentru instruire în Batalionul de Grăniceri Orșova, ca soldat, peste șase luni devenind sergent (ca recompensă în urma unei acțiuni de frontieră), și imediat după aceea absolvent al Școlii de ofițeri de la Oradea (1951), al Academiei Militare (Facultatea de arme întrunite, 1959) și, în fine, al Facultății de Istorie a Universității București (1973). Avea să treacă în rezervă după 32 de ani de activitate, răstimp în care a parcurs toate treptele ierarhiei militare, până la gradul de general de brigadă și funcția de comandant al Brigăzii 1 Grăniceri Giurgiu. El însuși nepot și fiu de grăniceri, Ion Petrescu va fi, la rândul său, tatăl a doi fii, ambii ofițeri, între care unul, cel care îi poartă inclusiv prenumele, va combate o vreme în aceeași armă, începând din 1977. L-am cunoscut pe generalul Ion Petrescu, spuneam, într-un timp în care, la ideea colonelului Ion Petrescu, fiul său (pe atunci, directorul Trustului de Presă al Armatei), și alături de colonelul și camaradul de redacție Vasile Moldovan, tot grănicer, am realizat cartea *Semn de armă – harta României. Interviuri cu și despre grăniceri*, apărută un an mai târziu la Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I" din București. Am cunoscut în acele împrejurări mai mulți grăniceri, circa 20, veritabile personalități în arma respectivă, între care Vasile Petruț și Petre Geantă, unii întâlniți și înainte (Gheorghe Văduva), cu alții împrietenindu-mă atunci (Florea-Puiu Ciobanu), fiecare dintre ei foarte interesanți din perspectivă profesională, dar și ca oameni, cu o experiență de viață de-a dreptul fabuloasă, cum numai grănicerii o puteau avea. Ca un făcut, la scurtă vreme după apariția cărții, unul câte unul, „personajele" cuprinse acolo au început să ne părăsească, nume precum Sever Neagoe, Vasile Gheorghe și nu în ultimul rând Adrian Mierlușcă fiind la ora de față deja amintire. Ca un făcut, deși reclamau diferite afecțiuni specifice vârstei, fără excepție, toți aveau să dispară fulgerător, exact când cei apropiați se așteptau mai puțin, datorită unor comoții cerebrale, urmare directă a zilelor și nopților de tensiune și neliniște din anii tineri petrecuți sub arme. Pe undeva, nici generalul Petrescu nu avea să facă excepție. Trista veste mi-a dat-o Puiu Ciobanu, telefonic, pe 20 septembrie a.c., așa că în ziua imediat următoare, într-o vineri, pe o ploaie mocănească, după ce cu o săptămână înainte, tot de acolo, îl condusesem pe ultimul drum pe un alt personaj din cărțile mele (colonelul de tancuri Cojocea, evocat la pagina 14), m-am aflat la Cimitirul Militar Ghencea, alături de mulți alți foști grăniceri, dar nu numai, și de familia îndoliată, asistând la ceremonialul de înhumare a regretatului general de brigadă Petrescu Ion. Va rămâne, după cum a rânduit Dumnezeu, sau poate că întâmplarea, în cele câteva file de carte și în amintirea noastră, a acelora care l-am cunoscut, ca un om generos și blând, cu vorba bine cumpănită, echilibrat și sfătos, un tată de familie exemplar și un ofițer fără reproș. Odihnească-se în pace! (**D. Gîju**)

FOTOTECA ProARME

Au existat cândva grăniceri. Ion Petrescu într-o inspecție de rutină pe câmpul de instrucție al unei unități de grăniceri (primăvara anului 1972).

Reîntîlnirea.
Al doilea carnet al lui Sabin

1. Neîncrezător în Ăl de Sus fiind eu, şi cu un loc dintotdeauna rezervat în oastea raţionalilor lui Darwin. Asta pe lîngă că pun multe păcate din istoria omenirei pe seama ăstei instituţii cu un nume de rezonanţă: Biserica... Îndoielnic respectabile. Cel puţin pentru mine. Eu, cel care nu găsesc necesar a avea o teamă – pentru ulterioare pedepse plătite pe o altă lume, ori o motivatie absconsă şi divină pentru a face în general doar lucruri bune. Pe care le şi cam fac.

2. La vreo doua luni de la ultima mea descălecare (pr)in anticariatul de care am mai vorbit. Şi la care poate că s-ar fi cuvenit să devin şi acţionar. Asta prin prisma contribuţiilor mele mult prea periodice şi generoase. A se citi achiziţii, de regulă la fiecare dintre cele două–trei descălecări săptamînale, cu grele urmări în portofelul propriu. Deci la vreo două luni... m-au ţinut departe schimbările ce au avut loc în situaţia mea locativă. Cu tot ceea ce aduce ea la pachet: acte, bănci, meşteri bezmetici, iar bănci, materiale, saci, cutii, mutări, iar saci, cutii... Toate cu mari de durată şi negative rezultate în portmoneul de care am mai spus şi evident oglindite proporţional în puterea mea de cumpărare şi disponibilităţile de achiziţionare de vechituri. Şi n-am apucat să intru, măcar, în acel de Administraţie Consiliu!

3. În vizită acolo deja de vreun sfert de ceas. Cu puţine răsfoieli şi fără prea multe titluri remarcate. Ba chiar tinzînd a coborî simţitor calificativul ridicat de care se bucura în mintea mea stabilimentul de cultură. Să fie o urmare a eternizatei atotcuprinzătoare crize ori doar liniştea unei pentru toţi vacanţe? Aşa gîndeam şi mergeam mai departe. Raft dupa raft, un baleiaj complet şi profesionist. Nu ştiu de am acordat vreodată cea mai mică atenţie

rafturilor rezervate artei. De vreo achiziţie în domeniu, nici gînd, cu siguranţă. Dar atunci, cu totul excepţional, în generozitatea-mi desăvîrşită, hotărăsc să le dau aceeaşi atenţie, ca şi celorlalte. Un carnet format mic, cu artizanale coperţi din preşpan maro, fără de vreun înscris pe ele. Timpul într-una din puţinele situaţii, mai generos, îmi permite să-i acord secundele unei sumare răsfoieli. Un carnet de crochiuri. Ceva m-a frulgerat! Fila trei îmi sare în ochi cu un cunoscut nume şi prenume. Prea bine cunoscut. Scrise caligrafic şi în ton cu alte vremi, cu peniţa. SABIN POPESCU. Nu-mi vine să cred! O asemenea coincidenţă! Un asemenea noroc! Incredibil! După mai multe luni de la o altă asemenea achiziţie, aparţinînd aceleiaşi persoane. Din aceiaşi ani de prim război mondial. Un unicat. Prea puternic impresionat, îl închid rapid, fără de a mai da nici o filă, fără de a-i mai desluşi doritul conţinut. Va fi al meu! Îl ascund cu spatele în sus pe un raft din apropiere, apoi îl acopăr cu borseta. Şi-mi continui cotrobăiala. Chiar dacă, în continuare, nici nu mai vad ce răsfoiesc. Gîndu-mi era în altă parte. Şi nu-mi venea a crede! Aleg în fugă încă un titlu pentru achiziţie: *Mişcarea socialistă 1881–1900*. Nu ştiu de ce sau cu ce rost. Sînt aproape sigur că nu o voi mai deschide niciodată. Şi nu era chiar gratis. N-am mai avut curaj să-mi răsfoiesc draga, surprinzătoarea şi unica mea mare achiziţie. Nu ştiu de ce; era mai bine poate ca să îl descopăr în tihna de acasă, pentru o savurare pe de-a-ntregul ori, poate teama de a nu fi zărit de altcineva, care impresionat la rîndu-i, să propună un preţ mai mare şi să ajungă apoi înaintea mea la casieria adjudecatoare?!..

4. Unul dintre cei care m-ar fi votat cu siguranţă în acel ipotetic Consiliu de Administraţie, în fapt chiar unicul anticar aflat atunci printre cărţi, deşi pentru mine un anticar veritabil ar trebui să arate cu totul altfel decît un tînăr cu zulufi şi de puţin peste 20 de ani, profitînd de scăderea afluenţei de clienţi din interior, îmi acordă ceva mai multă atenţie. Eu, pentru inducerea în eroare a „inamicului”, hotăresc că-i bine să nu deschid un subiect legat de descoperirea mea, de legătura „de sînge” cu o anterioară identică achiziţie, ori de preţul subevaluat la care era oferită. Şi-l pun pe un drum greşit, încercînd cu o întrebare gen perdea de fum, chiar convins fiind de inutilitatea ei. Îl consult despre o eventuală reducere la cartea de socialism. N-am îndrăznit să-i spun şi de cealaltă. Preţul comorii mele mi-i s-a părut deja ridicol de mic. Deşi a fost doar o întrebare de aflat în treabă, culmea, el mi-a fost scăzut. Motivat ca fiind o favoare făcută pentru un client vechi. Neaşteptat. Prind curaj şi supralicitez. Surprinzător, el scade şi la Sabin Popescu. Oare care ar fi nivelul inferior la un preţ ridicol de mic?! Ce mi-aş putea dori mai mult?! Să fie oare în compensatie pentru neadmiterea mea încă în CA? Zîmbesc...

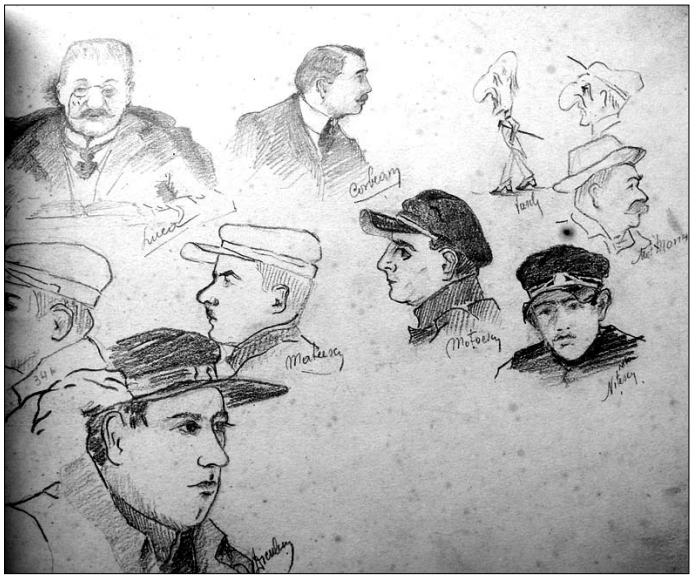
5. La trecuta aici găzduită măzgăleală pe teme sabinpopesciene, stăpînul revistei a făcut cîteva mici tăieturi. Pentru care l-am tras puţin de urechi. În limitele posibile treptelor pe care ne aflăm. Pentru că mica suprimare a eliminat o parte ce era în directă legătură cu titlul. Promisiunea... Care era aceea de a face tot posibilul

pentru a încerca să aflu cît mai multe despre sensibilul artist-soldat. Deşi... nimic n-am întreprins încă. Spre ruşinea personală şi autoasumată. Dar, Ăl de Sus – pentru crezători – mi-a mai dat o şansă, o motivaţie în plus, încărcătoare şi dădătoare de energie. Al doilea carnet al lui Sabin. Nu atît de deosebit precum primul dar, totuşi, o binevenită şi frumoasă completare.

6. În anticariat, cum bine îi șade bine firmei, s-a oprit şi Tudor Octavian, un critic de artă destul de cunoscut. Poate şi apreciat. Deh, firmă serioasă, clienţi cu ştaif. Deşi urmăream dialogul cu amfitrionul binevoitor mie, în timp ce mai şi răsfoiam, stînd pe vine (rafturi de jos greu accesibile, dar cu posibile alte "comori"), nu reuşeam să înţeleg mai nimic. Gîndul mi-era tot o bucurie. REÎNTÎLNIREA mă acapara cu totul. Fără a-mi da prea bine seama, am mai luat o carte. *Doamna Elena Cuza*, 1934. Deja s-au adunat trei achiziţii pînă acum. Cuminte aşezate cu fundu-n sus sub siguranţa borsetei proprii. O teamă totuşi îmi dă ghes. N-apuc să-mi prea dezvolt în imaginaţie subiectul pentru că pare a deveni prea repede realitate: Tudor Octavian are în faţă alegerile mele. Chiar de serios uşor ascunse de borsetă. Dar se pare că nu suficient. Şi... întoarce uşor, din curiozitate, coperta uneia dintre ele. Nu mai ştiu în ce ordine erau puse. Dar m-au luat deja căldurile. Dacă apucă să vadă carnetul, îi va merge cu siguranţă la inima, îl va considera un adevărat chilipir şi beneficiind de propria aura şi de personala autoritate ca şi de alte cu siguranţă reciproce privilegii de la anticar, va plăti dublu, iar conform principiului primul venit, primul servit va ieşi pe uşă cu alegerea mea. N-aştept asta. În doi timpi, fără prea multe mişcări, scot banii, iau cărţile, achit şi ies. Eu primul....

7. Acasă, adevarata REÎNTÎLNIRE... La fila 3, ceea cee m-a cucerit de la prima vedere. În fapt, sînt 2 note succesive, deşi la ceva timp una de alta, ambele semnate şi datate: *Azi 7 Octombrie 1916, ora 1 p.m./ am plecat de acasă pentru Botoşani./ la cazarma Regi 37 infanterie/ unde s'a instalat şcoala militară/ de ofiţeri de infanterie,* apoi *Azi 12 iulie 1918 ora 4 p.m./ am sosit acasă, după o lipsă de/ aproape doi ani, din Moldova,/ fiind demobilizat în com. Tuzla/ jud. Achirman*[1]*, de regim 5 inf cu/ gradul de sublocotenent (4 iulie 1918)*. Cu siguranţă că, între cele două consemnări, a fost, printre altele, întîiul carnet de schite. Cel despre care am dezvăluit într-un număr trecut. Da, se poate spune că, nemaifiind însemnari sub formă grafică de pe front, să nu pară a avea vreo importanţă deosebită. Însă pentru mine nu-i aşa. ARE. El este ÎNTREGITORUL. Completîndu-i celui anterior imaginea. Carnetul continuă cu un

exerciţiu de grafică. Literele, cifrele, cîteva cuvinte... Apoi o casă rustică, cu verandă, dependinţe, cîţiva copaci şi un titlu, *La Bunicu „Casa mare" 22/VII 916*, şi o semnătură cu cele 2 majuscule împreunate, urmează o mai bine conturată locuinţă, mai caldă, cu o căsuţă suspendată pentru porumbei: *La Bunicu Casa mică* 22/VII 916 Mereni (?). Interesată este şi evoluţia semnăturii. Într-o primă fază aceleaşi majuscule împreunate, apoi o completare ulterioară a numelui şi a prenumelui întreg. Devenind, în fapt semnătura care apare mereu sub aceeaşi formă, în carnetul de pe front. La următoarea filă, zece chipuri creionate, si cu numele alături. Poate cîţiva colegi: *Mateescu, Diculescu, Niţescu, Motoescu*. Cu siguranţă cîţiva profesori: *Corbean, Luca, Vasile*, mai gravi, de o altă vîrstă, ba chiar tinzînd spre o vagă caricaturizare. Apare un chip ce are la rever iniţialele 34 I. În continuare, 2 chipuri de fete, *Sofia si Tudosia,* împreună încadrate într-o jumatate de inimă, fiecare semnată cu iniţialele reunit, un de copil, *Aurel.* Şi în plan îndepărtat, un bărbat. Apoi o schiţă neterminată, o scenă de luptă corp la corp dintre doi militari, aflaţi în linia întîi, în reţeaua de sîrmă ghimpată. Poate cea mai elaborată este cea de la fila următoare, un vînzător ambulant de plăcinte, în halat (sau manta?), concentrat asupra tăierii produsului care este aşezat pe un cuptor portabil aflat pe un trepied. Împreună cu stigătura de reclamă a produsului: *Placintaaaa!!! Calde plăcintee!!!* Semnătura este din nou alta, un Sabin, foarte stilizat. Urmează un peisaj îndepărtat cu prea puţine detalii. Copaci, un gard continuu, dealuri. Datat 5 Iulie 1916 şi semnat, *Sabin*. Apoi cîteva mici crochiuri pe aceeaşi filă, o ţărancă în costum naşional cu fuiorul, cinava lingă tuciul de deasupra focului arzind, un vînzător de tingiri si un bătrîn cu păr şi barba albe, scos în evidenţă prin contrastul alb negru. Ultima imagine, de asemenea foarte elaborată, surprinde un vînzător de bragă, poate şi de zaharicale. Nu-(mi) mai fac promisiuni. Dar trebuie să reuşesc mult mai mult în demersul meu de a scormoni, cerceta, afla despre Sabin Popescu. Lumea lui, vremurile lui, cei din preajmă. Cineva, pentru mine inexistent, mi-a mai dat un impuls, mi-a mai oferit o bucurie. Incredibilă revedere. Se înclină,

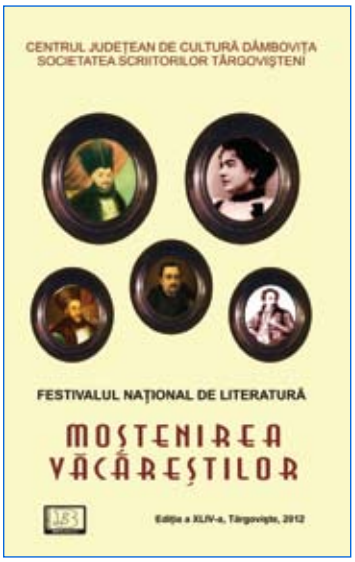
Cezar Pârlog
14/9/12

[1] Nu am găsit cu nici un chip nimic referitor la acel judeţ. De folos nu mi-a fost nici internetul. Îndrăznesc să am o bănuială. Să fie oare o denumire bulgărească a vreunei diviziuni teritoriale din Dobrogea?

Gaudeamus 2012 și SST-ul

Cea de-a XIX-a ediție a Târgului Internațional ***GAUDEAMUS – Carte de învățătură***, eveniment editorial și cultural de anvergură al anului 2012, derulat în Pavilionul Central Romexpo din București, a prilejuit, ca de obicei în ultimii ani, ieșirea la rampă a câtorva dintre cei mai importanți membri ai Societății Scriitorilor Târgovișteni (SST), invitați la standul Editurii Bibliotheca să-și prezinte (lanseze) cărțile apărute pe parcursul anului acesta. Astfel, într-un program bine dozat, s-au regăsit, într-o enumerare aleatorie, scriitorii George Coandă, Barbu Cioculescu, Vali Nițu, Victor Petrescu, Tudor Cristea, Margareta Bineață, Niculae Ionel, Florea Turiac, Ecaterina Chiriță-Bazilescu, Ion Mărculescu, Mihai Stan, Nicolae Vasile, George Toma Veseliu, Constantin P. Popescu, Liviu Grăsoiu, Ioan Adam, Florentin Popescu, Vasile Romanciuc, Daniela-Olguța Iordache, Aurelian Silvestru, Corneliu Berbente, Agnes Erich, Mihai Cimpoi ș.a. În imaginea de față, surprinsă cu ocazia lansării volumului de memorii „Amintirile unui uituc”, de Barbu Cioculescu (al doilea din stânga), se mai regăsesc Monica Pillat, Mihai Stan (la microfon, președintele SST și directorul editurii menționate), Simona Cioculescu, criticul Niculae Ionel, poetul florea Turiac și, nu în ultimul rând, jurnalistul, istoricul și poetul George Coandă, un mare prieten al revistei „ProARME” căruia, având în vedere că, nu demult, a aniversat șapte decenii și jumătate de viață, profităm de ocazie să-i urăm și pe această cale un călduros „La mulți ani!”. (*Foto:* DanG)

„Moștenirea Văcăreștilor” – XLIV

Cea de-a 44-a ediție a Festivalului-concurs național de literatură „Moștenirea Văcăreștilor” (9–11 noiembrie 2012) a reunit un număr semnificativ de concurenți din majoritatea județelor țării, din București și din Republica Moldova, dar și din Columbia și Italia, fiind, astfel, nu numai datorită acestui fapt ce-i conferă indiscutabilă anvergură internațională, una dintre cele mai reușite din întreaga istoie a acestei manifestări târgoviștene. Ca de obicei, premiile au constat în sume de bani – asigurate prin grija organizatorilor (Consiliul Județean Dâmbovița, Centrul Județean de Cultură Dâmbovița, SST, Editura Bibliotheca ș.a.) –, în cărți, diplome și punerea la dispoziție a unor spații tipografice pentru publicarea operelor, detalii amănunțite în privința laureaților fiind oferite, între timp, în revista „Litere” nr. 11–12(152–153)/noiembrie–decembrie 2012, p. 112–113. În ce ne privește, ne facem datoria de onoare să precizăm că, la categoria „Premii speciale”, premiul revistei „ProARME” i-a fost atribuit de către juriul festivalului-concurs (prezidat de academicianul Mihai Cimpoi) prozatorului **Ioan Alexandru Despina** (Bogota, Columbia).

Poezie și voie bună la Tătărani

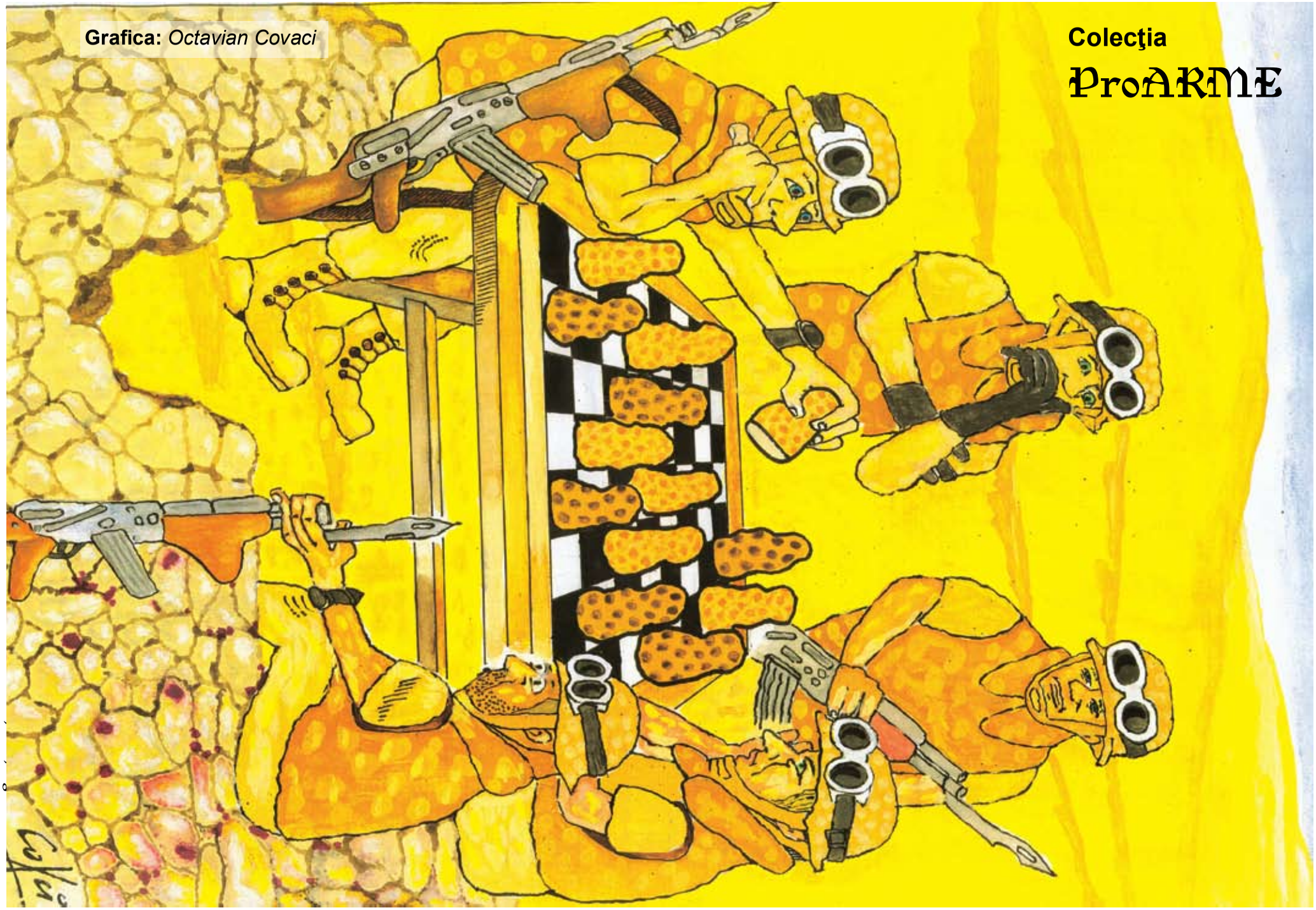
Graţie invitaţiei venite prin inimosul nostru prieten, domnul colonel Ion Mazere-Luneanu –, în prima decadă a lunii iulie a.c., alături de alți scriitori bucureșteni, dar și din cuprinsul țării, am avut onoarea să fim oaspeţii familiei Mihaela și Gheorghe Indre, în cocheta dumnealor casă din Tătărani, pe meleaguri dâmboviţene, unde, într-una din dimineţile neasemuit de frumoase ale acestei veri deja parcă prea repede trecute, s-a sărbătorit primul deceniu de la înființarea revistei „Gândul anonimului”, respectiv a cenaclului literar „Anonimul”. Una peste alta, a fost un moment de neuitat, totul provocat şi favorizat de pasiunea comună a celor regăsiţi acolo, la Tătărani, anume poezia şi orice altceva ţine de ea. Reproducem alăturat o imagine realizată atunci, mai exact în ziua de 7 iulie 2012, acasă la Dudu Ionescu, fostul ministru al apărării naționale (1998) și de interne (1999–2000), unde s-a derulat una dintre secvențele întâlnirii „oficiale” a membrilor și invitaților cenaclului „Anonimul” (numai o mică parte, cei care au putut efectua deplasarea). De la stânga, începând cu rândul din spate: Marin Mocanu, Dan Gîju, Maria Gruia, Lucian Gruia, preot paroh Octavian Teodorescu, Constantin Dudu Ionescu, George Canache, Gheorghe Indre, Maria Mazere, Ion Mazere și Sever Răduică. (*Foto:* Gheorghe Cernat)

Reabilitarea Parcului Dendrologic din campusul USAMV

de **Karola Kim**

Proiect ambițios, pus în aplicare în aprilie anul acesta, în inima campusului Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară București (USAMV), Parcul Dendrologic este dedicat profesoarei dr. **Ana-Felicia Iliescu**, fondatoarea Școlii Superioare de Peisagistică din România, proiectul original care stă la bază, de altminteri, fiind conceput în urma cu peste 30 de ani de către aceasta. Ideea reamenajării parcului s-a născut în timpul unui examen numit „Schița de schiță“, la anul III, seria 2008–2012, pe care profesoara dr. **Elisabeta Dobrescu** îl asista la acea vreme. Practic, profesoara **Dobrescu** a impus ca temă Parcul Dendrologic, organizând un soi de concurs între studenți, ale căror planșe aveau să îi aducă împreună pe cei mai buni dintre ei, ca o echipă, spre a propune o ultimă soluție comună. Studenții câștigători au fost **Andrei Zelenco**, **Ioana Georgescu Șerban**, **Ernestina Vasilescu**, **Ștefania Zaharia** și **Smaranda Comănescu**, dintre care primii doi aveau să lucreze până la finalizarea proiectului. Cu această ocazie, pentru prima dată, a fost pus la punct și un sistem de colaborare între Universitate și intreprinzătorii publici ori privați, în acest fel fiind lansată o provocare tuturor celor care au dorit să se implice, începând cu studenții care au proiectat parcul, adică **Andrei Zelenco** și **Ioana Georgescu Șerban** (sub îndrumarea inginerului peisagist **Elisabeta Dobrescu**), până la studenții din anul II, seria 2010-2014, dar și din anul I, seria 2011-2015, care atent supravegheați și bine coordonați – acolo unde a fost cazul – de profesori universitari precum **Cristina Mănescu**, **Salma El-Shamali** și **Alexandru Lazăr Bâra** –, în timpul orelor de practică, au lucrat cot la cot cu muncitorii puși la dispoziție de Universitate. Scopul noului proiect a fost integrarea soluției parțiale și continuarea conceptului tematic, astfel încât să răspundă tuturor constrângerilor funcționale și estetice. Proiectul de semestru 2010–2011 al studenților de la USAMV, secțiunea Peisagistică, din anul III, a avansat o soluție de amenajare în stil peisager, care a rezolvat cu succes toate cerințele impuse de tema privind folosirea complexă a spațiului în multiple scopuri, în special didactic, de cercetare și recreativ. Fiind vorba de o abordare tematică – parc dendrologic – nu au lipsit zonele cu scop de prezentare a speciilor de arbori, de arbuști și a grupurilor de garduri vii formate din mai multe varietăți ale aceleiași specii, unde studenții au putut urmări modul în care acestea se dezvoltă în timp și, de asemenea, au experimentat diverse tehnologii. Pe lângă vegetație, din compoziția parcului mai fac parte și o piațetă centrală, două lacuri unite cu un fel de canal, alpinării, zone de workshop, peluze, spații umbrite, locuri de odihnă și, bineînțeles, alei ce deservesc accesele principale în parc, făcând, totodată, legătura între toate zonele de interes existente în perimetrul sitului, greu accesibile până de curând, precum gradina botanică, rosariul, biserica și sala de sport, care se află în vecinatatea acestuia, dar mai ales între căminele studențești, clădirile facultăților, restaurantele și terasele care aparțin campusului, apărând, astfel, un spațiu polivalent de manifestare și condiții de recreere. Parcul (vezi planul, sursa: http://www.horticultura-bucuresti.ro/parcul-dendrologic) a fost împărțit în tronsoane funcționale, iar societățile partenere implicate în realizarea unei zone vor putea să-l folosească ulterior pentru demonstrații, instruiri și alte activități proprii domeniului lor de activitate. De asemenea, vor putea să-și promoveze activitatea prin reclame de mare impact vizual, plasate în incinta campusului universitar.

Grafica: Octavian Covaci
Colecţia
ProARME